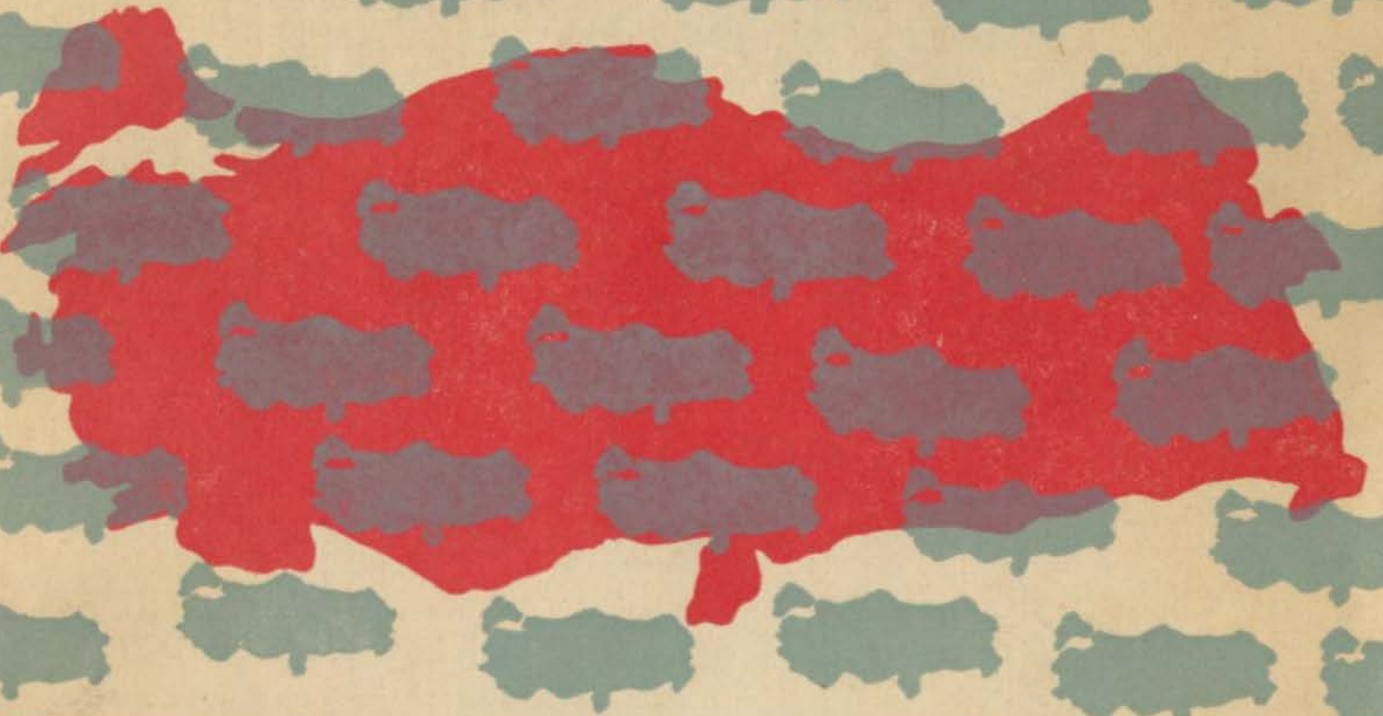

A III
7321

HİZMETE ÖZEL

İÇ - DÜZEN
GENEL RAPOR
KİTAP : 4

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
SİVİL SAVUNMA
VE DİĞER MİLLÎ
SEFERBERLİK
HİZMETLERİ

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPHANESİ

KAYIT No. 49843

YER No. AD 7321

HİZMETE ÖZEL

İÇ - DÜZEN
GENEL RAPOR
KİTAP : 4

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
SİVİL SAVUNMA VE DİĞER MİLLÎ
SEFERBERLİK HİZMETLERİ

İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını
Yeniden Düzenleme Projesi

Türk Kamu Yönetimi içerisinde çok önemli bir yeri olan İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünün, toplumumuzun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yeniden düzenlenmesi amacıyla girişilen ve 4 yılı aşkın bir süre devam eden araştırma ve değerlendirme çalışmalarının sonunda düzenlenen bu değerli raporu kamu oyuna sunmakla kıvanç duyuyorum.

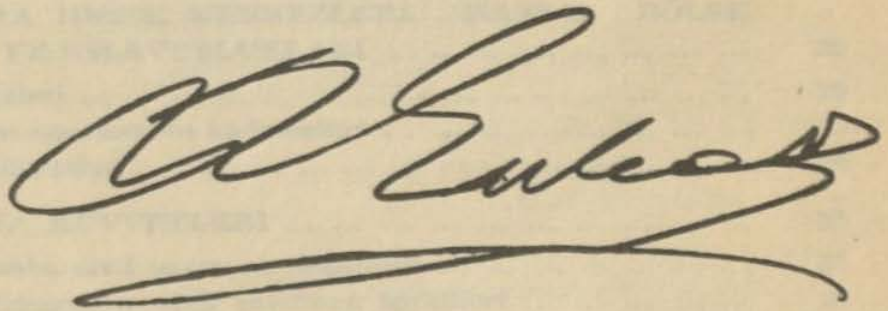
Toplumumuzu huzura kavuşturmak ve kalkınma çabalarımızı hızlandırmak yönlerinden reformlara duyulan ihtiyacın çok belirgin hale geldiği bir dönemde «İdarede Reform» amacına dönük olarak, İçişleri Bakanlığında da çalışmalara ivedikle başlanabilmesinde, böyle bir raporun el altında bulunması büyük yarar sağlamış ve hizmet ve teşkilâtımızı düzenleyen hemen bütün eskimiş kanunların yerini almak üzere 40'a yakın tasarı, çok kısa sayılabilecek bir sürede, hazırlanabilmiştir.

Aralarında, Bakanlık, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının örgütlenmesi, il, belediye ve köy mahallî idarelerinin kuruluş ve görevleri ile, il genel yönetimi ve derneklerle ilgili temel yasalarında bulunduğu, Bakanlığımızın hizmet ve örgütünü düzenleyen kanunların yerini almak üzere hazırlanan yeni tasarılar, modern araştırma metot ve tekniklerinden yararlanılarak sürdürülen uzun, yorucu ve titiz çalışmaların sonunda, hizmetlerimizi aksatan ve çalışmalarımızı güçleştiren bütün sorunların gün ışığına çıkarılıp tartışılmasına olanak sağlayan bu raporda ileriye sürülen önerilerden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Rapordaki önerilerin, idarenin yeniden düzenlenmesi amacıyla ilerde yapılacak çalışmalarda da gerek bize ve gerekse ilgili diğer kuruluşlara ilham kaynağı ve hareket noktası olacağına inanarak, bu sonucun ortaya getirilmesinde büyük emek ve gayretleri geçen İç - Düzen Projesi'nin araştırma ve değerlendirme çalışmalarına katılan bütün ilgililerine tebrik, teşekkür ve takdirlerimi sunar, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dilerim.

FERİT KUBAT

İÇİŞLERİ BAKANI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL SAVUNMA HİZMETLERİ

A — SİVİL SAVUNMANIN TANIMI VE KAPSAMI, YETKİ VE SORUMLULUĞU, PLANLAMASI VE KOORDİNASYONU	1
1 — Sivil savunmanın tanımı ve kapsamı	1
2 — Sivil savunma yetki ve sorumluluğu	5
3 — Sivil savunmanın planlaması	7
4 — Sivil savunmada işbirliği ve karşılıklı yardım	12
B — HABER ALMA VE YAYMA, İKAZ VE ALARM	13
1 — Hava hücumu ve radyoaktif serpinti, ikaz ve alarm	13
2 — Biyolojik ve kimyasal maddeleri tesbit, ikaz ve alarm	16
C — TAHLİYE VE SEYREKLEŞTİRME	18
Ç — SİVİL SAVUNMA BAKIMINDAN ŞEHİR VE KASABA PLANLARIYLA ÖNEMLİ BİNA VE TESİSLERDE UYGULANACAK ESASLAR VE SİĞİNAKLAR	22
D — KORUYUCU DİĞER SİVİL SAVUNMA TEDBİRLERİ	25
1 — Önemli tesis ve ihtiyaç maddelerinin korunması, yedeklenmesi ve gizleme	25
2 — Halk tarafından yapılacak örgüt ve alınacak tedbirler	28
E — SİVİL SAVUNMA İDARE MERKEZLERİ, HASSAS BÖLGE KADEMELERİ VE KILAVUZLUKLARI	29
1 — İdare merkezleri	29
2 — Hassas bölge sınırları ve kademeleri	31
3 — Korunma kılavuzları	32
F — SİVİL SAVUNMA KUVVETLERİ	35
1 — Şehir ve kasaba sivil savunma teşkilleri	35
2 — Daire ve müesseseler sivil savunma teşkilleri	40
G — SİVİL SAVUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	41

	Sayfa
H — SİVİL SAVUNMA EĞİTİMİ	45
1 — Kadrolu (yönetici ve uzman) personel eğitimi	45
2 — Yükümlü personel eğitimi	46
3 — Halk eğitimi	47
4 — Yayın	47
5 — Tatbikat	48

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL SAVUNMA İLE İLİŞKİLİ HİZMETLER

A — AFETLERLE İLGİLİ İŞLER	51
B — YANGINLARLA İLGİLİ İŞLER	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK HİZMETLERİ

A — MİLLÎ ALARM VE SEFERBERLİK HALLERİNE AİT GENEL HAZIRLIKLAR VE TEDBİRLER	61
1 — Olağanüstü hal ve seferberlik muhtıra ve takvimleri	61
2 — Alarm haberlerinin ve seferberlik kararının ulaştırılması ve ilanı işleri	63
B — YEDEK PERSONEL ERTELEMELERİYLE İLGİLİ İŞLER ...	66
C — SİLAHLI KUVVETLER SEFERBERLİĞİYLE İLGİLİ İŞLER ...	67
1 — Personel seferberliğiyle ilgili işler	67
2 — Lojistik seferberliğiyle ilgili işler	68
Ç — MEMLEKET İÇİ SİLAHLI SAVUNMA (AVCI) TEŞKİLLERİ İŞLERİ	73
D — SAVAŞ HASAR ONARIM PLANLARI İLE İLGİLİ İŞLER	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜTLENME

A — HARP KOMİTELERİ	78
1 — Bakanlık harp komitesi	78
2 — İl harp komiteleri	80
B — SAVUNMA SEYRETERLİKLERİ	82
1 — İçişleri Bakanlığı savunma sekreterliği	83
2 — İl savunma sekreterlikleri	86

C — SİVİL SAVUNMA İDARESİ	90
1 — Merkez Örgütü	90
a — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı	90
b — Sivil Savunma Koleji	95
c — Seyyar Kollar	96
ç — İkaz ve Alarm Merkezleri	97
2 — Taşra Örgütü	98
a — İl ve ilçe sivil savunma idaresi birimleri	98
b — Sivil savunma mahalli kuvvetleri	103

BEŞİNCİ BÖLÜM

PERSONEL

1 — İçişleri Bakanlığı kuruluşundaki savunma sekreter ve uzmanları	104
2 — Sivil savunma idaresi personeli	105
3 — Daire ve müesseseler sivil savunma personeli	109

ALTINCI BÖLÜM

KAYNAKLAR

1 — Genel	113
2 — Sivil Savunma Fonu	116
3 — Sivil Savunma donatımı	119

YEDİNCİ BÖLÜM

OLAĞANÜSTÜ HALLER, MİLLÎ GÜVENLİK, TOPYEKÛN SAVUNMA VE MİLLÎ SEFERBERLİĞE AİT GENEL HÜKÜMLER VE ESASLAR

1 — Olağanüstü haller	123
2 — Millî güvenlik, topyekûn savunma ve millî seferberlik	125
3 — Topyekûn savunma ve millî seferberliğe ait genel hazırlık ve tedbirler, yetki, sorumluluk ve yükümlülükler	126

EKLER

Ek : 1	: Sivil Savunma Kuvvetleri	130
Ek : 2	: Sivil Savunma İdaresi Genel Müdürlüğü Örgütü	131
Ek : 3	: İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Milli Seferberlik Hizmetleri Üzerinde Yapılan Araştırmalar Sonunda Düzenlenen Monografiler	133
Ek : 4	: Ek : 3 de Sıralanan Monografilere Göre «İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Milli Seferberlik Hizmetleri» Araştırma Raporunu Düzenleyenler	134
Ek : 5	: Araştırma Süresince Sivil Savunma ve Diğer Milli Seferberlik Hizmetleri Araştırmasında Görev Alanlar	135
Ek : 6	: Sivil Savunma ve Diğer Milli Seferberlik Hizmetleriyle İlgili Başlıca Mevzuat Listesi	136

Ö N S Ö Z

İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünü yeniden düzenlemek amacı ile başlatılan İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi çalışmaları (İÇ - DÜZEN), Genel Raporun 27.12.1971 tarihinde Bakanlık Makamına sunulmasıyla sona ermiş bulunmaktadır. Bakanlık, bu raporun sekiz kitap olarak yayınlanmasını ve böylece daha çok sayıda kuruluş ve kişinin bilgisine sunulmasını yararlı bulmuştur. Sunulan bu kitap, yayınlanmasına başlanılan Genel Raporun bir bölümüdür.

Çeşitli yayınlarımızda projenin amacı, kapsamı, çalışma yöntemi ve çalışmaları yürüten örgüt gibi konularda gerekli bilgiler verilmişti. Burada yapılacak bir özetleme, çalışmaların ve raporların değerlendirilmesinde yararlı olacaktır.

I — Araştırmanın Amacı

İçişleri Bakanlığı görevlerini ve örgütünü yeniden düzenlemede uyulacak ilkeleri saptamayı amaç edinen araştırma, Bakanlığın mahallî idarelerle vesayet ilişkileri ve bu idareleri ilgilendiren mevzuatın hazırlanmasında üstlendiği görevler nedeniyle, mahallî idareleri de daha sınırlı bir biçimde kapsamına almıştır.

1. İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra kuruluşları ve bu kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetler yönünden amacı; İçişleri Bakanlığının kuruluş amacını, bu amacı gerçekleştirmek için yapmak zorunluluğunda olduğu görev ve hizmetleri, bu görev ve hizmetlerden sorumlu örgüt birimlerini ve personelinin, bu birimlerin amaçlarını, görev ve yetkilerinin dağılışı biçimini ve örgüt yapısını, örgütün işleyişini, birimler arasındaki bağlantı ve işbirliğini, örgütün her türlü kaynaklarını ve hizmetlerin yerine getirilmesindeki görev karışımlarını saptamak ve incelemek, saptanan durumları modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak hizmetlerin en verimli biçimde yapılması olanağını sağlayacak öneri ve çözüm yollarını ve İl Genel Yönetimi Görev ve Yetki Kanunu Tasarısı ile Bakanlık Örgüt Kanunu Tasarısını ve gerekli görülecek diğer tasarıları oluşturmaktır.

2. Mahallî idareler yönünden amaç; bunların amaç ve görevlerini, görevlerin Devlet ve mahallî idareler arasında bölüşümünü, merkezi idarelerle mahallî idareler arasındaki görev karışımını, görevlerin yapılma derecesini ve yeterli değilse nedenlerini, mahallî idareler-merkez ilişkilerini ve aralarındaki koordinasyonu saptamak ve incelemek, sorunları çözümlemek ve modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak mahallî idarelerin düzenlenmesi konusunda hizmetin yararına ve gereklerine uygun kanun tasarılarını hazırlayabilmesi için Bakanlığa gerekli önerilerde bulunmaktır.

Mahallî idarelerin örgüt yapısına ve örgütün işleyişine, bu amaç çerçevesinde değinilmiştir.

II — Araştırmanın Kapsamı

Bu amaca ulaşmak için İçişleri Bakanlığı örgütü içine giren bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleriyle Bakanlığa bağlı ya da denetimi altında bulunan kuruluşlar ve mahallî idareler, amaç çerçevesi içinde araştırma alanına sokulmuştur. Ancak, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü merkez örgütü, Bakanlıkla olan örgüt ilişkileri ve koordinasyon yönünden sınırlı olarak incelenmiştir.

İçişleri Bakanlığı görev ve hizmetiyle ilgili çalışmalar yapan diğer kuruluşlar, İçişleri Bakanlığı ve örgütü ile ilgileri, arasındaki görev karışimleri ve koordinasyon yönünden ele alınmıştır.

Diğer kuruluşlarda bu kapsam içinde inceleme ve araştırma yapmayı kolaylaştırmak amacıyla Bakanlar Kurulundan da karar alınmıştır. 2.9.1967 tarih ve 6/8247 sayılı olan bu kararnamenin metni şudur :

«İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını yeniden düzenlemek amacı ile İçişleri Bakanlığı Teşkilâtına dahil bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleri ile Bakanlığa bağlı veya denetimi altındaki kuruluşlar ve mahallî idareler üzerinde amaç, görev ve yetkilerin dağılışı, hizmetlerden sorumlu personel, teşkilât yapıları ve teşkilâtın işleyişi;

İçişleri Bakanlığının görev ve hizmetleri ile ilgili faaliyetlerde bulunan diğer kuruluşlar üzerinde, İçişleri Bakanlığı ve Teşkilâtı ile ilişkiler, aralarındaki görev karışimleri ve koordinasyon;

Yönlerinden Devlet Planlama Teşkilâtı, Devlet Personel Dairesi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, ilgili Fakülteler, lü-

zum görülecek diğer yerli ve yabancı teşekküllerden de yararlanarak bir araştırma yapılması için İçişleri Bakanlığına yetki verilmesi; adı geçen Bakanlığın 11.7.1967 tarih ve 3 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 2.9.1967 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

III — Yeniden Düzenlemeyi ve Araştırma Yapmayı Gerektiren Nedenler

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının, «İdarede Yeniden Düzenleme» başlıklı bölümünde, plan hedeflerinin gerçekleşmesinde başarı sağlamak için planların uygulanmasında en önemli araç olan Devlet İdaresinin, kendisinden beklenenleri yapacak bir duruma getirilmesinin zorunluluğuna değinilmiş ve yeniden düzenlemede gözönünde bulundurulacak ilkeler belirtilmiştir.

Planda, bu ilkelerin birbirine uygun bir bütün halinde sürekli olarak uygulanması, örgütlenmenin en önemli sorunu olarak nitelendirilmiştir. Gelişimlerin sayılan ilkelerin ışığı altında izlenmemesi yüzünden Devlet örgütünde bazı bölümlerin aşırı görevler altında ezilmesi, bazılarının işsiz kalması, bazı işlerin nerede ele alınacağıнын bilinmemesi, bazılarının birden çok sahibi olması gibi dengesizlikler yaratılacağı belirtilmiş; bu nedenle idarede yeniden düzenlenmenin sürekli olarak yapılması gereği ortaya konulmuştur.

Öte yandan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının sonucu uygulama yılı olan 1967 Yıllık Programında, geçen dört yıllık sürede ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşılmamasının nedenleri arasında yeniden düzenleme tedbirlerinin gerçekleştirilmemiş olmasının başta geldiği belirtiltikten sonra, yeniden düzenleme çalışmalarının ağır yürümesi ve uygulamaya geçilmemesi, köklü değişikliklere dayanak olacak bilimsel araştırmaların yetersizliği ve bazı konularda da yokluğuna bağlanmıştır. Temel araştırmalar ve ana ilkeler yönünden hazırlıkların bitirildiğine değinilen programda, yeniden düzenleme için gerekli kanun tasarılarının hazırlanması ve uygulanmasının bakanlıklar ve kuruluşlarca yapılacağı belirtilmiştir.

Bu arada program döneminde ilgili bakanlıklarca gerçekleştirilmesi öngörülen bu tedbirin yanında, yönetim ve yöneticinin günün koşullarına uygun bir anlamda değerlendirilmesine önem verileceği, özellikle yöneticilerin, geleneksel hizmetleri yürüten kuruluşların başı olmaktan öteye, ekonomik ve sosyal hizmetlerle görevli kuruluşlar arasında işbirliği sağlayan Devlet temsilcisi olarak görev yapacakları, yö-

neticilerin eğitiminde ve seçilmesinde bu konuya ağırlık verileceği kaydedilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili Hedef ve Stratejinin, merkezî idarenin yeniden düzenlenmesine ait 52 inci paragrafında, idare birimlerinin aşırı büyümesine engel olmak için, bir yandan bakanlıkların merkez kuruluşlarının fonksiyonel esasa göre örgütlenmesine çalışılırken diğer yandan görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun biçimde ayarlanmasını sağlayacak kanunlar çıkarılacağı; mahallî idarelerle ilgili 53 üncü paragrafta ise, ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarına mahallî idarelerin katılmalarının artırılmasını ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde mahallî idarelerin ilgi ve sorumluluklarının geliştirilmesi için, bunun ihtiyaca uygun malî bünye ve örgüt düzenine kavuşturulacağı, kısıtlayıcı ve mahallî girişimleri önleyici bir idarî vesayet yerine, yol gösterici ve millî amaçlarla uyumlu bir idarî vesayetin temel anlayış olarak kabul edileceği öngörülmüştür.

Yeniden düzenlemeyi gerektiren bu genel nedenlerin yanında, İçişleri Bakanlığında da aşağıda açıklanan özel nedenlerle, yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır :

1. İçişleri Bakanlığı örgütü, bugünün modern anlamı içinde, idarî ve sosyal ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Değişen, gelişen ve artan hizmetleri, 36 yıl önce saptanan örgüt ve kadrolarla sürdürmek olanağı kalmamıştır. Bakanlık örgütleri, kamu yönetimi alanında ve sosyal ortamda oluşan değişiklik ve ilerlemelere ayak uyduramamaktadır.
2. Bakanlığın bütünlüğü ve hizmet dağılımları arasındaki denge, hem iç birimler hem de dış kuruluşlar yönünden bozulmuştur.
3. Bakanlık hizmetleri arasında koordinasyon kalmamıştır.
4. Bakanlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde, iç ve dış, çeşitli birim ve kuruluşlar arasında görev karışimleri vardır.
5. Mevcut örgüt, Bakanlığa Kalkınma Planı, Yıllık Program ve İcra Planları ile verilen yeni görevleri karşılamaya asla yeterli değildir.

Yukarıdan beri değinilen genel ve özel nedenler, yapılacak bir araştırmaya dayanılarak, İçişleri hizmet ve örgütünün yeniden düzenlenmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

IV — Çalışmalar

a) Hazırlık Çalışmaları

Araştırma yapmayı gerektiren nedenler gerekçe olarak gösterilerek, Bakanlığın 23.1.1967 tarih ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Eğ. Şb. 512 - 0114 - 125 sayılı yazısı ile bu hizmetlerin bir kurul eliyle yürütülmesi uygun bulunmuşsa da çeşitli nedenler kurulun hemen çalışmaya başlamasını engellemiştir.

5.6.1967 tarih ve Öz. İş. Gn. Md. Eğ. Şb. 512 - 0114 - 618 sayılı Bakanlık emriyle yeniden kurulan kuruldaki çalışmalara başlaması istenmiştir. Kurul, Prof. Dr. Arif Payaşoğlu'nun ve TODAİE uzmanlarından ve özellikle bir süre projenin danışmanlığını üstlenen Enstitü uzmanlarından Kenan Sürgit'in değerli yardımlarından yararlanarak çalışmalara başlamış, bir yandan araştırmada uygulanacak ilkeleri ve araştırma yöntemini saptayan bir «Araştırma Rehberi» hazırlamış, öte yandan TODAİE'nin yardımıyla Bakanlık personelinden ayrılan araştırmacılar için bir hafta süreli bir seminer düzenlemiştir.

Bu çalışmaların sonunda taşra araştırmasını yürütecek araştırmacılar;

1. İl Genel İdaresi, (İlçe ve bucak dahil)
2. Kolluk,
3. Nüfus,
4. Sivil Savunma,
5. Mahallî İdareler,
 - a. İl Özel İdareleri,
 - b. Belediyeler,
 - c. Köy ve Toplum Kalkınması,

Ekipleri biçiminde örgütlendirilmiş, ekipler bütün mevzuatı taramışlar ve görev ve ilişkileri saptayarak araştırma ve incelemede yararlanacakları birer «Görev Listesi» oluşturmuşlardır. Böylece taşrada araştırılması gerekli 2990 görev ve ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır.

b) Araştırma Çalışmaları

5.8.1967 tarihinde İzmir'de başlayan ve Temmuz 1968 tarihine kadar sürdürülen taşra çalışmaları sırasında; İzmir, Trabzon ve Er-

zurum'da bütün ekipler tarafından araştırma kapsamına giren bütün konular araştırılmış; Adana'da Kolluk, Urfa'da İl Genel İdaresi, Kolluk ve Belediye; Konya'da İl Genel İdaresi, İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köy; Hatay'da Köy ve Toplum Kalkınması ekiplerince kendilerini ilgilendiren konularda ayrıntılı inceleme ve araştırma yapılmıştır. Ayrıca, sayılan illerde uygulaması bulunmayan ya da özelliği bulunan konular için de diğer 18 ilde çalışılmıştır. Böylece, ele alınan 299 konu, bir yıla yakın bir süre çeşitli bölgelerde ve çeşitli özellikleri olan ayrı ayrı 25 ilde, 47 ilçede, 25 bucakta ve 38 köyde çalışarak araştırılmıştır.

Araştırmacılar tarafından gidilen toplam 135 ayrı yerde 1023 birimde inceleme ve araştırma yapılmıştır. Bu birimlerin 398'i İçişleri Bakanlığı Kuruluşları, 625'i de İçişleri hizmet ve örgütleriyle ve mahallî idare hizmetleriyle ilişkili diğer kuruluşlardır.

İnceleme yapılan 1023 birimde araştırmacılar 1589 kişiyle mülakat yapmışlar, hizmetlerin aksayan yönlerini uygulayıcılarından dinlemişler ve elde olunan sonuçları sistematik bir biçimde kayda geçirmişlerdir. Bu görüşmelerin 843'ü İçişleri, 746'sı da ilişkili diğer kuruluşlar personeliyle yapılmıştır.

Taşra araştırmasının sona ermesiyle, yukarıda sözü edilen ekipler çalışmalarını merkeze kaydırmışlardır.

Önce, her ekip taşrada incelediği hizmet kollarıyla ilgili bulunan İçişleri Bakanlığı dışındaki toplam 32'ye ulaşan çeşitli bakanlık ve bağımsız genel müdürlüklerde araştırma ve incelemelerini sürdürmüşlerdir.

Daha sonra bütün ekipler İçişleri Bakanlığının ilgili birimlerinde konularının araştırma ve incelemesine başlamışlardır.

Bu ekipler dışında İçişleri Bakanlığı merkez araştırması için 3 ayrı ekip daha kurulmuştur. Bunlar :

1. Bakanlık Makamı ve Danışma Birimleri (Müsteşarlık, Özel Kalem, Teftiş Kurulu, Hukuk Müşavirliği, Merkez Valiliği, Müdürler Encümeni, Koordinasyon Kurulu, TBMM ile İlişkiler Bürosu, Basın Bürosu, Teşkilât ve Metot Bürosu, Emir Subaylığı) Araştırma Ekibi,
2. Personel (Emniyet ve Jandarma Personeli hariç) Araştırma Ekibi,
3. Levazım, Evrak İşleri vb. yardımcı birimler Araştırma Ekibi.

c) Değerlendirme Çalışmaları

Araştırmaların sona ermesiyle araştırmacılar, hem merkezde ve hem de taşrada toplanan bilgi ve rakamları değerlendirmişler ve ön rapora (monografi) bağlamışlardır.

Genel raporun yazımına dayanak olan bu monografilerin sayısı ve sayfa tutarları aşağıda gösterilmiştir :

Raporun Adı	Monografi Sayısı	Monografi Sayfa Tutarı
1. İl Genel İdaresi	58	4538
2. Kolluk	65	1810
3. Nüfus	1	465
4. Sivil Savunma	24	1930
5. İl Özel İdareleri	18	905
6. Belediyeler	23	2197
7. Köy ve Toplum Kalkınması	23	1249
8. Bakanlık Merkez Örgütü	25	3501
TOPLAM	236	16595

Kapsamlarına giren konuların özelliği gözönünde tutularak Kolluk ve Sivil Savunma hizmetleri araştırmaları, monografilerden sonra ayrıca alt raporlara da bağlanmıştır. Bu raporların ad ve sayfa tutarları da şöyledir :

Kolluk Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Zabitanın İdarî Görevleri	330
2. Zabitanın Siyasî Görevleri	69
3. Zabitanın Adlî Görevleri	254
4. Zabitanın Askerî Görevleri, Zabitanın Özel Görevleri, Bazı Makam ve Kurulların Zabıta Görevleri	84
5. Zabitanın Danışma ve Yardımcı Görevleri	152
TOPLAM	889

Sivil Savunma Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt I	346
2. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt II	310
TOPLAM	656

Monografi ve alt raporların tamamlanmasıyla her ekip için görevlendirilen raportörler Genel Raporun yazımına başlamışlardır. Düzenlenen Genel Rapor bölümleri ve raportörleri aşağıda gösterilmiştir :

1. İl Genel Yönetimi : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Necat Eldem, Mülkiye Müfettişi Kemal Doğrusöz.
2. Kolluk Hizmetleri : Raportörü Mudurnu Kaymakamı Günalp Varol.
3. Nüfus Hizmetleri : Raportörü Nüfus İşleri Genel Müdür Yardımcısı Nihat Üçyıldız.
4. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri : Raportörü Sivil Savunma İdaresi Mütchassısı Fazlı Demirel.
5. İl Özel İdareleri : Raportörü Mülkiye Müfettişi Ahmet Başsoy.
6. Belediyeler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Bedri Nazlıoğlu ve Mülkiye Müfettişi Burhan Cahit Bayar.
7. Köyler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Kadir Aydoğan, Araştırma - Planlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Fethi Derici ve Mülkiye Müfettişi Burhat Cahit Bayar.
8. İçişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Aziz Muz, Mülkiye Müfettişi Arif Tümer ve Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Müşavir Yardımcısı Fuat Eren.

Raportörler, önce monografilerde ortaya konulan sorunları bir sıralamaya tabi tutmuşlar, bunlardan mevzuat değişikliğini gerektirenleri ya da sonuçları itibariyle önemli görülenleri raporlarına almışlardır.

Araştırmacıların monografilerde önerdikleri çözüm yollarının tutarlılık derecesi tartışılmış, raportör katıldığı çözüm yollarını genel rapora geçirmiştir.

Genel Raporun yazımında, araştırma yapılan tarihteki duruma ve bilgilere aynen uyulmuştur. Bu nedenle genel raporlar asıl olarak 1967 - 1968 yılında saptanan sorunların çözüm yollarını kapsamaktadır. Daha sonraki tarihlere ait bilgi ve durumların ele alındığı haller, ekip raporlarında ayrıca belirtilmiştir.

Monografilerin Genel Raporlara alınması sırasında; toplum kalkınması konusu, özelliği nedeniyle, ayrı bir rapor halinde korunmuş ve böylece Genel Raporlar içinde erimemesi sağlanmıştır. Personel araştırması ön raporları ise ilgisi oranında İl Genel yönetimi ve İçişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri raporları içine alınmıştır.

Genel raporlara kesin biçim vermek amacıyla Proje Müdürünün başkanlığında Genel Raporun yazımında görev alanlardan oluşan «Araştırma Grubu» içinde sadece Kolluk Hizmetleri ve Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri raporları tartışılabilmiş, üyelerin Bakanlıktaki aslî görevlerine dönmeleri üzerine geriye kalan raporların Proje Müdürüyle raportörler tarafından incelenmesi yöntemine dönülmüştür. Ayrıca; Merkez Valisi Nazmi Çengelci, Köyler Raporunun incelenmesi çalışmalarının tümüne ve İl Genel Yönetimi Raporunun incelenmesi çalışmalarının ilk bölümüne katılmıştır.

Bu çalışmalarda öneriler, projenin bütünlüğü görüşünden hareket edilerek ele alınmış, proje bütünlüğü ile bağdaşmadığı sanılan raportör görüşleri projenin bütünlüğü ile tutarlı hale getirilmiş ve fakat bu farklı görüşlerin dip notu olarak yer almasına da özen gösterilmiştir.

V — Kullanılan Araştırma Teknikleri

Bir yıla yakın süre yapılan taşra araştırma çalışmalarında araştırmacılar, fiilen araştırma yapılan 1023 birimde «yerinde gözlem ve inceleme» yapmışlar, bu birimlerde mevcut «yazılı metinler» (mevzuat, rapor, istatistik, dosya vb.) araştırmanın amacı oranında incelenmiş, «mülakat» tekniği kullanılarak örgüt ve örgütün işleyişiyle ilgili uygulama, uygulamadan doğan aksaklıklar, bunların nedenleri ve aksaklıkların nasıl ortadan kaldırılacağı konularında ilgili 1589 perso-

nelle konuşulmuş ve görüşmeler sistematik bir biçimde kaydedilmiştir.

Araştırma yapılan birim sayısı konunun aydınlanmasına ve genelleme yapmaya elvermediği hallerde, yerinde gözlem ve incelemeye ek olarak, «anket» tekniğinden de yararlanılmış ve toplam 5608 kişiye, toplam 775 soruyu kapsayan 47 anket uygulanmıştır.

Ele alınan konunun önemi ve gösterdiği lüzum oranında bir kısım müesseseler için «tarihî gelişimin incelenmesi» de kullanılan bir diğer araştırma tekniği olmuştur.

Bilgi Tespit ve Tahlil Yöntemi : Araştırma sırasında araştırmacılar, 260 ana grupta toplanmış olan 2990 görevin incelenmesinde, şu çerçeve içinde tespit ve tahliller yapmışlardır.

1. Mevcut durumun tesbiti : Hukukî durumun saptanmasından sonra, görevin örgütün hangi bölümlerinde yapıldığı, başka kuruluşlarla ilişkileri, görevi yapan personelin sayı ve niteliği ile amaç, görevler, örgüt, personel, yetki ve sorumluluk, koordinasyon, haberleşme, halkla ilişkiler, planlama, danışma, kontrol, kaynaklar yönlerinden önemli olan ve aksaklık yaratan durumlar saptanmıştır.

2. Tahlil ve değerlendirme : Hizmeti aksatan, geciktiren, verimi düşüren, hızı azaltan, güvenle yapılmasını engelleyen unsurlar da saptanmış, böylece ortaya çıkan sorunların nedenleri ve doğurduğu olumsuz sonuçlar da kaydedilmiştir.

3. Çözüm yolu : Araştırmacı, ortaya çıkan aksaklığın nasıl bir çözümle giderileceği, ileri sürdüğü çözüm yolunun nasıl bir yarar sağlayıp, hangi sakıncaları önleyeceğini ve çözüm yolunun uygulamaya nasıl konulacağını da göstermiştir.

Araştırma Raporları (Monografiler) : Araştırmacılar, her konu için (ki her birisi bir ya da grup halinde birden çok görevi kapsamaktadır) bir araştırma raporu (monografi) yazmışlardır. Bu monografilerde; mevcut durum, tahlil ve değerlendirme, çözüm yolları olarak Araştırma Rehberinde saptanan rapor çerçevesine uygunluk sağlanmıştır.

VI — Araştırmayı Yürüten Örgüt

İÇ - DÜZEN Projesinin iç örgütü aşağıda tanımlanmıştır.

Yönetim Kurulu : Araştırmanın genel yönetiminden sorumlu olan Yönetim Kurulu, aşağıdaki biçimde kurulmuştur :

Başkan	Niyazi Araz	Merkez Valisi
Üye	Turgut Kılıçer	Merkez Valisi
Üye	Ziya Kasnakoglu	Tetkik Kurulu Üyesi
Üye	Hayrettin Ersöz	Mülkiye Müfettişi
Üye	Ziya Çoker	Mülkiye Müfettişi
Üye	Bahattin Ablum	Hukuk Müşavir Muavini
Üye	Fikret Nazilli	Özlük İş. Gn. Md. Mv.
Üye	A. Nazif Demiröz	Mülkiye Müfettişi

Bakanlık emirlerinde Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevlendirilen Kur. Alb. Hüseyin Işık ve Emniyet Genel Müdür Muavini Dündar Kararar; ilk toplantılar dışında Kurulun çalışmalarına katılmamışlar ve böylece fiilen Kurulun dışında kalmışlardır. Niyazi Araz'ın Danıştay üyeliğine ayrılmasıyla Merkez Valisi Ertuğrul Süer, Yönetim Kurulu Başkanlığına atanmıştır.

1970 yılı ortalarına kadar araştırmanın yürütülmesinde önemli gayretleri olan Yönetim Kurulu, üyelerinin sonradan bu hizmeti yürütmelerini olanaksız kılan görevlere atanmaları nedeniyle bu tarihten sonra çalışamaz duruma düşmüş ve yükümlü olduğu görevler doğrudan doğruya Proje Müdürlüğüne yerine getirilmiştir.

Proje Müdürlüğü : Araştırmanın teknik yönetiminden sorumlu bulunan Proje Müdürlüğünü sırasıyla;

Ziya Çoker, Mülkiye Müfettişi,

A. Nazif Demiröz, Mülkiye Müfettişi,

Metin Dirimtekin, Merkez Valisi,

Yürütmüşlerdir.

Proje Danışmanlığı : Araştırmanın başından monografilerin yazımına kadar geçen süre içinde TODAİE uzmanlarından Kenan Sürgit. Proje Danışmanlığını yapmıştır.

Özel Etüt ve Dokümantasyon Merkezi : Projenin gerektirdiği dokümanları ve istatistikleri hazırlamak, incelemek, özetlemek, sınıflandırmak, dosyalamak, çoğaltmak üzere Bakanlık Tetkik Kurulu bünyesinde kurulmuş ve Merkezin 1748 sayfalık yayını, projenin yararlanmasına sunulmuştur.

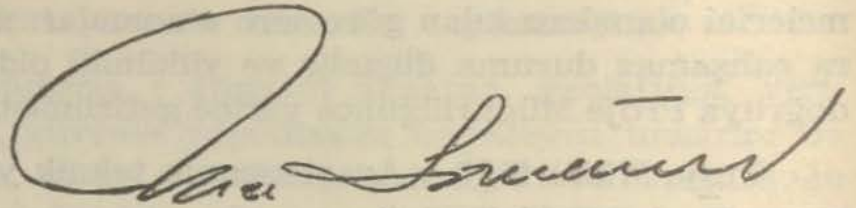
Araştırmanın başlangıcından bu yana araştırmayı titizlikle ko-
valayan, hertürlü maddî ve manevî desteği sağlayan İçişleri Bakanla-
rı Sayın Dr. Faruk Sükan'a, Sayın Haldun Menteseoğlu'na, Sayın
Hamdi Ömeroğlu'na, Sayın Ferit Kubat'a ve Müsteşar Sayın Osman
Meriç ve Sayın Hayrettin Ersöz'e;

Araştırmayı kolaylaştıran, fikir ve görüşleriyle zenginleştiren sa-
yın valilere, vali muavinlerine, kaymakamlara, bakanlık ve dairelerin
merkez ve iller örgütlerinin yöneticilerine; İçişleri Bakanlığının her
kademedeki görevlilerine;

Araştırmayı fiilen yöneten, yürüten ve yürütülmesine yardımcı
olan tüm İÇ - DÜZEN Projesi mensuplarına şükranlarımı sunmayı ye-
rine getirilmesi gerekli bir görev saymaktayım. 24.5.1972

Metin DİRİMTEKİN

Proje Müdürü

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
SİVİL SAVUNMA VE DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK
HİZMETLERİ

- BİRİNCİ BÖLÜM : SİVİL SAVUNMA HİZMETLERİ**
- İKİNCİ BÖLÜM : SİVİL SAVUNMA İLE İLİŞKİLİ HİZMETLER**
- ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : ÇEŞİTLİ DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK HİZMETLERİ**
- DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : ÖRGÜTLENME**
- BEŞİNCİ BÖLÜM : PERSONEL**
- ALTINCI BÖLÜM : KAYNAKLAR**
- YEDİNCİ BÖLÜM : OLAĞANÜSTÜ HALLER, MİLLÎ GÜVENLİK, TOPYEKÛN SAVUNMA VE MİLLÎ SEFERBERLİĞE AİT GENEL HÜKÜMLER VE ESASLAR**

SİVİL SAVUNMA VE DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK HİZMET VE ÖRGÜTLERİ

1. İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmet ve Örgütleri :

- I — Sivil Savunma Hizmetleri,
- II — Sivil Savunma İle İlişkili Hizmetler,
- III — Çeşitli Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri,
- IV — Örgütlenme,
- V — Personel,
- VI — Kaynaklar,
- VII — Olağanüstü Haller, Millî Güvenlik, Topyekûn Savunma ve Millî Seferberliğe Ait Genel Hükümler ve Esaslar,

Olmak üzere yedi bölüm halinde toplanmış ve incelenmiş bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL SAVUNMA HİZMETLERİ

A — SİVİL SAVUNMA'NIN TANIMI VE KAPSAMI, YETKİ VE SORUMLULUĞU, PLANLANMASI VE KOORDİNASYONU

2. Bu kısımda, sivil savunma hizmetlerine geçmeden önce sivil savunmanın tanımı ve kapsamı, yetki ve sorumluluğu, planlanması ve koordinasyonu gibi genel ve ortak konular incelenecektir.

1. Sivil Savunmanın Tanımı ve Kapsamı

3. 7126 sayılı Kanununun 85 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesinde sivil savunma şöyle tanımlanmaktadır :

«Sivil savunma; düşman taarruzlarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı halkın can ve mal kaybının asgarî hadde indirilmesi, hayatî önemi haiz her türlü tesis ve teşekküllerin âcil tamir ve ıslahı, savunma gayretlerinin sivil halk tarafından azamî surette desteklenmesi ve cephe gerisi maneviyatının muhafazası maksadıyla alınacak her türlü silâhsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetleri ihtiva eder.»

Bu tanıma göre :

a — Sivil Müdafaa Kanunu ile afetler (büyük yangınlar da içinde) de tamamen sivil savunmanın tanımı ve kapsamı içine alınmış bulunmaktadır. Ancak bir yandan da yine aynı Kanunun 6 ncı maddesiyle, sivil savunma teşkillerinin, gerektiğinde afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine katılmaları öngörülmek suretiyle sivil savunma, afetlerde yardımcı duruma getirilmiştir.

HİZMETE ÖZEL

7269 sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara dair Kanunun 1051 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi ile, afetlerde zarar gören veya görmesi muhtemel olan yerlerde alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlar hakkında bu Kanun hükümlerinin uygulanması kabul edilmiş ve böylece, afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işleri sivil savunmadan ayrı bir hizmet olarak tümüyle 7269 sayılı Kanunun kapsamı içine alınmıştır. (Mad. 1) Ancak, 7269 sayılı Kanunun 1051 sayılı Kanunla değiştirilen 4 üncü maddesinde, sivil savunma örgütü bulunan yerlerde, afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin bu örgütle ortaklaşa yürütülmesi öngörülmek suretiyle bir ilişki kurulmuştur.

Bu nedenlerle, afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin sivil savunma içindeki yeri ötedenberi bir tartışma ve çelişme konusu olagelmıştır. İlerideki afetlerle ilgili işler kısmında belirtileceği üzere, afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin tamamen sivil savunma konusu ve hizmeti içinde yer alması gerekir. Ancak afetlerden önce ve sonra yapılacak inşaat, imar, nakil ve yerleştirme gibi işler; bir imar, yapım ve yerleşim konusu olarak şüphesiz yine sivil savunmanın konusu ve kapsamı dışında kalmalıdır.

b — Yukarıdaki tanımda, «hayatî önemi olan tesis ve teşekküllerin korunmaları, âcil tamir ve ıslahatları» da yer almakta ise de, öteki hükümlerde ve uygulamada, hassas bölgede olup olmadığından başka bir ayırım yapılmadan her tesis ve teşekkülün korunması esas tutulmuştur. Esasen, aynı tanım içinde geçen «halkın can ve mal kaybının asgarî hadde indirilmesi» deyimindeki «mal» kelimesi, halka ait her türlü tesis ve teşekkülü de içine alır. Yalnız madde, tüzel kişilere ait malların ıslah ve onarımları hususunda açıklık taşımamaktadır. Öte yandan hayatî önemi olan kuruluşların savaşta uğrayacakları hasarların giderilmesi konusu, 6/3705 sayılı Hayatî Önemi Haiz Olan Tesis ve Ulaştırmanın Savaş Hasarı Onarım Planları Hakkındaki Tâlimatla, sivil savunma dışında ayrı bir mevzuat ve hizmet konusu da yapılmış bulunmaktadır.

c — Savunma gayretlerinin sivil halk tarafından desteklenmesi ve cephe gerisi moralinin korunması konularında sivil savunma örgütlerine doğrudan bir görev verilmemiştir. Ancak sivil savunma, dolaylı olarak bu konularda da etkili olabilir. Tarım, ekonomi, sanayi ve

HİZMETE ÖZEL

sağlık gibi diğer hizmet alanlarında alınacak tedbirler de bu konularda aynı derecede etkilidirler. Bu nedenle savunma çabalarının sivil halk tarafından desteklenmesi ve cephe gerisi moralinin korunması konularının, doğrudan sivil savunma konusuymuş gibi sivil savunmanın tanımına içine alınmaları doğru olamaz.

4. Bazı belgelerde, sivil savunmanın tanımının daha da geniş tutulduğu ve hava indirmelerine, sınırlardan sızmalara ve gerilla faaliyetlerine karşı alınacak tedbirlerin de sivil savunmanın kapsamı içine alınmak istendiği görülmektedir. Oysa 7126 sayılı Kanunun, Büyük Millet Meclisindeki görüşülmesi sırasında da belirtilmiş olduğu gibi, sivil savunma; vurucu, öldürücü ve defedici değil; koruyucu, kurtarıcı ve yardımcı bir hizmettir. İncelenen bazı Batı ülkelerine ait mevzuat ve yayınlardaki sivil savunma anlayışı da genellikle bu biçimdedir. Bu bakımdan yurt içi silâhlı savunma ve sabotajlara karşı korunma gibi işlerin, şimdi olduğu gibi sivil savunmadan ayrı bir mevzuat ve hizmet konusu olarak kalması yerindedir.

5. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 85 sayılı Kanunla değişik 2 ve 3 üncü maddelerine göre; hayatî önem ve özelliklerinden dolayı düşman taarruzlarına öncelikle hedef olabilecek şehir, kasaba, yer ve tesislerle tabii afetlere uğraması muhtemel bölgelere «Hassas Bölge» denilmekte ve buraların öncelikle sivil savunma yükümlülüğüne tabi tutulmaları gerekmektedir. Aynı Kanunun 5, 7, 8, 9, 17, 21, 26 ve 38 inci maddelerinde ise; hassas bölgelerde genellikle bütün sivil savunma tedbirlerinin, hassas bölgeler dışında kalan şehir ve kasabalarda ise bir kısım sivil savunma tedbirlerinin alınması öngörülmektedir.

Şehir, kasaba, yer ve tesislerin, düşman saldırılarına hedef olabilme yönünden, önem ve özelliklerine göre kategorilere ayrılmaları ve öncelik derecelerinin saptanması yerindedir. Ancak sivil savunma tedbirlerinden çoğunun sadece bazı şehir ve kasabalara yayılarak, diğer şehir ve kasabaları kapsamaması, 1967 yılı sonbaharında çıkan siyasî gerginlik sırasında olduğu gibi, türlü aksaklıklar doğurabilir. Çünkü düşman devlete göre yurttaki bölgelerin hassasiyet durum ve dereceleri de değişecektir.

Düşman taarruzlarına karşı hassas bölgeler, Millî Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği veya İçişleri Bakanlığınca, Genelkurmay Başkanlığı ve ilgili bakanlıklarla da işbirliği yapılmak suretiyle

HİZMETE ÖZEL

tasarlandıktan sonra Millî Güvenlik Kurulu ve Bakanlar Kurulu kararlarıyla saptanmaktadır. Konunun bu denli yüksek düzeydeki kurulların uğraşmasına değip değmeyeceği de tartışılabilir.

Afetlere karşı hassas bölgelere gelince; afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin 7269 sayılı Kanunla ayrıca düzenlenmiş olması nedeniyle, 7126 sayılı Kanunda sivil savunma örgüt ve tedbirlerinde sadece düşman saldırılarına karşı hassas bölgelere önem ve ağırlık verilmiş, afet bölgelerine her hangi bir ağırlık ve özellik tanınmamıştır.

6. 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesindeki sivil savunmanın tanımı, sivil savunmanın gerçek anlam ve amacından daha geniş tutulmuştur. Hassas bölge ayırımı yapılması, çoğu tedbirlerin öteki bölgelere yayılmaması gibi sakıncalı durumlara yol açabilir. Bu sakıncaların giderilmesi bakımından Kanun ve Tüzüklerde gereken değişiklikler yapılmak suretiyle aşağıdaki çözüm yollarının uygulanması önerilebilir : (Ekip Raporu Mad. 96, 108, 109)

a — Sivil savunmanın tanımı; yurda yapılacak düşman taarruzlarına karşı halkın can ve mal kaybının, her çeşit tesis, teşekkül, servet ve değerlerdeki hasar ve zararların en aza indirilmesi için alınacak ve yapılacak her türlü silâhsız koruyucu, kurtarıcı ve yardımcı tedbir, hizmet ve faaliyetler biçiminde ifade olunmalıdır. Şimdiki tanımında yer alan diğer hususlar sivil savunmanın tanımından çıkarılmalı; yalnız afetlere karşı âcil kurtarma ve yardım işleri sivil savunmanın tanımı içine alınmalıdır.

b — Sivil Savunma bakımından; şehir, kasaba, mevki ve tesisler ya da bölgeler, önem ve özelliklerine göre hassasiyet, derece ve kategorilerine ayrılmalıdır. Ancak bu ayırım, yalnız öncelik ve ağırlık sırası için olmalı, «Hassas Bölge» deyiimi ve ayırımı da kaldırılmalıdır. Afet tehlikesine uğrayabilecek bölgeler için ise 7269 sayılı Kanunda olduğu gibi «Afet Bölgeleri» deyiimi kullanılmalıdır.

c — Şehir, kasaba ve mevkilerin veya bölgelerin hassasiyet ve öncelik derece ve kategorilerinin saptanması Genelkurmay Başkanlığı ve ilgili bakanlıklarla da işbirliği yapılmak suretiyle İçişleri Bakanlığınca, bu yerlerin dışında olup, ayrıca özellikleri bulunan tesislerin hassaslık ve öncelik derecelerinin saptanması da Genelkurmay

Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı ile işbirliği suretiyle ilgili bakanlıklarca yapılmalıdır.

2. Sivil Savunma Yetki ve Sorumluluğu

7. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ve bu Kanunun bazı maddelerini değiştiren 85 sayılı Kanunla, hassas bölgelerde sivil savunmayı örgütlendirmekten ve sivil savunmanın eğitim, yönetim ve genel kontrolundan ve yükümlülerin hizmete çağırılmasından İçişleri Bakanı sorumlu tutulmuştur. (Mad. 3) Bu hükümle, sivil savunmanın merkezî sorumluluğu İçişleri Bakanlığına verilmiştir. Ancak bu sorumluluğun hassas bölgelerle bağlı tutulması eksikliklerdir. Çünkü sivil savunma, hassas bölgelerde daha çok diğer bölgelerde daha az ölçüde olmakla beraber bütün yurda yaygın bir hizmettir. Yükümlülerin hizmete çağırılması görevi, doğrudan mahallî mülkî idare amirliklerine ait olduğu halde, sorumluluğunun İçişleri Bakanlığına verilmesinin nedeni de anlaşılamamaktadır.

8. Sivil savunmanın merkezî sorumluluğu İçişleri Bakanlığına verilirken 7126 sayılı Kanunun 4, 15, 18 ve 26 ncı maddelerinde olduğu gibi diğer bakanlıklarla ilgili hizmetlerde genellikle «İşbirliği yapılması» esası kabul edilmiş; doğrudan ve açık sorumluluklar verilmemiştir. Kanımızca bu bir boşluk ve Kanunun düzeni bakımından da bir eksikliklerdir. Çünkü sivil savunma, genel sorumluluğu ve ağırlığı İçişleri Bakanlığı üzerinde olmakla beraber, diğer bir çok bakanlıkların ve kuruluşların görev ve uzmanlık alanlarına da yayılan karma bir hizmettir. Sivil savunmada; İçişleri Bakanlığı ile yapılacak işbirliği esasları çerçevesinde, şehir imar planlarında uygulanacak esaslar ve sığınaklar, eğitim kurumlarında sivil savunma eğitiminin uygulanması, tahliye ve kabul hazırlıkları ve sivil savunmaya yardımcı servislerle ilgili işlerde olduğu gibi çeşitli bakanlıklarla tüzelkişilikli genel müdürlüklerin görev ve uzmanlık alanlarına giren ve doğrudan kendi idarelerince yapılması gereken hizmetler de vardır.

9. Mülkî idare amirleri, sınırları içindeki hassas bölgelerde sivil savunma örgüt ve tesisatının kurulmasından, donatımından, yönetim ve denetiminden ve barıştan itibaren sivil savunmayı fiilen gerçekleştirmekten sorumlu tutulmuşlardır. (7126 sayılı Kanun Mad. 5, 21) Mülkî idare amirlerinin sorumluluğunun hassas bölgelerle bağlı tutul-

ması eksiklik olduğu gibi, birbirine çok benzeyen hükümlerin iki ayrı maddede yer alması da gereksiz olmuş; 21 inci maddenin son paragrafındaki «icra, takip ve kontrol etmek ve ettirmek» yetkisinin, bütün resmî ve özel sektörü kapsayıp kapsamadığı da açıkça belirtilmemiştir. Gerçi bu kontrol yetkisi, İl İdaresi Kanunu uyarınca da kullanılabilir. Ancak özel kanunda ve daha açık bir biçimde yer alması, yararlı ve daha etkili olabilir.

Vali ve kaymakamlar; olağanüstü hallerde sivil savunma hizmetlerinin gerektirdiği bütün araç, madde ve mallara el koymak, hiç bir koşula bağlı olmaksızın acele satın almaları yapmak ve yaptırmakla da yetkili kılınmışlardır. (7126 sayılı Kanun Mad. 41) Ancak bu yetkinin, kendilerinden yardım istenecek veya kendiliklerinden yardımda bulunmaları gerekecek yakın il veya ilçe vali ve kaymakamları için de geçerli olduğu belirtilmemiştir. Oysaki bu yetki, yakın il ve ilçe vali ve kaymakamları, hatta bazan bu yetkiyi kullanmalarını ilgili valiliklerden isteme yetkisi İçişleri Bakanlığı için de gerekli olabilir. Nitekim bazı maddeleri 1051 sayılı Kanunla değiştirilmiş 7269 sayılı afetlere ilişkin Kanunda, bu yolda bir hüküm bulunmaktadır. (Mad. 6)

10. Hassas bölgelerdeki belediyelerle özel idareler de, sivil savunma isteklerini yerine getirmekle yükümlü ve bu yönden mülkî idare amirlerine karşı sorumlu tutulmuşlardır. (Mad. 8) Ancak bu sorumluluk çok soyut olup «istekler» den amacın ne olduğu, nasıl uygulanabileceği anlaşılamamakta, türlü anlamlara yol açabilmektedir. Mahallî idareler, kendilerine düşen görevler de mevzuatta ayrı ayrı belirtilmek (kısmen de yapılmış olduğu üzere) suretiyle, bu görevlerden sorumlu tutulmalıdırlar.

11. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabacağı üzere, sivil savunma yetki ve sorumluluğuna ait kanunda yer alan temel hükümler ve usullerde bazı boşluk ve aksaklıklar bulunmaktadır. Bu boşluk ve aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip raporu Mad. 869, 970 - c)

a — İçişleri Bakanlığı ve mülkî idare amirliklerine ait sorumluluklar yalnız hassas bölgeleri değil, bütün yurdu ve idare bölgelerini de kapsayacak biçimde belirtilmelidir.

b — Sivil savunma konusundaki görev, yetki ve sorumluluklara ait genel hükümler arasında; bakanlıklarla tüzelkişilikli genel müdür-

HİZMETE ÖZEL

lüklerin de, mevzuat hükümleri ve İçişleri Bakanlığı ile saptanacak esaslar çerçevesinde kendi görev ve uzmanlık alanlarına giren sivil savunma hizmetlerinden ve kendilerine bağlı veya denetimleri altındaki bütün örgüt ve kurumların kendi bünyelerine ait sivil savunma tedbirlerini gerçekleştirmelerinden ve gereken hususlarda İçişleri Bakanlığı ile işbirliğinde bulunmaktan sorumlu oldukları hakkında bir hüküm yer almalıdır.

c — Mülkî idare amirlerinin yetki ve sorumluluğuna ilişkin olarak Kanunun 5 ve 21 inci maddeleri birleştirilmeli ve sivil savunma hizmetlerini yaptırma, izleme ve denetleme yetkisine ilişkin hüküm, bölgele-
rindeki bütün resmî ve özel sektörü ve yerleri kapsayacak biçimde açıklığa kavuşturulmalıdır.

ç — Sivil savunma hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesi bakımından vali ve kaymakamlara tanınan el koyma ve satın alma yetkisi, kendilerinden yardım istenecek veya kendiliklerinden yardım etmek durumunda kalabilecek yakın il ve ilçe vali ve kaymakamlarına da verilmeli ve gerektiğinde diğer il ve ilçelere yardımda bulunmalarını ilgili valiliklerden isteme yetkisi, İçişleri Bakanlığına da tanınmalıdır.

d — Kanundaki belediye ve özel idarelerin yükümlülük ve sorumluluklarına ilişkin genel hüküm; mahallî idarelerin, kanun ve tüzüklerle kendilerine verilen sivil savunma hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü ve bu yönden mahallî mülkî idare amirlerine karşı sorumlu oldukları şeklinde ifade edilmelidir.

3. Sivil Savunmanın Planlaması

12. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 85 sayılı kanunla değişik 20 inci maddesinde «Sivil Savunma bakımından yurdun muhtelif bölgelere ayrılması, Milli Savunma Bakanlığı ile işbirliği yapılmak suretiyle İçişleri Bakanlığınca sağlanır» hükmü bulunmaktadır. Kanunun «Planlama» başlığını taşıyan kısmının ilk maddesinin birinci fıkrasında yer alan bu hükmün, planlama yönünden getirildiği anlaşılmakta ise de, tüzük ve yönetmeliklerde açıklayıcı başka bir hüküm yoktur. Uygulamada ise; karşılıklı yardımlaşma, haber alma ve yayma, tahliye ve kabul işlerinde olduğu üzere çeşitli konularda çeşitli bölge ayırımlarına gidilmiştir. Hizmete daha uygun olan bu çeşit böl-

ge ayırımlarına ait hükümler ve esaslar mevzuatta, ilgili konular içinde yer almış bulunmaktadır. Yalnız iller arası karşılıklı yardım ve işbirliği bakımından yapılacak bölgeleme ve planlama hakkında kanun ve tüzüklerde yeterli hüküm ve açıklık bulunmamaktadır ki bu da getirilebilir.

Buna göre, gereksiz ve yararsız olduğu anlaşılan, «yurdun sivil savunma bakımından muhtelif bölgelere ayrılması» na ilişkin soyut hüküm kaldırılmalı; iller arası karşılıklı yardım ve işbirliği yönünden yapılacak bölge ayırımı hakkında gereken hükümler, aşağıda görüleceği üzere kendi konuları içinde yer almalıdır. (Ekip Raporu Mad. 901)

13. Mevzuata göre, yurda ve yurdun bazı bölgeleriyle il ve ilçelere ve gereken daire ve kuruluşlara ait sivil savunma teşkil, tesis, tedbir ve faaliyetleri sivil savunma planları ile düzenlenir. Bu planların hazırlanmasından ve gerçekleştirilmesinden İçişleri Bakanlığı (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı), mülkî idare amirleri ile daire ve müesseselerin en büyük amirleri veya sahipleri sorumludurlar. (7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 3, 4, 20, 21 inci maddeleri, 6/3150 karar sayılı Sivil Savunma ile İlgili Şahsî Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü Mad. 52 - 68)

6/202 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla saptanan Sivil Savunma Politikasında da, İçişleri Bakanlığına ait sivil savunma konularında bir «Millî Ana Plan» ve her konu için ayrı ayrı planlar hazırlanması öngörülmektedir.

Araştırma sırasındaki incelemelerde, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında, Tahliye Ana Planı ve Esasları dışında hava haber alma ve yayma, eğitim, ikmal ve donatım, iller ve bölgeler arası işbirliği ve yardımlaşma gibi genel veya bölgesel planların hazırlanması işlerinin, ilerideki bu hizmetlere ait kısımlarda belirtildiği üzere, gerektiği gibi ele alınmamış olduğu ve Millî Sivil Savunma Planı'nın hazırlanması hususunda da bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu durum, gerek örgütün ve gerekse mevzuat ve hizmetlerin yeteri kadar oluşmamış bulunmasına bağlanabilir. Mevzuatta; ana, genel ve bölgesel sivil savunma planlarından yalnız Tahliye Ana Planı ve Esaslarının düzenlenme usul ve esasları açıklanmış; diğerlerinin düzenlenme ve onama usul ve esasları belirtilmemiştir. Sivil savunmanın yurt ölçüsündeki ana hizmetlerini düzenleyecek ve bazıları milyonlarca liralık giderleri

gerektirebilecek bu planların, Bakanlık bünyesi içinde de olsa; hazırlama, inceleme ve onama yöntem ve esaslarının ve mercilerinin mevzuatla saptanmaması ve bir biçime bağlanmamış olması da bir boşluk meydana getirmektedir.

14. İl ve ilçelere ait sivil savunma planları için İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) 1964 yılında yayınlanan «Sivil Savunma Planlama Esasları» ile gereken esaslar ve örnekler verilmiş; ayrıca hassas bölgelerdeki il ve ilçe sivil savunma müdür, mütehassıs ve memurları da bu konuda, merkezde bir haftalık bir seminere tabi tutulmuşlardır. Buna rağmen 1965 - 1968 yılları arasındaki 4 yıllık süre içinde, tüm illerin % 20 sinin, hassas illerin % 47 sinin, hassas ilçe ve bucakların % 70 inin sivil savunma planları henüz gelmemiş veya tamamlanmamıştır. Tamamlanmış planların da hemen hepsinin birer veya ikişer kez yapılan yazışmalardan sonra tamamlanabilmiş ve onanmış oldukları görülmüştür.

Bu konuda illerde yapılan araştırmalarda; planların hazırlanması için; ilçelerden, merkezlerdeki ilgili dairelerden, özellikle belediyelerden, çeşitli bilgi ve dokümanların zamanında, hatta iki ilde yıllarca, alınmamış olduğu görülmüştür. Bu illerdeki sivil savunma idaresi birimlerinin de yeterli düzeyde olmadıkları, iki ilde birer mütehassıs kadrosunun yıllarca açık kaldığı, iki ilde de üç yıl içinde üç müdür ve memur değiştiği saptanmıştır. Aslında mütehassıs kadrosu da 5 - 6 ilde olup, diğer illerdeki sivil savunma idaresi birimleri, 1 müdür, 1 ya da 2 memur, kâtip ve daktilo gibi personelden kuruludur. İlçelerin ise % 90 ında sivil savunma idaresi örgütü yoktur.

Öte yandan sivil savunma planları için verilen esaslar ve örnekler de çok geniş tutulmuş, tahliye dışındaki bütün planlama konuları bir plan içinde toplandığından, planlanabilen konular da planlanmamış konular için bekletilmiştir. Planlama esaslarında ve dolayısıyla planlarda, eğitim konusuna ayrı bir bölüm halinde yer verilmemesi de bir eksiklik olmuştur.

15. Daire ve müesseselere gelince; hassas bölgeler içinde kalan ve personel mevcudu 100 den fazla olan ya da ayrıca hassasiyeti kabul edilmiş bulunan daire ve kuruluşlar sivil savunma planlamasına tabi tutulmuşlardır. Daire ve kuruluşlarca düzenlenecek sivil savunma planları için gereken esaslar ve örnekler, Sivil Savunma İdaresi Başkan-

HİZMETE ÖZEL

lğınca 1964 yılında yayınlanan «Daire ve Müesseseler İçin Sivil Savunma İşleri Kılavuzu» ile gösterilmiştir.

Bu konuda araştırma yapılan 4 il merkeziyle 2 şehir içi ilçede, geçen 4 yıllık süre içinde sivil savunma planlamasına tabi 1100 kadar daire ve kuruluştan % 41 inin planları henüz düzenlenmemiş bulunuyordu. Bu kuruluşların büyük çoğunluğunun sivil savunma uzmanı bulunmayan kuruluşlar olduklarının anlaşılması, aksaklığın başlıca nedeninin, bu gibi müesseselerde gereken bilgi ve ilgi sahibi personelin bulunmaması olduğunu göstermektedir.

Mevzuatla belirtilen ve yukarıda değinilen genel ölçü dışında kalan daire ve kuruluşlardan, gerekenlerin de planlamaya tabi tutulabilmeleri için ilgili bakanlık ve valiliklere yetki verilmişse de, bakanlıklarla valilikler arasında çok farklı uygulamalar ve çelişmeler saptandığından bu yetkinin de yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Mevzuata göre, özel sektöre ait sivil savunma planları valiliklerce, resmî sektöre ait sivil savunma planları ise valiliklerce uygun görüldükten sonra ilgili bakanlıklarca onaylanmaktadır. Oysa kaymakamlar da ilçelerindeki sivil savunma hizmetlerinin gerçekleştirilmesinden aynı derecede sorumludurlar. Ayrıca, bütün daire ve kuruluşlara ait sivil savunma planlarının il ve merkezlerinde sivil savunma müdürlüklerinde toplanması ve incelenmesi, özellikle büyük merkezlerde büyük iş yükü doğurmaktadır. Tüzelkişiliği olan genel müdürlüklere bağlı daire ve kuruluşlara ait planların, ilgili genel müdürlüklerce değil de bakanlıklarca onaylanmalarında da bir yarar düşünülememekte, aksine işlerin kısa zamanda bitirilmesini engellemektedir. Bakanlıklar, bu planlardan diledikleri bilgileri, hatta birer örneklerini her zaman ilgili genel müdürlüklerden alabilirler.

16. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, sivil savunmaya ilişkin planlama işleri gerektiği gibi yürütülememiş ve yıllarca tamamlanamamıştır. Bu konudaki aksaklıkların giderilmesi ve planlama işlerinin daha iyi bir düzene sokulabilmesi için aşağıdaki çözüm yolları önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 915, 924)

a — Sivil Savunma İdaresi merkez ve taşra birimleri, ileride «Örgütlenme» ve «Personel» bölümlerinde belirtildiği üzere, gerek örgütlenme ve gerek personel yönlerinden daha yeterli düzeye getirilmelidir.

HİZMETE ÖZEL

b — Genel ve bölgesel sivil savunma planlarının (bu arada iller ve bölgeler arası karşılıklı yardım ve işbirliği planlarının); hazırlanma, incelenme ve onaylanma yöntem ve esasları da mevzuatla saptanmalıdır. Genel planlarla bölgesel planlardan gerekenlerin taslakları, ilgili şubelerce hazırlanarak Ana Danışma Kurulunca incelenmeli ve Sivil Savunma İdaresi Başkanının önerisi ve İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşmelidir. Millî Ana Plan, aynı kademeler yoluyla Millî Güvenlik Kurulunun onamasından geçirilmelidir.

c — İl ve ilçelere ait sivil savunma planlarının; başka kuruluşlara ait bazı yan tedbirler çıkarılmak, birbirleriyle ilişkili bazı bölümleri birleştirilmek, planlanacak konuların hepsi aynı plan içinde değil de ayrı ayrı planlara bağlanmak suretiyle sadeleştirilmesi ve hazırlanmasının kolaylaştırılması sağlanmalıdır. İl sivil savunma planları arasında Eğitim Planı da yer almalı, Planlama Esasları buna göre yeniden düzenlenmelidir.

Sivil savunma planlarına ilişkin olarak istenen bilgileri ve belgeleri zamanında vermeyen daire ve kurum amirleri hakkında (53 sayılı Devlet İstatistik Enstitüsü Kanununun 30 uncu maddesinde olduğu gibi) özel ceza hükümleri konulmalıdır.

ç — Kanunla; gereken daire, kurum ve kuruluşlarda, sivil savunma planlarının düzenlenmesi ve uygulanması görev ve sorumluluğu hakkında hüküm getirilmelidir.

Sivil savunma planlamasına tabi daire ve kuruluşlarda sivil savunma işlerini yürütmekle görevlendirilecek personelin yetenekli olması ve Sivil Savunma İdaresince açılacak kurslarda eğitime tabi tutularak yetiştirilmeleri, Kanunda gerekli hükümler getirilmek suretiyle sağlanmalıdır.

d — Daha önce öngörüldüğü üzere, hassas bölge deyimi ve ayırımı kaldırıldığı takdirde planlamaya tabi tutulacak daire ve kuruluşlar için yeni bir (nerede bulunursa bulunsun personel mevcudu 100 den fazla fabrikalarla şehirler - kasabalar değil - ve banliyölerindeki personel mevcudu 100 den fazla daire, kurum ve kuruluşlar gibi) genel ölçü verilmelidir. Bu genel ölçü dışında kalanlardan gerekenler de resmî ve yarı resmî sektöre ait olanlar ilgili bakanlık ve tüzelkişilikli genel müdürlüklerce, özel sektöre ait olanlar ilgili valiliklerce planlamaya tabi tutulabilmelidirler.

e — Örgüt ve uğraşları da sadece bir ilçe içinde kalan özel sektöre ait sivil savunma planlarını onama, resmî sektöre ait olanları uygun görme yetkisi kaymakamlara, merkez ilçe içinde bulunanlarla örgüt ve uğraşları birden çok ilçeyi kapsayanları onama veya uygun görme yetkisi valiliklere, doğrudan bakanlıklara bağlı daire ve kurumların planlarını onama yetkisi bakanlıklara, tüzelkilişikli genel müdürlüklere bağlı olanları onama yetkisi de genel müdürlüklere verilmelidir.

4. Sivil Savunmada İşbirliği ve Karşılıklı Yardım

17. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununda, bu Kanunun kapsamına giren hizmet ve faaliyetlerin İçişleri Bakanlığında planlanması ve yürütülmesi sırasında alınacak karar ve tedbirler için diğer bakanlıklarla işbirliği ve karşılıklı yardım konularının bir tüzükle saptanması öngörülmektedir. (Mad. 4) 4/11635 karar sayı ile 1959 yılında çıkarılan bu tüzükte (Sivil Müdafaaada Vekâletler arası İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Nizamnamesi), bakanlıklara ait olarak yer alan görevlerden % 85 inin (bir kısmı bilgi verme ve bir kısmı topyekûn savunmaya ilişkin olmak üzere) kendi aslî görevleri niteliğinde, % 15 inin ise işbirliği ve yardımlaşma niteliğinde olduğu görülmektedir. İşbirliği niteliğinde olanlar da, genellikle daha sonra çıkan 6/3150 karar sayılı Sivil Savunma ile İlgili Şahsî Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü ve Sivil Savunma ile İlgili Teşkil ve Tedbirler Tüzüğü ile düzenlenmiş olduklarından, 4/11635 karar sayılı Tüzüğün bugün için yararlı bir yönü kalmamış sayılabilir. Öte yandan bu Tüzüğün 3 üncü maddesinde sözü geçen 5593 sayılı Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanununa Ek Kanunun yürürlükten kaldırılmayan 3 üncü maddesindeki «Yüksek Hava Korunma Komisyonu» nun fonksiyonunun da kalmamış olduğu anlaşılmaktadır.

18. Sivil savunma hizmetlerinde hassas bölgeler, mülkî idare amirlikleriyle askerî makamlar, daire ve kurumlar ve sosyal yardım kurumları arasındaki işbirliği ve karşılıklı yardım konularına 7126 sayılı kanunun 3, 7, 10, 11 inci maddelerinde, sosyal yardım kurumlarıyla kasabalar arası işbirliği konularına da 6/3150 karar sayılı Tüzükte (Mad. 28, 63) değinilmiş; iller ve ilçeler arası işbirliği ve karşılıklı yardım konuları ise ne Kanunda ve ne de Tüzükte yer almamıştır. Kanunun 9 uncu maddesinde, hassas bölgeler dışında alınacak tedbirler arasında sözü edilen «Seyyar destekleme» deyiminin de ne olduğu Tüzüklerde

HİZMETE ÖZEL

de belirtilmemiştir. Ancak bunun, hassas olmayanları da kapsamak üzere iller ve ilçeler arası işbirliği ve karşılıklı yardım anlamına alındığı ve Sivil Savunma Planlama Esasları içinde, komşu ilçeler ve illerin gerektiğinde bir miktar sivil savunma kuvvetleriyle birbirlerine yardımda bulunmaları hususuna da yer verildiği görülmektedir. Ayrıca 1965 yılında, bölgeler arası işbirliği ve karşılıklı yardım hakkında da İçişleri Bakanlığınca valiliklere birer muhtıra ve bölgeler bakımından gruplandırılmış il listeleri gönderilmiştir. Ancak bunların, iller ve hatta bölgeler arası karşılıklı işbirliği ve yardımlaşma işlerinin yeterli ve kuvvetli bir biçimde düzenlenmesi ve planlanabilmesi yönünden, ihtiyacı karşılamadığı ve bu konuda merkezî bir genel planın da bulunmadığı anlaşılmıştır.

19. Yukarıdaki açıklamalar, işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma işlerinin, gerek mevzuatta ve gerek uygulamada iyi bir biçimde düzenlenememiş olduğu sonucunu vermektedir. Bu konudaki aksaklıkların ve boşlukların giderilmesi ve hizmetin iyi bir biçimde düzenlenebilmesi için şu önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 890, 892)

a — Etkili bir fonksiyonu ve gereği kalmayan 4/11635 karar sayılı bakanlıklar arası işbirliği Tüzüğü kaldırılmalı; bu Tüzükten gerekebilecek hükümler, genel Tüzüklerdeki ilgili konular içine alınmalıdır.

b — Birbirlerine yakın ilçeler, iller, hatta yakın il gruplarından meydana getirilecek iller arasında sivil savunma bakımından yapılacak karşılıklı yardım ve işbirliği konularıyla, bu konuların merkezî ve mahallî düzeyde düzenlenmeleri ve planlanmalarına ilişkin esaslara; kanunda genel, tüzükte daha geniş olmak üzere, yeterli biçimde yer verilmelidir.

B — HABER ALMA VE YAYMA, İKAZ VE ALARM

1. Hava Hücumu ve Radyoaktif Serpinti, İkaz ve Alarm

20. Bazı maddeleri 85 sayılı Kanunla değişik 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununa göre; düşmanın çeşitli taarruzlarına ve radyoaktif serpinti tehlikesine karşı zamanında halkı uyarma ve alarm ile halkı her türlü sivil savunma tedbirlerini almaya yöneltmek ve gerektiğinde bunları kaldırmak amacıyla Sivil Savunma İdaresi tarafından bir haber

HİZMETE ÖZEL

alma ve yayma - ikaz ve alarm sistemi kurulur. Hava kontrol merkezlerinde de birer Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezi bulunur. Tehlike haberlerinin ilgili yerlere ulaştırılması ve yayılması amacıyla gereken telli ve telsiz haberleşme ve bağlantı sistemi; ek araç, tesis ve işletme giderleri Sivil Savunma İdaresince ödenmek üzere, PTT ve Sivil Savunma İdaresince ortaklaşa planlanır ve PTT tarafından gerçekleştirilir. Ayrıca mevcut PTT şebekesinden ve memleket radyolarından da yararlanılır.

İkaz ve alarm sistemi içinde, bir radyolojik savunma ikaz ve ihbar sistemi de kurulur. Bu amaçla meteoroloji örgütlerinden de yararlanır. (7126 sayılı Kanun Mad. 24 - 29, 6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 90 - 106)

21. Yukarıda belirtildiği gibi, Kanunda, ilgili bazı örgütlerden yararlanma yolları da öngörülmeyle beraber, ikaz ve alarm hizmetlerinin sorumluluğu genellikle Sivil Savunma İdaresine verilmiştir. Oysa ki bu, çeşitli kuruluşları ilgilendiren karma nitelikte bir hizmettir.

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığındaki, yurdun ikaz ve alarm işlerini planlamak ve gerçekleştirmekle görevli İkaz ve Alarm Amirliği birimi, göreviyle orantılı bir kuruluş ve personele sahip bulunmamaktadır. Kadrosundaki 1 amir ve 6 uzmandan, 1 amir ve 1 uzman personel fiilen bu birimde çalışmakta, diğer 5 uzman, esasen kendi konularında da uzman olmadıklarından başka hizmetlerde çalıştırılmaktadırlar. İkaz ve alarm hizmeti, teknik bilgi ve görgüyü en çok gerektiren bir konu olduğu halde, Sivil Savunma İdaresince bu konuda ileri dış ülkelerle bilgi ve görgü yönünden bir ilişki ve bağlantı kurulmamış; dolayısıyla hizmet tam bir bilgi ve yetenek ile ele alınamamıştır. Özellikle radyolojik savunma sisteminin gerektirdiği teknik kuruluş, tesis ve araçlar, yapılan yazışmalara ve çalışmalara rağmen gereği gibi saptanıp kurulamamış, meteoroloji örgütünden yararlanılamamıştır.

Araştırma sırasında, yurt ölçüsünde gerçekleştirilmesi gereken ikaz ve alarm ve radyolojik savunma sistemlerine ait bir genel planın da bulunmadığı anlaşılmıştır. İllere ait sivil savunma planlarının ikaz ve alarm bölümleri gibi, mahallî planlarla yetinilmiştir.

22. Hava Kontrol Merkezlerinde kurulu ve 1 amir, 6 uzman ve 2 büro ve hizmet personelinde oluşan «Sivil Savunma İkaz ve Alarm

HİZMETE ÖZEL

Merkezleri» nin ana görevi; kontrol merkezlerinde nöbetleşe sürekli birer temsilci bulundurarak, olağanüstü hallerde bu merkezlerden nöbetçi temsilciye verilecek değerlendirilmiş «Tehlike» veya «Tehlike Geçti» haberlerini, telefonla bulunduğu şehir PTT santralına (Ankara'da ayrıca TRT ve Emniyet Genel Md. lüğü telsizlerine) aktarmaktan ibarettir. Bir birim hizmeti niteliğinden çok bir personel hizmeti niteliğinde olan bu görev, her türlü araç ve olanaklara sahip Hava Kontrol Merkezlerince daha kısa ve emniyetli biçimde ve aracı kullanmadan da yapılabilir.

23. Tehlike haberlerinin Hava Kontrol Merkezlerinden mahallî PTT santrallarına ve buralardan da yine PTT kanalıyla ilgili şehirlerin nöbetçi emniyet görevlilerine ulaştırılması ve buralardan da sirenlerin çaldırılması hususunda gereken düzen saptanmış ve planlanmış ise de, çoğu şehirlerdeki siren tesisleri ihtiyaca yetersiz ve mevcutları da bakımsızdır. Siren işletme uzmanı kadroları alınmışsa da yararlanılamamıştır. 7 şehirde PTT aracılığı ile yaptırılmasına çalışılan modern siren tesisleri, yıllardır kurulamamıştır.

Alınacak tehlike haberlerinin bölgelerinde yayılması ile görevli emniyet ve jandarma makamlarınca, bu görev gereği gibi benimsenememiş ve bellenememiştir. Bu konuda; mahallî sivil savunma, PTT ve kolluk makamları gibi ilgili örgütler arasında yeterli ve ciddi bir ilişki ve işbirliği de kurulamamıştır.

24. Yukarıda verilen bilgilerden sonra, yurdumuzda ikaz ve alarm hizmetlerinin tam ve yeterli olarak düzenlenememiş ve gerçekleştirilememiş bulunduğu söylenebilir. Bu konudaki aksaklıkların giderilmesi için mevzuatta gerekli ekler ve değişiklikler yapılmak suretiyle aşağıdaki çözüm yollarına gidilmesi önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 147 - 150)

a — Gerek hava hücumu ve gerek radyoaktif serpinti ikaz ve alarm sistemlerinin ve hizmetlerinin düzenlenmesinde ve yürütülmesinde ana görev ve sorumluluk İçişleri Bakanlığında (Sivil Savunma İdaresinde) olmakla beraber; TRT, PTT ve telli ya da telsiz her türlü haberleşme tesis ve araçlarına sahip diğer bütün kuruluşlar da, ilgili askerî makamlar ve Sivil Savunma İdaresiyle işbirliğinde bulunmak ve bu konuda kendilerine düşen hizmet ve görevleri yapmakla ödevli ve sorumlu tutulmalıdırlar.

HİZMETE ÖZEL

b — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı İkaz ve Alarm Amirliği, ilerdeki «Örgütlenme» bölümünde belirtileceği gibi, gereken uzman ve personelle hizmete yeterli düzeye getirilmeli, personelin dış ülkelerde bilgi ve görgüleri artırılarak yetiştirilmeleri sağlanmalıdır. Gerektiğinde dış ülkelere getirilecek uzman personelden yararlanma olanakları da aranmalıdır.

c — Hava Kontrol Merkezlerinden, mahallî PTT ve Ankara'da diğer ilgili yerlere «tehlike» veya «tehlike geçti» haberlerinin aktarılması görevi bu Merkezlere verilmeli, buralarda kurulu Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezleri kaldırılmalıdır. (Radyolojik savunma sisteminin gerektirdiği örgüt ayrıca kurulabilir.)

ç — İkaz ve alarm hizmetlerinde, mahallî PTT ve kolluk gibi örgütlere düşen görevlerin kendi mevzuatlarında da yer alması ve bu örgütlerdeki ilgili personelin, söz konusu görevlerde yetiştirilmeleri için sık sık eğitim ve deneylere tabi tutulmaları sağlanmalıdır.

d — Büyük malî yükü, teknik kuruluş ve örgütlenmeyi gerektiren radyolojik savunma (radyoaktif serpinti) ikaz ve ihbar sisteminin, uygulanmada da bu yola gidildiği gibi, yalnız Sivil Savunma İdaresince değil, silâhlı Kuvvetlerde kurulu olduğu anlaşılan bu konudaki örgütten de yararlanılarak işbirliği suretiyle gerçekleştirilmesi kanunda ön görülmelidir.

2. Biyolojik ve Kimyasal Maddeleri Tesbit, İkaz ve İhbar

25. Biyolojik ve kimyasal maddelere ilişkin ikaz ve ihbar görevi, kanun ve tüzüklerde açıkça yer almamış olmakla beraber bazı yönerge ve yönetmeliklerde bu görevlere ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Millî Güvenlik Kurulunun 1967 tarihli bir kararı ile de; radyoaktif serpinti ile birlikte biyolojik ve kimyasal silâhlara karşı ikaz ve alarm hizmetlerinin de yürütülmesi ve bu amaçla sivil savunma örgütü içinde bir NBCR Millî Korunma Merkezi'nin geliştirilmesi görevi, Genelkurmay Başkanlığı ve diğer ilgili bazı bakanlıkların da yardımcı olmaları kaydı ile İçişleri Bakanlığına (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığına) verilmiş bulunmaktadır.

Bu karar üzerine İçişleri Bakanlığında (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) başlatılan çalışmalardan, bugüne kadar olumlu bir sonuç alınmamıştır. Çünkü, İçişleri Bakanlığı ve Sivil Savunma İdaresi Baş-

HİZMETE ÖZEL

kanlığı, bu konunun gerektirdiği bilimsel ve teknik kuruluşa, gerekli ortama ve bunları meydana getirecek olanaklara sahip bulunmamaktadır.

26. Öte yandan; biyolojik ve kimyasal maddelerle ilgili tedbirler, karakter ve nitelikleri bakımından sağlık hizmetleri ve örgütleriyle daha yakından ilgili ve ilişkilidirler. Biyolojik ve kimyasal tehlikeyi oluşturacak mikropların ve gazların saptanması, bilinmesi ve bunlardan korunulmasına ilişkin tedbirler, daha çok sağlık hizmetleri içine giren konulardır. Bu konular için gerekli teknik personel, kuruluş ve araçlar da genellikle sağlık örgütlerinin elinde bulunmaktadır. Biyolojik ve kimyasal madde tehlikesinin ikaz ve ihbarı (ki geniş anlamda daha çok biyolojik tehlikeler için söz konusudur), hava hücumu ve radyoaktif serpinti tehlikelerinde olduğu gibi bir özelliği gerektirmediğinden, sağlık kuruluşlarınca yapılabilir. 1970 yılında İstanbul'da çıkan kolera salgını dolayısıyla yapılan uygulama, bu hizmet konusunda bir örnek olarak gösterilebilir.

Nitekim 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilât Kanununun 11 ve 19 uncu maddelerinde; zehirli ve boğucu gazlara, biyolojik ve bakteriyolojik maddelere karşı mücadele görevleri açıkça yer almakta; bu konuda barışta hazırlanacak planların Millî Güvenlik ve Bakanlar Kurulunun onayından geçirilmek suretiyle uygulamaya konulması da belirtilmektedir. Böyle bir Kanun hükmü de mevcut olduğu halde, biyolojik ve kimyasal madde tehlikesinin tesbit, ikaz ve ihbarı ve bu amaçla bir Millî Korunma Merkezinin geliştirilmesi görevinin İçişleri Bakanlığına (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) verilmesinin nedeni anlaşılamamakta, hizmetin nitelik ve karakterine de uygun düşmemektedir. Şüphesiz bu alanda, sivil savunma, kolluk ve belediye gibi örgütlere düşecek bazı mahallî ve talî görevler, bu örgütler tarafından yapılabilir.

27. Yukarıdaki nedenlerledir ki; biyolojik ve kimyasal maddelerin tesbitine, ikaz, ihbar ve mücadelesine ilişkin işlere ait genel yönetim, yürütüm ve koordinasyon, araştırma ve geliştirme gibi genel ve bilimsel hizmet ve faaliyetlerin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca yapılması yoluna gidilmesi daha doğru olacaktır. Sivil savunma örgütünün bu alandaki görevi; 6/3150 karar sayılı Tüzüğün 26, 32, 34 ve 53 üncü maddelerinde belirtildiği gibi, bir taarruz sonrasında bu

HİZMETE ÖZEL

maddelerle bulaşmış alanların saptanması, sınırlandırılması, kontrolu, o yerdeki halka duyurulması, gerekenlerin su ile temizlenmeleri gibi mevziî ve yardımcı nitelikteki işler olabilir.

Yetkili makamlarca, bu yönlerden konunun bir kez daha incelenmesi yerinde ve yararlı olacaktır. (Ekip Raporu Mad. 157)

C — TAHLİYE VE SEYREKLEŞTİRME

28. Bazı maddeleri 85 sayılı Kanunla değişik 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununa göre; gerekli görülen hassas bölgelerle askerî harekâta sahne olabilecek tehlikeli bölgelerdeki halkın can ve mal kaybını azaltmak, ulusal varlıkların düşman eline geçmesine engel olmak için, gerektiğinde buraların tamamen ya da kısmen daha emin bölgelere tahliyesinin, ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılarak planlamasından ve uygulanmasından İçişleri Bakanlığı sorumludur. Bu amaçla İçişleri Bakanlığınca bir «Tahliye Ana Planı ve Esasları» hazırlanarak Millî Güvenlik Kurulunun onayından geçirildikten sonra ilgili makamlara ve valiliklere yayınlanır. İçişleri Bakanlığından verilecek direktif ve esaslar çerçevesinde ilgili valiliklerce gereken tahliye, konak veya kabul planları hazırlanarak onanmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir. (7126 sayılı Kanun Mad. 18 - 19, 6/3150 Karar sayılı Tüzük Mad. 26 - 38, 44 - 51)

Tahliye dışında kalan hassas bölgelerde de; nüfus yoğunluğunu dolayısıyla kaybı azaltmak amacıyla bir kısım halk ile taşınması mümkün daire ve kuruluşlar, hükümetin de yardımı ile şehirlerin kenar ya da yakın mahalle ve köylerine taşınarak dağıtılmak suretiyle seyrekleştirme yapılır. Seyrekleştirme işleri de barışta saptanır ve planlanır. (6/3150 Karar sayılı Tüzük Mad. 39 - 50)

29. Araştırma sırasında, İçişleri Bakanlığınca düzenlenmesi gereken «Tahliye Ana Planı Esasları» nın hazırlanması için yapılan çalışmaların 3 - 4 yıl sürmüş olduğu görülmüştür. Bu konuda bakanlıklar arası işbirliğinin sağlanması için, Tüzük gereğince Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında kurulan komitenin, bakanlıkların teknik bünyeleri hakkında yeteri kadar bilgili ve yetkili bulunmayan savunma veya sivil savunma uzmanları gibi temsilcilerden oluştuğu için, gerektiğinde verimli olamadığı anlaşılmıştır. Esasen 4/10036 sayılı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İçin İşbirliği Talimatına göre, ba-

HİZMETE ÖZEL

kanlıklar arası ortak çalışmayı gerektiren işlerin planlanması ve düzenlenmesi için, İçişleri Bakanlığında Genelkurmay Başkanlığının ve çoğu bakanlıkların yetkili temsilcilerinden kurulu bir Harp Komitesi bulunmasına rağmen tahliye konusunda ayrı bir komiteye gidilmesi de gereksiz olmuştur. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında tahliye işleri, çeşitli ve yüklü görevleri bulunan bir şubede, şube müdürünün de katkısı ile bir uzman tarafından güçlüklerle yürütülebilmektedir.

İl ve ilçelerdeki sivil savunma idaresi örgütü, tahliye ve seyrekleştirilmenin, ailelere kadar giden çok geniş ve ayrıntılı planlama işlerini yapabilecek kapasitede değildir. Esasen ilçelerin % 90 ında söz konusu örgüt kurulmamıştır. Tahliye edilecek ya da seyrekleştirilecek; binleri, on binleri, yüz binleri bulan nüfusa ait kayıt ve bilgilerin, koluk veya muhtarlar aracılığıyla gereken biçimde saptanması olanağının bulunamadığı anlaşılmaktadır. Tahliye ve seyrekleştirme işlerinin planlanmasında, il ve ilçelerdeki ilgili daire ve kuruluşlar arası işbölümü ve işbirliği hususları da iyi düzenlenememiş ve yürütülememiştir. 6/3150 karar sayılı Tüzüğe göre, tahliye ve seyrekleştirme işlerinin planlanmasında ve yürütülmesinde, ilgili daire ve kuruluşlar değil, bu daire ya da kuruluşların amir ve temsilcileri tahliye veya yerleştirme komisyonu üyesi olarak görevlendirilmişlerdir. Bu görevlendirme ise, daire ve kuruluşlardan çok kişileri ilgilemektedir.

Seyrekleştirme planları, çoğu il ve ilçelerin sivil savunma planları içinde yer alan bir bölüm halinde düzenlenmişse de bu planların da yetersiz oldukları anlaşılmıştır.

30. Yukarıdaki nedenlerle gerek İçişleri Bakanlığınca hazırlanması gereken Tahliye Ana Planı ve Esasları ve gerek valiliklerce hazırlanması gereken Tahliye, Konak ve Kabul Planları, 4 - 5 yıl gibi uzun bir süre tamamlanamamıştır. Tahliye planlarının düzenlenmesiyle ilgili hizmetlerin iyi bir biçimde yürütülebilmesi için aşağıdaki hususlar önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 183 - 185)

a — 6/3150 karar sayılı Tüzükle, tahliye işlerinde bakanlıklar arası koordinasyonu sağlamak üzere kurulması öngörülen komite kaldırılarak, bu görevin Harp Komitesi tarafından yapılması, gereken konularda tali ihtisas komitelerinin çalıştırılması sağlanmalıdır. (Harp «sivil olağanüstü hal koordinasyon» Komitesi hakkında fazla bilgi için «Örgütlenme» bölümündeki ilgili kısma bakılabilir)

HİZMETE ÖZEL

b — İllerde de tahliye ve seyrekleştirmenin genel planlama ve koordinasyonuna ilişkin işlerin, il harp komitesi ve talî komisyonlarınca yapılması sağlanmakla beraber; çeşitli aşamalara ait hizmetlerin planlanması ve gerektiğinde uygulanmasından, sivil savunma idare kademeleriyle işbirliği yapılmak suretiyle Sağlık, Ulaştırma, Ticaret, Tarım, Çalışma Bakanlıklarının o yerdeki örgütleriyle kolluk ve belediyeler gibi ilgili kuruluşlar, doğrudan görevli ve sorumlu tutulmalı ve fiilen hizmete katılmalıdırlar.

c — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığındaki tahliye işleriyle görevli şube ve personel ile il ve ilçelerdeki sivil savunma idaresi örgütünün kademe ve kadroları, ilerideki «Örgütlenme» bölümünde belirtileceği gibi yeterli düzeye çıkarılmalıdır.

Sivil savunma kılavuzluk örgütü de, ilgili kısımda belirtildiği üzere, işler hale getirilmelidir.

ç — Mali, ekonomik ve sosyal türlü sorunları ve yönleriyle çok ağır ve zor bir iş olan tahliyenin olanaklar ölçüsünde kolaylaştırılması bakımından, isteyenlerin ilişkilerinin bulunduğu yerlere gitmelerinin planlanmasına geniş ölçüde yer verilmeli; yalnız nükleer saldırılara karşı değil, klasik saldırılara karşı daha dar ölçülü tahliye planları ve tahliyeye gidilememesi ihtimaline karşı tahliyeye tabi şehirler için ayrıca seyrekleştirme planları da düzenlenmelidir. Ayrıca sığınak yapımına önem verilmelidir. (Sığınaklar hakkında fazla bilgi için ilgili kısma bakılabilir)

31. Yine araştırma sırasında, tahliye konusuna ilişkin olarak mevzuatta aşağıdaki gibi bazı boşluklar bulunduğu da anlaşılmıştır.

Tahliye konusu, 7126 sayılı Kanunun genel hükümlere ait bölümünde, görev, yetki ve sorumluluklar başlığı altındaki maddeler arasında iki maddelik bir görev halinde yer almış ve bu görevden yalnız İçişleri Bakanlığı sorumlu tutulmuş, ilgili diğer bakanlıklara doğrudan bir görev ve sorumluluk verilmemiştir. 4/11635 ve 6/3150 karar sayılı Tüzüklerde, ilgili bakanlıklara ait görevlere de değinilmişse de, yeterli kuvvette ve açıklıkta değildir.

Kanunda tahliye giderlerinin Devletçe ödeneceği kabul edilmiş ve bu amaçla her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesinde bir lira ödenek konulan bir madde de açılmışsa da, gerektiğinde bu maddeye yeterli

HİZMETE ÖZEL

ödenegin ne suretle aktarılacağı belirtilmemiştir. Sağlık, yedirme ve üretici hale getirme gibi ilgili diğer bakanlıklara ait hizmet giderlerinin ve genel, katma ve özel bütçeli idarelerin kendi kuruluş ve mallarının tahliye veya seyrekleştirme giderlerinin hangi bütçelerden ödenecekleri de açıklanmamıştır. Tahliye ve seyrekleştirme hizmetlerine ait her türlü giderlerin ne suretle, ne gibi ölçü ve yöntemlere göre ödenecekleri de belli değildir.

Bunlardan başka çeşitli tahliye türleri için aynı (Tahliye) deyiminin kullanılması da, bazı çelişmelere ve yanlışlıklara yol açabilecek niteliktedir.

32. Yukarda belirtilen boşlukların ve aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 193 - 199)

a — Tahliye; taşıma, yerleştirme, sağlık, yedirme ve üretici hale getirme gibi hizmetlerin, görev alanları yönünden hangi bakanlıklar tarafından ve ne suretle yürütüleceği Kanunda genel olarak, Tüzükte daha geniş biçimde belirtilmelidir.

b — Resmî ve yarı resmî sektöre ait tahliye olunacak kuruluşlarla mallarının, İçişleri Bakanlığı ile varılacak esaslar çerçevesinde, boşaltma, taşıma, ve yerleştirme işlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden, doğrudan ilgili bakanlık ya da tüzelkişilikli genel müdürlükler görevli ve sorumlu kılınmalıdır.

c — Tahliye ve seyrekleştirme işleri için genel, katma ve özel bütçeli idarelerin bütçelerinde, barışta da hazırlıklarla ilgili harcamalar yapılmak üzere, birer madde açılmalı; olağanüstü hallerde ise, bu maddeye yeteri kadar ödenek aktarılabilmek üzere, Muhasebei Umumiye Kanununa Ek 3325 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde olduğu gibi bir hüküm getirilmeli ya da bu hüküm kapsamı içine alınmalıdır.

ç — Tahliyedeki taşıma, barındırma, yedirme, sağlık ve üretici hale getirme işlerine ait ücret, kira veya bedel gibi giderlerin hangi bütçelerden, ne gibi durumlarda, ne zamana kadar ve nasıl ödeneceği gibi konulara ilişkin yöntemler ve esaslar mevzuatta açıkça belirtilmelidir. Bu konularda, kaldırılan 4656 sayılı Şehir, Kasaba ve Köylerin Lüzumunda Tahliye veya Seyrekleştirilmesi Hakkındaki Kanun ve bu Kanuna ait 3/12700 sayılı Yönetmelikteki hüküm ve esaslardan da yararlanılabilir.

d — Çeşitli tahliye türleri için; askerî harekât bölgelerinden yapılacak tahliye için «geri alma» düşman taarruzlarına uğraması beklenen şehir ve kasabalardan yapılacak tahliye için «boşaltma», dağıtma için «seyrekleştirme», radyoaktif serpinti veya barajların su bas-kımına uğrayabilecek bölgelerden yapılacak tahliye için «anî veya âcîl boşaltma» gibi değişik deyimler kullanılabilir. (Çekilme hakkında, halen kullanılan «çekilme» deyimini uygundur)

Sivil Müdafaa Kanununda «Boşaltma, Geri Alma ve Çekilme» başlığı altında bir bölüm açılarak, yukarıdaki maddelerde önerilen hususları da kapsamak üzere, tahliye ve seyrekleştirme konusunda gereken hükümler ve esaslar bu bölümde yer almalıdır. Bunların uygulama ve ayrıntıları ise, 6/3150 karar sayılı Tüzükte gereken ek ve değişiklikler yapılmak suretiyle düzenlenmelidir.

Ç — SİVİL SAVUNMA BAKIMINDAN ŞEHİR VE KASABA PLANLARIYLA ÖNEMLİ BİNA VE TESİSLERDE UYGULANACAK ESASLAR VE SİĞİNAKLAR

33. Bazı maddeleri 85 sayılı Kanunla değişik 7126 sayılı Kanunla; çeşitli savaş silâh ve araçlarına karşı sivil savunma yönünden şehir ve kasaba planlarının düzenlenmesi ve değiştirilmesi, önemli bina ve kuruluşların yer ve şekillerinin seçilmesi, koruyucu her cins sığınak tipleri ve bu sığınakların nerelerde, nasıl ve kimler tarafından yaptırılacağı ve kullanılacağı, bakım ve korunmaları, hususlarının bir tüzükle saptanması öngörülmüştür. (Kanun Mad. 15)

Buna göre sivil savunma yönünden şehir ve kasaba planları ile önemli bina ve kuruluşlarda uygulanacak; şehirlerin belirli yerleşme bölge ve ünitelerine ayrılmaları ve bunların birbirinden uzaklıkları, ana yollar ve etraflarındaki bina yükseklikleri, bitişik yapı cephelerinin uzunlukları, önemli bina ve kuruluşların birbirlerinden ve şehirden uzaklıkları, gerekenlerin yer altında veya ayrı ayrı yapılmaları vb. esaslar, 1959 yılında çıkan 4/11715 karar sayılı Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planlarıyla Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esaslar hakkındaki Tüzükle saptanmış bulunmaktadır. Ancak 1960 yılında çıkan 85 sayılı Kanunla, sözü geçen Tüzüğün dayandığı 7126 sayılı Kanunun ilgili maddesi (yine bir tüzüğün düzenlenmesini amir olmakla beraber) değişmiş olduğundan, bu Tüzüğün yü-

HİZMETE ÖZEL

rürlükte olup olmadığı inceleme konusu yapılmış ve sonunda yürürlükte olduğu kabul edilmiş bulunmakla beraber, gerektiği gibi uygulanmadığı anlaşılmıştır. Çünkü, şehir, kasaba ve önemli bina ve kuruluşların planlarının ve projelerinin düzenlenmesi ve uygulanmasına ilişkin temel mevzuat, 6785 sayılı İmar Kanunu ile buna dayanan Tüzük ve Yönetmelikler; temel kuruluşlar da İmar ve İskân Bakanlığı, İller Bankası ve belediyeler gibi kuruluşlardır. İmar mevzuatında; (Sivil savunma gereklerine de uyan kendi kuralları dışında) sivil savunma bakımından aranacak esaslara yer verilmediği gibi sivil savunma mevzuatına bir atıfta bulunulmamış, imar makamları ile sivil savunma idare kademeleri arasında işbirliği ve ilişki de kurulamamıştır. 4/11715 karar sayılı Tüzükte, imar planları ile önemli tesislerin yerlerinin, Millî Savunma, İçişleri, Bayındırlık ve İmar ve İskân Bakanlıklarının yetkili uzmanlarından oluşacak bir kurul tarafından uygun görüldükten sonra planlanması, onanması ve bu tesislerin yapımına geçilmesi hükmü getirilmişse de, bu hüküm de uygulamada pek az işleyebilmiştir. Genellikle imar planlarını düzenleme, inceleme ve onama aşamalarından herhangi birine Sivil Savunma İdaresi temsilcisi katılmamış ve bu konuda bir söz sahibi olamamıştır. 4/11715 karar sayılı Tüzük, imar işleriyle yetkili ve görevli makamlar için işlemeyen bir yan mevzuat olarak kalmıştır. İmar işleriyle görevli elemanlardan çoğunun böyle bir Tüzüğün varlığını dahi bilmedikleri anlaşılmıştır.

34. Sözü edilen Tüzük hükümlerinin yurt çapında uygulanması, İçişleri Bakanlığınca izlenmektedir. Bu izleme ile görevli Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı, bu görevin gerektirdiği nitelikte bir kuruluş ve personele sahip değildir. Bu amaçla ilgili şubede, mühendis, mimar gibi teknik bir uzman bulundurulması sağlanamamıştır. Taşra örgütü ise daha da zayıf durumdadır. Esasen, sivil savunma bakımından da olsa, şehir, kasaba ve önemli kuruluşların planlarının düzenlenmesine ve uygulanmasına ilişkin her türlü esaslara imar mevzuatında yer vermek ve bunların izlenmeleri ve uygulanmaları görevi, Sivil Savunma İdaresi örgütüne değil, imar işleriyle ilgili makamlara ait olmalıdır. Ancak ilgili makamlarca, bu konulardaki genel ilkelerin saptanması sırasında İçişleri Bakanlığının (Sivil Savunma İdaresi) düşünce ve görüşlerinin alınması ve işbirliğinin sağlanması yoluna gidilmelidir.

HİZMETE ÖZEL

35. Sığınaklara gelince; idarî, teknik ve malî konuları düzenleyecek Sığınak Tüzüğü tasarısının, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı ile Bayındırlık Bakanlığı Sığınak Fen Heyeti ilgililerinin çalışmaları sonunda düzenlenerek incelenmek üzere Danıştay'a sunulduğu; ancak 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 15 inci maddesindeki sığınaklara ait malî hükümlerde görülen aksaklık nedeniyle önce bu hükümde değişiklik yapılması yönüne gidilmek üzere tasarının Danıştay'dan geri alındığı anlaşılmıştır. Kanunda yapılacak değişikliğe ait tasarı hazırlanarak TBMM ne sunulmuş, ancak henüz kanunlaşmamıştır. Sığınak Tüzüğü bulunmadığından, Kanunun, yapılarda ve yapı izinlerinde tüzük hükümlerinin uygulanmasını zorunlu kılan hükmü de uygulanamamaktadır. 17.6.1966 günlü Resmî Gazetede yayınlanan Sivil Savunma Bakımından Halk Tarafından Yapılacak Teşkilât ve Tedbirler Hakkındaki Yönetmelikte, sığınaklara ilişkin olarak verilen bilgiler, tavsiye olmaktan öteye geçememiştir. Ankara'da ve bazı beldelerde, imar yönetmelikleri gereğince, belli bir ölçü üstündeki ev ve apartmanlarda sığınak yeri ayrılmakta ise de, bunların gerekli niteliklerden uzak ve sadece birer bodrum katından ibaret oldukları anlaşılmaktadır.

36. Mevzuatta ve görevlerdeki yukarıda belirtilen aksaklıklar ve aykırılıklar yanında; bu konularda birinci derecede yetki ve sorumluluk taşıması gereken mimar, mühendis ve şehircilik uzmanı gibi teknik elemanların, yetiştikleri eğitim kurumlarında sivil savunma konusunda hiçbir öğrenim görmemiş, meslek hayatlarında da sivil savunma konusu ile ciddî bir ilişki kuramamış olmaları da önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Yabancı ülkelere ait bazı yayınların incelenmesinden; dış ülkelerde bu konularda gerek uygulamada ve gerekse eğitim, araştırma ve geliştirme alanlarında önemli çalışmalar ve ilerlemeler olduğu, eğitim ve yayın yoluyla görevlilerin ve halkın aydınlatıldığı ve bilinçlendirildiği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde ise, bir NATO belgesinde de açıkça değinildiği gibi, bu alanda çok geri kalınmıştır. Bu durum, sivil savunmamız bakımından çok önemli bir eksikliktir.

37. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabacağı üzere, ülkemizde sivil savunma bakımından şehir imar planlarında gözönünde tutulacak

HİZMETE ÖZEL

esaslarla sığınaklar konusu, gerektiği gibi ele alınmamış ve uygulama alanına konulamamış bulunmaktadır. Bu konunun, Kanunda gerekli hükümler getirilmek suretiyle aşağıdaki biçimde düzenlenmesi yerinde olacaktır. (Ekip Raporu Mad. 217, 220, 224, 229)

a — Bu konuda önce; İçişleri, İmar ve İskân, Bayındırlık Bakanlıkları, yetkili askerî makamlar, Devlet Planlama Teşkilâtı, ilgili bilimsel ve eğitici kurumlarla gerekli işbirliği yapılarak ülkemize en uygun bir genel politikanın saptanması ve gereken fikrî ortamın hazırlanması sağlanmalı; mimar, mühendis ve şehircilik uzmanı gibi teknik personel yetiştiren eğitim kurumlarının ders programlarına sivil savunma konuları da alınmalıdır.

b — Genelkurmay Başkanlığı ile İçişleri ve Bayındırlık Bakanlıklarının da görüşleri alınmak suretiyle sivil savunma bakımından şehir planlarında, önemli bina ve kuruluşlarda uygulanacak esaslara ve sığınaklara ilişkin hususların mevzuat ile saptanıp düzenlenmesinden İmar ve İskân Bakanlığı, bunların uygulanmasından en üst düzeyde yine İmar ve İskân Bakanlığı olmak üzere (Resmî binalardaki sığınaklarda Bayındırlık Bakanlığı) İller Bankası ve belediyeler gibi imar ve yapı işleri ve planları konusunda yetkili ve ilgili makamlar görevli ve sorumlu tutulmalıdırlar. Şehir planlarında ve önemli binalarda uygulanacak esaslar, imar tüzük ve yönetmelikleri içine alınarak doğrudan imar makamlarına mal edilmeli, bir yan mevzuat olmaktan çıkarılmalıdır.

c — İçişleri Bakanlığına bu konuda düşen görevleri yetenekle yürütmek üzere, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında yetişmiş teknik personel bulundurulması; şehir planları ile önemli bina ve tesislerin plan ve projelerinin ve yapılma yerlerinin seçilmesinin incelenmesi veya onaylanması safhalarına sivil savunma idaresi temsilcilerinin de katılmaları sağlanmalıdır.

D — KORUYUCU DİĞER SİVİL SAVUNMA TEDBİRLERİ

1 . Önemli Tesis ve İhtiyaç Maddelerinin Korunması, Yedeklenmesi ve Gizleme

38. Sivil Savunma bakımından hassas bölgelerdeki fabrika ve müesseselerde; önemli makine ve tesislerin yer altına gömülmesi, genel

elektrik ve bu gibi tesislerin bozulmalarına karşı enerjisini buralardan sağlayan kuruluşlar için özel işletici kuvvet ve kaynakların sağlanması, özel işletici kuvvet ve ham ve yapılmadde stoklarının hassas bölgeler dışına çıkarılmak suretiyle korunması, önemli ve değerli belgelerin fotokopi ve mikrofilmlerinin emin yerlere taşınması, un ve ekmek fabrika, değirmen ve fırınlarının bozulmalarına karşı yedekleme tedbirlerinin alınması, gerekmektedir. (6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 82 - 83)

Bütün şehir, kasaba ve köylerde; depo ve satış yerlerinde bulunan hububat, bakliyat, un, ekmek, ot, saman ve diğer yiyecek, içecek ve yem maddelerinin saldırılara ve NBCR maddelerine karşı korunmaları bakımından, emin ve yeraltı depolarına ya da şehir dışlarına taşınmaları ve kapalı yerlerde veya kaplarda saklanmaları için gereken tedbirler alınır ve en az bir haftalık yedek yiyecek ve içecek maddeleri bulundurulur. (Aynı Tüzük Mad. 89 - 91)

Olağanüstü hallerde uygulanmak üzere şehir, kasaba ve köylerde ve buralardaki bütün evlerde ve diğer binalarda ve her türlü taşıt araçlarında ışıkların söndürülmesi ve karartılması için gereken tedbirler alınır. Farklı görünüşteki önemli bina ve tesislerde, havadan kolayca tanınmamaları için bazı gizleme tedbirleri uygulanır. (Aynı Tüzük Mad. 92 - 94)

39. Yürürlükteki mevzuat ve sisteme göre yukarıda belirtilen tedbirlerin izlenmesi görevi, genellikle Sivil Savunma İdaresi birimlerinde toplanmaktadır. Oysaki; zaten büyük iş yükü altında bulunan bu birimlerce, sözü edilen tedbirlerin, ilgili sivil savunma planlarında bile düzenletirilmeleri ve kontrolleri gerektiği gibi mümkün olamamaktadır. İlgili müessese ve kuruluşlarca da, bu tedbirler ciddiyetle ele alınmamış ve tizerlerinde durulmamıştır. Yapılan araştırma sırasında, şehir dış genel elektrik şebekesinde alınacak söndürme ve karartma tertibatı dışında, genellikle özel bir tedbir alındığı saptanamamıştır. İl ve ilçelere, fabrika ve kuruluşlara ait sivil savunma planlarında, bu tedbirlere sadece genel olarak değinilmekle yetinilmiştir. Şehir genel elektrik şebekelerinde alınacak tertibat da her yerde yeterli biçimde planlanmamıştır. Bazı şehirlerde yapılan bir gecelik tatbikatlarda ışıkların söndürülmesi ve karartılması denenmişse de bunda da iğreti tedbirlerle yetinilmiştir.

40. Yukarıdaki açıklamalardan; önemli kuruluş ve ihtiyaç maddelerinin korunması, yedeklenmesi, ışıkların söndürülmesi ve karartılması

HİZMETE ÖZEL

bakımlarından alınması gereken tedbirlerin genellikle uygulanmamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu tedbirlerin uygulanabilmesinin sağlanması için aşağıdaki önerilerde bulunabilir. (Ekip Raporu Mad. 239,250,251, 253)

a — Fabrika ve müesseselerde, stok ve satış yerlerinde ve diğer kamuya açık yerlerde sivil savunma bakımından alınacak tedbirler; 1580 sayılı Belediye (Mad. 15/3), 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha (Mad. 271, 272), 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet (Mad. 2), 6785 sayılı İmar (Mad. 2 - 5) Kanunlarına göre verilecek yapım veya kullanma izinlerinde aranmalı ve yine bu mercilerce sonradan yapılacak kontrollarda izlenmelidir. Bu amaçla Sivil Savunma Kanununa gereken hüküm getirilmelidir.

b — Ham ve yapılmış madde stoklarının şehir dışına çıkarılmaları ve yeraltında emin yerlere taşınmaları ile tahliye ve seyrekleştirme sığınak konusu ve tedbirleri içinde düzenlenmelidir.

c — Şehir ve kasabalarda dış genel elektrik şebekelerinde alınacak tertibatın; sivil savunma idare kademeleriyle işbirliği suretiyle planlanmasından ve gerçekleştirilmesinden ilgili belediyeler veya işletmeler görevli ve sorumlu tutulmalıdırlar ve 6/3150-2 karar sayılı Tüzüğün 94 üncü maddesi bu yolda değiştirilmelidir.

ç — Kara taşıt araçlarında kullanılacak karartma malzemesi, ilgili makamlarca standart biçimde saptanarak, 5/1102 karar sayılı Trafik Tüzüğündeki demirbaş malzeme arasına ve çizelgesine geçirilmek suretiyle taşıtlarda bulundurulmaları zorunlu tutulmalı, dolayısıyla trafik polisince de kontrol edilmeleri sağlanmalıdır.

d — Hava, deniz ve demiryolları taşıtları ile deniz fenerlerinde, gar, liman ve hava alanlarında alınacak söndürme ve karartma tedbirlerinin düzenlenmesinden ve gerçekleştirilmesinden ilgili daire ve işletmeler sorumlu olmalı ve 6/3150-2 karar sayılı Tüzüğe gereken hüküm konulmalıdır.

e — Tüzükteki ilgili maddeye eklenecek bir hükümle; çok ivedi ve zorunlu hallerde Bakanlar Kurulu kararı alınmaksızın da İçişleri Bakanlığı veya ilgili valiliklerce, derhal Bakanlar Kuruluna da arz edilmek üzere, gereken yerlerde mevzuî olarak ışıkların söndürülmesi ve karartılması tedbirinin uygulanabilmesi olanağı sağlanmalıdır.

f — Daire, kuruluş ve fabrikalardaki yönetici personel, yeterli bir sivil savunma eğitime ve bilgisine sahip kılınmalıdır. (Eğitim konusunda fazla bilgi için «Eğitim» kısmına bakılabilir.)

Denetim organlarınca yapılacak denetlemelerde, sivil savunma tedbirleri de aranmalıdır.

2. Halk Tarafından Yapılacak Örgüt ve Alınacak Tedbirler

41. Sivil savunmada, kendi kendini koruması bakımından halkın; hassas bölgelerdeki cadde ve sokak kesimleri için birer kılavuz ve yedeğinin seçilmesi, binalarda nüfusa göre korunma personelinin ayrılması ve eğitilmesi, korunma malzemesinin bulundurulması, yangınların önlenmesi ve söndürülmesi, yiyecek ve içecek gibi önemli ihtiyaç maddelerinin korunması ve yedeklenmesi, ışıkların söndürülmesi ve karartılması, gerekli kurtarma tedbirlerinin alınması, sığınak yerlerinin sağlanması, tahliye - seyrekleştirme - dağılma veya kabul bölgelelerinde bulunulmasına göre gerekli hazırlıkların yapılması, birbirlerine karşılıklı yardım etmek gibi önemli ödevleri bulunmaktadır. (6/3150-2 karar sayılı Tüzük Mad. 96 - 103)

Halka ait örgüt ve tedbirler konusunda; İçişleri Bakanlığınca 1966 yılında bir Yönetmelik yayınlanmış, illerde de bazı konferanslar ve yayınlar yapılmış ise de yeterli olamamış, halka inilememiş, kamu oyunda gerekli fikrî ortam yaratılamamıştır.

Özellikle büyük şehirlerde, Sivil Savunma İdaresi taşra örgütü, halka kadar inememektedir. Halk ile idare arasında bağlantıyı sağlayacak olan kılavuzluk örgütü de bu görevi yapabilecek nitelik ve koşullara sahip bulunmamaktadır.

42. Bu nedenlerle sivil savunma bakımından halk tarafından yapılması gereken örgüt ve alınması gereken tedbirler, kısmen de olsa uygulama alanına konulamamıştır. Bu tedbirlerin uygulanabilmeleri için şu öneriler yapılabilir. (Ekip Raporu Mad. 260 - 263)

a — Sivil Savunma İdaresi taşra örgütü, ilerideki «Örgütlenme» bölümünde öngörüldüğü üzere genişletilmeli; korunma kılavuzları da işler duruma getirilmelidir.

b — Cadde ve sokak kılavuzları, görevleri korunma kılavuzluklarına verilerek kaldırılmalıdır.

HİZMETE ÖZEL

c — Bina korunma personelinin seçilmesi ve malzemelerinin sağlanmasından, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunun 35 ve 36 ncı maddeleri kapsamına giren binalarda bina yöneticileri veya yönetim kurulları görevli ve sorumlu tutulmalıdırlar. Bu konuda Sivil Savunma Kanununa veya 634 sayılı Kanuna gereken hüküm eklenmelidir.

ç — Büyük ve önemli şehirlerden başlanarak, binalarda bulundurulması gereken korunma malzemesinin tedariki hususunda, Hükümetçe bazı yardım ve kolaylıklar sağlanmalıdır. Bu hususta, gerekiyorsa Kanuna da bir hüküm konulmalıdır.

d — Sivil savunma konusunda halk eğitime önem verilmeli ve bu eğitim sistematik biçimde sürdürülmelidir. (Bu konuda fazla bilgi için «Eğitim» kısmına bakılmalıdır.)

E — SİVİL SAVUNMA İDARE MERKEZLERİ, HASSAS BÖLGE KADEMELERİ VE KILAVUZLUKLARI

1. İdare Merkezleri

43. Olağanüstü hallerde sivil savunma örgüt ve kuvvetlerini sevk ve idare etmek üzere, mahallî mülkî idare amirliklerinin sorumlulukları altında hassas bölgelerde (büyük şehirlerde hassas bölgeler içindeki ana ve talî bölgelerde de) sivil savunma merkezleri kurulur. Bu merkezlerde bir başkan, bir başkan yardımcısı ile gereği kadar karar-gâh personeli bulunur. Bu merkezlerin başkan ve uzman personeli, o yerdeki savunma ve sivil savunma idaresi örgütünden, yetişmediği takdirde yükümlü veya isteklilerden seçilir. İdare merkezleri, şehir kenarlarında veya dışındaki emin bölgelerde ve tercihan yeraltı sığınaklarında bulunur. (7126 Kanun Mad. 16, 6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 6 - 7)

44. Yapılan araştırmalarda, genellikle idare merkezleri için, gerektiğinde kullanılmak üzere; şehir dışında veya kenarında okul, garaj ve benzeri, daha çok kamuya ait birer binanın tesbitiyle yetinildiği saptanmıştır. Yeraltı sığınakları sağlanamadığı gibi, yer üstünde seçilen binalarda da idare merkezlerinin çalışmalarına ait herhangi bir tertibat kurulmamış, bir donatım yapılmamıştır.

Kanuna göre, sivil savunma merkezlerine ait sığınakların giderlerinin genel bütçeden ödenmesi gerekmektedir. Buna ise olanak buluna-

HİZMETE ÖZEL

madığından idare merkezleri için sivil savunma fonundan, önce, belli bazı şehirlerde baraka tesisler kurulması yolunda çalışmalar yapılmış; daha sonra bundan vazgeçilerek idare merkezi, eğitim merkezi ve sivil savunma deposu gibi çeşitli amaçlara yarayabilecek tesisler kurulması düşünülmüş; bu amaçla bazı yerlerde hazineye ait arsalar da tesbit ettirilmiştir. Ancak bu tesisler de henüz gerçekleştirilememiştir. İdare merkezlerinin tip ve biçimleri, nerede ve ne tip tesisler kurulacağı ve bunların donatımları konusunda da inceleme ve araştırma yapılmamış ve genel bir plan düzenlenmemiştir.

Öte yandan bugünkü mevzuattan gelen bir anlayışla, bazı yerlerde idare merkezi başkanlığını vali ve vali muavinlerinin aldıkları, çoğu yerlerde sivil savunma idaresi birimleri amir ve memurlarının idare merkezlerine seçildikleri anlaşılmıştır. Sivil savunma idaresi birimlerinin, sivil savunma teşkillerinin personel, araç gereç ikmalleri de dahil bütün görevleri, savaş zamanında daha da artan bir ölçüde devam edeceğinden bu personelinin idare merkezleri karargâhına ve hizmetlerine alınmaları, kendilerinin esas görevlerini aksatacaktır.

45. Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında, idare merkezlerinin, bugünkü durumlarıyla gerek tesis ve donatım ve gerek personel yönünden yeterli kuruluş ve statü içinde bulunmadıkları anlaşılmaktadır. Bu bakımdan aşağıdaki öneriler yapılabilir. (Ekip Raporu Mad. 279 - 280)

a — İdare merkezlerinin; tesis ve tip biçimleri, hangi sıra ile nelerde, ne tip ve sayıda kurulabilecekleri ve bunların donatımlarına ilişkin hususlar; sivil savunma tekniğindeki en son gelişmelerin ve dış ülkelerdeki uygulamaların da ışığı altında saptanarak belirli bir prensibe ve genel bir plana bağlanmalı ve bu plan çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

b — Afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin de, ileride görüleceği üzere sivil savunma teşkillerine verilmesi halinde, idare merkezlerinin kuruluş biçiminde afet hizmetleri de göz önüne alınmalıdır.

c — İdare merkezleri başkanlıkları, o yerdeki sivil savunma teşkillerinin en büyük amiri veya komutanı durumundaki kişilere verilmeli ve bu başkanlar mülkî amirlerine karşı sorumlu tutulmalıdır. İlerideki sivil savunma kuvvetleri kısmında öngörüldüğü üzere, sivil savunma çekirdek birlikleri kurulması halinde, bu birliklerin en büyük amirleri idare merkezlerinin de başkanı olabilirler.

HİZMETE ÖZEL

İdare merkezleri personeli, bazı istisnalar dışında, genel olarak sivil savunma idaresi birimlerinden alınmamalıdır.

2. Hassas Bölge Sınırları ve Kademeleri

46. Şehir, kasaba ve mevki olarak adlandırılan hassas bölgelerin sınırları, muhtemel saldırıların etki alanlarının içine girebilecek çevrelerini de kapsayacak biçimde, mülkî idare amirliklerince saptanır ve sivil savunma planlarında gösterilir. (6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 2)

Uygulamada; hassas bölgelerin sınırlarının, ilgililerle de işbirliği yapılarak sivil savunma idaresi birimlerince düzenlenen ve mülkî idare amirliklerince de uygun görülen sivil savunma planları ile saptandığı, bunun dışında sınır saptanması konusunda mülkî idare amirliklerince her hangi bir işlem yapılmamakta olduğu görülmüştür.

47. Hassas bölgeler; sivil savunma örgüt ve uğraşlarının planlanması ve yönetilmesi bakımından imar, iskân, topoğrafik ve trafik durumları ve idare bölümleri göz önünde alınarak büyüklüklerine göre bölge kademelerine ayrılırlar. 1000 - 2000 nüfusluk alan bir kılavuzluk bölgesini, 4 - 6 kılavuzluk bölgesi bir başkılavuzluk bölgesini, 4 - 6 başkılavuzluk bölgesi bir korunma bölgesini, 4 - 6 korunma bölgesi bir tali bölgeyi meydana getirmektedir. Sekizden fazla tali bölgeye ayrılan hassas bölgeler, tali bölgeleri de içine alan ana bölgelere ayrılmaktadırlar. (6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 3 - 4)

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere, hassas bölgelerdeki «bölge» deyimini genellikle şehir ve kasabaları kapsamakta, şehir ve kasabalar da daha alt bölge kademelerine ayrılmaktadır. Oysaki sivil savunmada; tahliye bölgeleri, kabul bölgeleri, tehlikeli bölgeler, karşılıklı yardım bölgeleri ve afet bölgeleri gibi geniş kapsamlı çeşitli bölge deyimleri kullanılmaktadır. Bu nedenlerledir ki, hassas bölge ve daha alt kademeleri için, bölge deyiminin yerine daha başka bir deyim kullanılması, terminoloji yönünden ve bazı karışımıları önlemek bakımından daha yerinde olabilir. Esasen «hassas bölge» deyiminin ve ayırımının kaldırılması, daha önceki «Sivil Savunma Tanım ve Kapsamı» kısmında önerilmiştir.

Sivil savunma bakımından hassas bölgelerin, yani şehir ve kasabaların bugünkü kademelendirme biçim ve ölçüleri de hizmet gerekleri

ne uygun düşmemektedir. 4 - 6 kat esasına dayanan bugünkü ölçüye göre kademeler büyüdükçe aynı kademe bölümleri arasında 1 - 6 kat gibi farklılıklar olabilmektedir.

Kılavuzluk kademelerindeki; kılavuzluk, başkılavuzluk ve korunma bölgeleri gibi üçlü sistem, sivil savunma idaresiyle halk arasında uzun bir mesafe ve hizmet tablosu meydana getirmekte olduğu gibi uygulamada ve yönetimde de zorluklar doğurmaktadır. Kılavuzluk alanlarının mahallelere oturtulması üzerinde prensip olarak durulmamıştır. Mahalleler de genellikle; imar, iskân, topoğrafik ve trafik durumlarına uygun biçimde oluştuğuna göre, kılavuzluk kademelerinden uygun olanların bu birimlere oturtulması üzerinde durulabilir.

48. Yukarıdaki açıklamalardan sonra hassas bölgelerin; deyim, sınırlandırma ve kademelendirme biçimlerinde bazı aksaklıklar olduğu sonucuna varabilir ve bu aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 289 - 291)

a — Sivil savunmada, şehir ve kasabalarda daha alt kademe bölümleri için «bölge» yerine «alan» deyimini kullanılmalıdır. Şehir ve kasabaların sivil savunma alanlarına ilişkin sınırları doğrudan mülkî idare amirlerince değil, sivil savunma planları ile saptanmalıdır.

b — Şehir ve kasabalardaki sivil savunma alanları; kılavuzluk kademelerinin ölçüsü daha büyütülerek yine 4 - 6 kat ölçüsüne göre ve «kılavuzluk alanı» ndan başlanmak suretiyle küçükten büyüğe doğru «korunma alanı», «tali alan», «ana alan» gibi kademeli bölümlere ayrılmalı; başkılavuzluk kademeleri kaldırılmalıdır. Böylece şimdiki «kılavuzluk» ile «başkılavuzluk» kademeleri birleştirilmiş; 4 - 6 kılavuzluktan meydana gelecek bir «korunma alanı» nın nüfusu da ortalama 50 - 60 bin arasını bulmuş olacaktır.

3. Korunma Kılavuzlukları

49. Hassas bölgelerde, sivil savunma hizmet ve görevlerinde halka önderlik etmek, sivil savunma idaresi ve kuvvetleriyle halk arasında gerekli bağlantıyı kurmak üzere «Korunma Kılavuzlukları» kurulur. Korunma kılavuzlukları; şef kılavuzluk, başkılavuzluk ve kılavuzluk kademelerine ayrılırlar. Şefkılavuzluk 6, başkılavuzluk 4, kılavuzluk 3 kişiden kuruludur. Kılavuzluklar için, o yerde oturan iyi tanınmış,

HİZMETE ÖZEL

kamu görevlerinde bulunmuş kimseler veya muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri seçilirler.

Kılavuzluk servisi başkanı, mahallî emniyet müdür veya amirleri, bunların bulunmadıkları yerlerde jandarma komutanları olup, kılavuzluklar personeli bu makamlar tarafından seçilir, yetiştirilir ve yönetilirler.

Kılavuzluklar; barışta, bölgelerindeki bütün binalar ve buralardaki nüfus ile önemli bina ve kuruluşlara, sığınak ve sığınak olmağa elverişli yerlere ait gereken bilgileri saptarlar. Cadde ve sokak kılavuzlarının seçilmelerini ve eğitilmelerini, bina korunma pesonelinin ve halkın sivil savunma bakımından aydınlatılmalarını ve gereken tedbirleri almalarını sağlarlar. Olağanüstü hallerde, alınacak tedbirlerde halka önderlik eder, alanları içindeki hasar, kayıp ve NBC maddeleri hakkında ilgililere bilgi veriler. (7126 sayılı Kanun Mad. 17, 6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 47 - 55)

50. Araştırma yapılan şehirlerin hiç birinde kılavuzluk örgütünün tam ve işler durumda kurulmuş olduğu görülememiştir. Bu örgüte, görevlerinin gerektirdiği bilgi, araç, gereç ve olanaklar sağlanamamıştır. Kılavuzluk kademelerinde başlayan bazı çabalar da baş ve şefkılavuzluklara kadar varamamıştır.

Görevleri arasındaki yakın ilişki ve işbirliği nedeniyle, kılavuzluk örgütünün emniyet makamlarına bağlandığı anlaşılmışsa da, emniyet makamlarınca bu örgüt gereği gibi benimsenmemiş ve önemsenmemiştir. Emniyet yetkilileri, kendi aslî görevlerini dahi yapacak durumda olmadıklarından yakınmaktadırlar. Bu nedenle kılavuzluk personeli, çoğu yerde sivil savunma idaresi birimleri tarafından seçilmiş ve bu birimlere bağlı kalmıştır. Kılavuzluk örgütü, sivil savunmanın halka uzanan bir kolu olduğuna göre sivil savunma idare kademelerine bağlı bulunması daha uygun olabilir.

Kılavuzluklar için, bazı yerlerde gereken nitelikte personel bulunamamış, bazı yerlerde de mahalle muhtarlıkları personel kaynağı olarak kabul edilmiştir. Ancak bir çok görevleri bulunan muhtarlıklar da kılavuzluk hizmetlerinde başarılı olamamışlardır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabacağı gibi, barışta da ve kendi inisiyatiflerini de kullanarak çalışmak, halkla ilişki kurmak, çeşitli bil-

gileri toplamak ve tutmak gibi oldukça geniş ve önemli nitelikte görevleri bulunan kılavuzluk hizmetlerinin, sadece yükümlülük sorumluluğu ve duygusu altında yapılmasını zorlamanın, olumlu bir sonuç sağlayacağını beklemek doğru değildir. İleride görüleceği üzere, sivil savunma yükümlülerinin saptanması, yoklama ve göreve çağırılmaları gibi hizmetlerin de bu örgüte verilmesi gerekmekte ve bu husus önerilmektedir. Çeşitli hizmet konularındaki sorunların çözümleri de kılavuzluk örgütünün işler hale getirilmesine bağlanmış olduğu gibi, halkla ilgili sivil savunma hizmetlerinin yürütülmesi, birinci derecede bu örgüte dayanmaktadır. Bunun içindir ki kılavuzluk örgütünün, sivil savunma örgüt ve hizmetleri içinde çok önemli bir yeri ve rolü bulunmaktadır.

Öte yandan mevzuata göre kılavuzluklar yalnız hassas bölgelerde, yani sınırlı bazı şehir ve kasabalarda kurulmaktadır. Sivil savunmanın tanım ve kapsamı kısmında öngörüldüğü gibi hassas bölge deyiimi ve ayrımı kaldırıldığı, afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işleri de tamamen sivil savunma hizmetleri arasına alındığı takdirde kılavuzlukların bütün yurda yayılması gerekli ve yararlı olacaktır.

51. Verilen bu bilgilerden sonra, kılavuzluk örgütünün hizmete yeterli ve elverişli düzeye getirilebilmesi için şu öneriler yapılabilir. (Ekip Raporu Mad. 300 - 304)

a — Şefkılavuzluklar kaldırılarak korunma alanlarında; sivil savunma müdürlüklerine, büyük şehirler içindeki ilçelerde ilçe sivil savunma idaresi birimlerine bağlı «Korunma Amirliği» adı altında kadrolu birer sivil savunma idaresi kademesi kurulmalı, korunma alanlarına ait sivil savunma hizmetleri bu birimlerde yürütülmelidir.

b — Kılavuzluklar için, birer kılavuz ile nüfuslarına göre 2 - 8 kılavuz yardımcısı ayrılmalıdır. Bu personel, mülkî idare amirlerinin sorumluluğunda sivil savunma idaresi birimlerince seçilmeli ve görevlendirilmelidirler. Daha önce değinilmiş olduğu gibi cadde ve sokak kılavuzlarının görevleri, bu kılavuzluklarca ve kılavuz yardımcıları tarafından yürütülmelidir. Böylece kılavuzluk yalnız bir kademeye inmiş olacak, ancak nüfus fazlalaştıkça yardımcılarının sayısı artmış bulunacaktır.

c — Kılavuzluklar, barışta ve olağanüstü hallerde sivil savunma idaresi kademelerine bağlı olmalı, ancak koluk ile de sıkı işbirliği halinde bulunmalıdır.

ç — Kılavuzluk örgütü yalnız belli şehir ve kasabalarda değil, genellikle bütün şehir ve kasabalarda kurulmalı, köylerde de kılavuzluk görevleri muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmelidir.

d — Kılavuzluk personeline; hizmetleri karşılığı olarak, büro masrafları, kamu kuruluşlarına ait taşıt araçlarında indirimli tarifelerden yararlanma, telefon önceliği, tebligat ücretleri ve elbiselik kumaş gibi bazı olanaklar sağlanmalıdır.

F — SİVİL SAVUNMA KUVVETLERİ

1. Şehir ve Kasaba Sivil Savunma Teşkilleri

52. Savaş zamanlarında düşman hava saldırılarından meydana gelecek felâket hallerindeki âcil kurtarma ve yardım hizmetleri için, şehir ve kasabalarda sivil savunma teşkilleri kurulmaktadır. Bu teşkilleri, mülkî idare amirliklerince gerekli görülen hallerde, tabîî afetlerdeki kurtarma ve yardım hizmetlerine de katılırlar.

Sivil savunma teşkilleri; (karargâh, kurtarma, ilk yardım - ambulans ve sosyal yardım gibi) sivil savunma servisleriyle, (emniyet - trafik, itfaiye, hastahaneler ve teknik onarım gibi) sivil savunmaya yardımcı diğer servisler olmak üzere iki grupta toplanır. Sivil savunma servisleri; doğrudan sivil savunma idaresince kurulur, donatılır, eğitilir ve yönetilirler. Sivil savunmaya yardımcı servisler, yeteri kadar yükümlü personelle kuvvetlendirilmek suretiyle kendi idarelerince genişletilir, örgütlendirilir, eğitilir ve yönetilirler. Hassas bölgelerde adları geçen servislerin tamamı, hassas bölgeler dışındaki şehir ve kasabalarda yalnız ilk yardım - ambulans ve itfaiye servisleri kurulur.

Ana unsurunu şehir ve kasaba sivil savunma teşkillerinin oluşturduğu sivil savunma kuvvetlerine, sivil savunma hizmetleri içindeki önemli yerine rağmen, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununda her nedense gerektiği kadar yer verilmemiş, bir maddede sadece adları belirtilmekle yetinilmiştir. Bu boşluğun 6/3150 karar sayılı Tüzükle giderilmesine çalışılmışsa da, ana hükümlerin, görev ve sorumlulukların

kanunda yer almaması yine de bir boşluk ve eksiklik olmuştur. (7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik Mad. 6, 33 ve 6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 10 - 46)

53. Uygulamada da; yukarıda belirtildiği üzere, hassaslarda sekiz, diğerlerinde iki servis olmak üzere, bütün şehir ve kasabalarda sivil savunma teşkillерinin kurulması yoluna gidilmiştir. Ancak kadrolarındaki yükümlüler özellikle büyük şehirlerde yıllarca tamamlanamamış, saptanan yükümlüler de çoğunlukla kayıtlarda kalmış, eğitim ve donatımları gerektiği gibi yapılamamış, toplanma bölgelerinde yeterli barınma tesisleri veya olanakları sağlanamamıştır. Eğitim ve donatım yeterli düzeyde olmadan çok yerde ve çok sayıda yükümlü saptamak, kayıt işleriyle uğraşmak ve kendilerini de uğraştırmaktansa; daha az yerde ve sayıda eğitilmiş ve donatılmış kuvvetler bulundurulması, başka bir deyişle sivil savunma teşkillерinin kuruluş yer ve kuvvetlerinin, eğitim ve donatım olanakları ile paralel olarak düzenlenmeleri yoluna gidilmemiştir.

Diğer yandan daha önce de değinildiği gibi, hassas bölge deyim ve ayırımının da kaldırılması ve afetlerdeki âcıl kurtarma ve yardım işlerinin de sivil savunma teşkilleri tarafından yapılması önerildiğine göre, bu teşkillerin kuruluşlarında, yalnız şehir ve kasaba nüfuslarını ölçü almak ve bir kısmında sekiz, bir kısmında iki servis kurulması gibi kesin bir ayırıma gitmek de doğru olmamaktadır.

54. Sivil savunma servislerinden kurtarma servisi başkanlığı, baidırlık müdür, mühendis veya teknisyenlerine; ilk yardım - ambulans servisi başkanlığı sağlık ve sosyal yardım müdürlerine, hükümet veya belediye tabiplerine; sosyal yardım servisi başkanlığı, milli eğitim, ilk öğretim ve ilkokul müdürlerine verilmiş ve kendilerine bağlı servislerin hazırlanması ve yetiştirilmesiyle bu servis başkanlarında görevli ve sorumlu tutulmuşlarsa da; uygulamada genellikle yararlı bir katkılarının olmadığı, çoğunda servisleri hakkında gereken ilgi ve bilginin dahi bulunmadığı, yapılan araştırmalardan anlaşılmıştır.

Sivil savunma servislerinin, yardımcı servislerde olduğu gibi, servis başkanlarının veya ilgili görülecek diğer kurulu örgütlerin bünyeleri içine alınmalarının uygun olup olamayacağı üzerinde de durulabilir. Bu sistemde, ilgili örgütlerin kendi personel ve araçlarının, sözü edilen servislerin çekirdeğini meydana getirmesi, olağanüstü hallerde

ise yükümlülük yoluyla alınacak personel ve araçlarla genişletilerek idare merkezlerinin koordinatörlüğü ve yönetimi altında görev yapmaları gerekir. Bu takdirde bu servisleri eğitim ve donatılarının da ilgili örgütlere mi, yoksa sivil savunma idaresine mi ait olacağı sorusu akıla gelecek, sivil savunma idaresine ait olması halinde hizmetin, başının ayrı gövdesinin ayrı merkezî kuruluşlara bağlı olması gibi çapraşık bir durum ve sorun ortaya çıkacaktır. Bundan başka, olağanüstü hallerde bu örgütlerdeki personel ve araçların kendi hizmetlerinden alınarak toplanma bölgelerinde hazır bulundurulmaları kendi esas hizmetlerini, hazır bulundurulmamaları ise bir saldırı sonrası derhal görev başına gelebilmelerini aksatabilir. Yalnız şu da var ki; bir felâket halinde, mevcut sivil savunma servislerinin yanında, o yerde ve civardaki kamu kuruluşlarına ait toplu personel ve araç olanaklarından yararlanma yoluna gidilmesi de zorunlu olabilir.

55. Sivil savunma yardımcı servislerinden; itfaiye örgütlerine dayalı ve belediyelere bağlı olarak kurulan itfaiye servislerinin, olağanüstü hal ihtiyaçlarına göre donatılmaları konusunda bir ilerleme görülemediği gibi, itfaiye örgütlerinin genellikle barış için daha yeterli düzeyde olmadıkları bilinmektedir. Oysaki hava saldırılarından meydana gelen hasar ve zararların çoğunun yangınlardan ileri geldiği gözönüne alınırsa, itfaiye servisinin sivil savunma servisleri arasında çok önemli bir yeri ve görevi olduğu anlaşılabacaktır. Bunun içindir ki, bazı batı ülkelerinde itfaiye servisleri sivil savunma servisleri içine alınmış bulunmaktadır.

Emniyet - trafik, hastahaneler ve teknik onarım (elektrik, su, havagazı, kanalizasyon, telgraf, telefon gibi) servisleri ise; ilgili örgütlerin esasen kendilerine ait görevleri olağanüstü hallerde de yürütebilecek biçimde genişletilmeleri ve örgütlendirilmeleri suretiyle oluşmaktadır. Bu, kendi hizmet ve sorumluluklarının gereğidir. Fakat ilgili idarelerin, bu hizmeti genellikle gereği gibi benimsememiş, önemsememiş ve ilgilenmemiş oldukları yapılan araştırmalardan anlaşılmış bulunmaktadır. Bu nedenle ve biraz da, sivil savunma mevzuatında bu servislerin, sivil savunma örgütleri içinde sayılmış ve bazı hususlarda sivil savunma idaresinin vesayeti altında tutulmuş bulunmasından, yardımcı servislerin örgütlendirilmesi işleriyle ilgili idarelerden çok sivil savunma idaresi birimlerinin uğraşmakta oldukları görülmüştür.

56. Bir önemli nokta da, tamamı halktan seçilen yükümlülerden kurulacak sivil savunma teşkillерinin, çok gelişen hava saldırı silâhlarının bugünkü ağır tahrip kudretleri karşısında, meydana gelebilecek geniş hasar ve kayıp hallerindeki âcil kurtarma ve yardım işlerinde, hizmetin gerektirdiği düzenli disiplinli ve başarılı bir güce sahip olup alamayacakları hususudur.

Nitekim, kaynakları ve olanakları bizden daha geniş olan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, İsveç, Danimarka ve İsrail gibi bazı ülkelerde; sivil savunmadaki âcil kurtarma ve yardım işleri, bizde olduğu gibi tamamen halktan toplanacak yükümlülerden meydana gelen kuvvetlere dayanmamakta, ya seyyar kollar gibi kadrolu özel kuvvetler bulundurulmak ya da bu amaçla da eğitilmiş ve donatılmış silâhlı kuvvetlerin destek ve yardımları katılmak suretiyle muvazzaf kuvvetlere geniş ölçüde yer ve görev verilmektedir. Bizde de sivil savunma mevzuatında seyyar kollar kurulması ve askerî yardım hususları yer almakta ise de, seyyar kollar kurulamamış, askerî yardım hususu da gereken açıklığa kavuşmamıştır.

57. Afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerine gelince; ileride de değinileceği üzere sivil savunma teşkillерinin, hizmete hazır ve yeterli durumda bulunmamaları nedeniyle, araştırma sırasına kadar olan afetlerde genellikle göreve çağırılmaları yoluna gidilemediği ve yararlanılamadığı anlaşılmakta bu durumda bundan sonraki afetlerde de yararlanılabileceği beklenememektedir. Yalnız Ankara'daki 1968 Çubuk çayı sel baskınında felâketzedelerin yedirilme ve dinlendirilmelerinde ve su altında kalan ev eşyalarının kurtarılmasında sivil savunma idaresi personelinin ve yükümlülerinin bazı yardımları olmuşsa da; bu yardımlar sırasında da yükümlülerin çağırılma ve toplanmalarında bazı zorluk ve aksaklıklarla, sel baskınına karşı kullanılabilecek araç ve gereçler bakımından da bazı eksikliklerle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

58. Yukarıdaki açıklamalardan, şehir ve kasaba sivil savunma teşkillерinin bugünkü durumu ile kendisinden beklenen hizmetleri yapabilecek düzeyde bulunmadığı kolayca anlaşılabılır. Sivil savunma teşkillерinin çok önemli olan hizmetlerini yapabilecek düzeye ve dinamizme getirilebilmeleri için, gereken ana hükümler kanunda yer almak ve ayrıntıları yine tüzükle saptanmak suretiyle aşağıdaki biçimde düzenlenmeleri sağlanmalıdır. (Ekip Raporu Mad. 339 - 357)

HİZMETE ÖZEL

a — Hizmetlerinin gerekenlerine ve karakterlerine daha uygun olarak bugünkü «Sivil Savunma Mahalli Kuvvetleri» deyimi yerine «Sivil Savunma Kuvvetleri», «Şehir ve Kasaba Sivil Savunma Teşkilleri» deyimi yerine, yalnız sivil savunma servisleriyle kılavuzları kapsamak üzere «Sivil Savunma Birlikleri» denilmelidir. Halen sivil savunmaya yardımcı servisler arasında bulunan itfaiye servisi de sivil savunma birlikleri, yani esas sivil savunma servisleri arasına alınmalı, dolayısıyla olağanüstü hallere ait kuruluş, eğitim ve donatım işleri de sivil savunma idaresince sağlanmalıdır.

b — Sivil savunma birliklerinin; bütün il ve ilçelerde ihtiyaca göre bir kısmının veya tamamının kurulması esas olmakla beraber, bu yerler önem ve özelliklerine göre öncelik sırasına konularak, eğitim ve donatım olanaklarıyla paralel biçimde grup grup ve kademeli olarak kurulmaları ele alınmalı ve sağlanmalıdır.

Sivil savunma birliklerindeki servislerin kuvvetleri, yerlerinin önem ve özelliklerine göre İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) saptanarak ilgililere bildirilmelidir.

c — Şimdiki sivil savunmaya yardımcı servislerden emniyet - trafik, hastahaneler ve teknik onarım (elektrik, su havagazı, kanalizasyon, telgraf, telefon gibi) servislerinin yani örgütlerinin, olağanüstü hal ihtiyaçlarına göre geliştirilmesinden ve genişletilmesinden, eğitim ve donatımlarından ve bu amaçla sivil savunma idare kademeleriyle gereken işbirliğinin yapılmasından doğrudan ve kesin olarak ilgili idare ve işletmeler görevli ve sorumlu tutulmalıdırlar. Bunun için bu örgütlerin de, sivil savunmaya yardımcı servisler olarak değil, doğrudan doğruya «sivil savunmada görevli örgütler» olarak tanımlanmaları gerekir. Ancak olağanüstü hallerde bu örgütler için gereken ve daha önceden sağlanamamış olan personel, araç ve gereçler, mülki idare amirliklerince sivil savunma yükümlülüğü yoluyla sağlanabilmelidir.

ç — Sivil savunma hizmetlerinde kullanılmaya elverişli toplu personel, araç, makine ve tesisleri bulunan çeşitli kamu kuruluşlarının da, gerektiğinde ellerinde bulunabilecek personel, araç ve tesislerle sivil savunma idare merkezlerinin koordinatörlüğü ve yönetimi altında acil kurtarma ve yardım hizmetlerine veya bu hizmetleri kolaylaştıracak işlere katılmaları planlanmalı ve sağlanmalıdır. Bu bakımdan genel

sivil savunma kuvvetleri içinde bu örgütlere de «sivil savunmaya yardımcı örgütler» olarak yer ve görev verilmelidir.

d — Böylece sivil savunma kuvvetleri; EK — 1 şemada görüleceği üzere «Sivil Savunma Birlikleri», «Sivil Savunmaya Yardımcı Örgütler», «Sivil Savunma'da Görevli Örgütler» ve «Müesseseler Sivil Savunma Teşkilleri» olarak örgütlendirilmeli; bu örgütler ile ilgili ana esaslar ve sorumluluklar, Sivil Müdafaa Kanununda «Sivil Savunma Kuvvetleri» başlığı altında açılacak bir kısım içinde bölüm bölüm ve madde madde yer almalı, ayrıntılarına ait hususlar tüzükle ve yeniden düzenlenmelidir.

e — Sivil savunma birlikleri içinde, olağan zamanlarda halktan seçilecek yükümlüler için en iyi birer eğitim merkezi, olağanüstü hallerde ise büyük çoğunluğu yükümlülerden oluşacak kuvvetler için etkin bir eğitim ve yönetim unsuru olmak üzere belli merkezî yerlerde sürekli hazır «Sivil Savunma Çekirdek Birlikleri» kurulmalıdır. Bu birlikler, komuta personeli alınacak yeni kadrolarla, kuvvet personeli 21.6.1927 Tarih ve 1111 Sayılı Askerlik Kanununun Bazı Maddeleri Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında 1315 sayılı Kanuna göre askerlik hizmeti yerine sivil savunma hizmetlerine alınacak yükümlülerle sağlanarak, kademeli olarak ilk sırada 3 - 5 il'lik 20 kadar bölge merkezinde, sonraları ise 2 - 4 er ilçelik daha dar bölgeler itibarıyla 130 kadar yerde olmak üzere toplamı 150 ünite 7 - 8000 kişilik kuvvette olabilirler. (1)

2. Daire ve Müesseseler Sivil Savunma Teşkilleri

59. Hassas bölgelerdeki mevcudu 200 den fazla daire, kurum, fabrika ve kuruluşlarda 7, mevcudu 200 den aşağı olupta sivil savunma planlamasına tabi kuruluşlarda 3, hassas bölgeler dışındaki mevcudu 100 den fazla kuruluşlarda 2 servis olmak üzere sivil savunma teşkilleri kurulması gerekmektedir. (6/3150 - 2 karar sayılı Tüzük Mad. 56 - 70)

Yapılan araştırmalarda, daire, kurum, fabrika ve kuruluşlardan sivil savunma teşkilleri henüz kurulmamış olanlar bulunduğu gibi, ge-

(1) Sivil Savunma Araştırma Ekibi, bu birliklerin, merkezlerindeki belediye itfaiye örgütleri Sivil Savunma İdaresine bağlanarak bu örgütlerin 1315 sayılı Kanuna göre alınacak yükümlü personelle kuvvetlendirilmesi suretiyle de kurulabileceği görüşündedir.

HİZMETE ÖZEL

nellikle kamu iktisadî teşebbüsleriyle benzeri büyük fabrika ve işletmeler dışındakilerde eğitim ve donatımın çok eksik olduğu, bunun başlıca nedeninin de, hizmetin ilgililerce gereği gibi benimsenmemiş ve önemsenmemiş bulunmasından ileri geldiği anlaşılmıştır. Öte yandan mevzuatta, sivil savunma teşkilleri kurulması öngörülen daire ve kuruluşların ölçüsü de, köy okullarını dahi içine alabilecek kadar çok geniş tutulmuştur. Esasen bütün resmî binalarda 6/6851 sayılı Devlet Tarafından Kullanılan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliğe göre yangınlara karşı da benzeri ekipler kurulması gerekmektedir.

60. Daire ve kurumlarda sivil savunma teşkillerinin kuruluşu ile ilgili hizmetlerin gerektiği gibi yürütülebilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 364)

a — Daire, kurum, fabrika ve kuruluşlarda kurulacak sivil savunma teşkilleri, kanunda sadece adı ile değil, amacı ve sorumluluğu da kısaca belirtilerek yer almalıdır.

b — Bu teşkillerin, yalnız sivil savunma planlamasına tabi daire, kurum, fabrika ve kuruluşlarda kurulmaları öngörülmelidir.

c — Daire, kurum ve kuruluşlardaki yetkililerin, sivil savunma konusunda yeterli eğitim ve bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. (Bu konuda tamamlayıcı bilgi için «Eğitim» kısmına bakılabilir).

G — SİVİL SAVUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

61. Askerlik Kanunu ve millî savunmaya ilişkin diğer kanunlarla kendilerine her hangi bir görev verilmemiş olan 16 - 65 yaşları arasındaki kadın, erkek bütün yurttaşlar, sivil savunma hizmet örgütünde kendilerine verilen görevleri yapmakla yükümlüdürler. İstenen yükümlülerin adları ve bunların yer değiştirme halleri, ilgili muhtarlıklarca en geç 30 gün içinde sivil savunma idaresine bildirilir.

Yükümlülüğün uygulanmasında sırasıyle; askerlik çağını aşmış ve 60 yaşını doldurmamış erkekler, 15 yaşını bitirmiş henüz silâh altına çağırılmamış erkekler, askerlik çağı içindeki sefer görevi verilmemiş erkekler, kendi aralarındaki gruplandırma sırasıyle kadınlar, görevlendirilirler.

Yükümlüler, mülkî idare amirliklerince görevlendirilecek sivil savunma idaresi personeli, bunların bulunmadıkları yerlerde diğer memurların başkanlığındaki kurullar eliyle ilk yoklama ve muayeneden geçirilerek niteliklerine göre sivil savunma servislerine ayrılırlar ve kendilerine mülkî idare amirliklerince onaylı birer belge verilir.

Yükümlüler, her yıl eğitimler sırasında, eğitimler yoksa kendileri başvurarak veya belgelerini göndererek yoklamalarını yaptırırlar.

Sağlık durumları veya görevleri itibariyle Tüzükte belirtilen durumda veya görevlerde bulunanlar, yükümlülükten istisna veya ertelenirler. (7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik Mad. 13. 6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 2 - 25)

62. Yapılan araştırmada; muhtarlardan istenen yükümlü listelerinin, genellikle zamanında, tam ve doğru olarak alınmadığı, muhtarlıkların bu bilgiyi tam ve doğru bir biçimde verebilecek olanaklara sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Kendileriyle görüşülen mahalle muhtarları da, bu durumu doğrulamışlar ve bu görevi gerektiği gibi yapabilmeye olanağına sahip bulunmadıklarından ve yapamadıklarından yakınmışlardır. Bu nedenle bazı yerlerde yükümlülerin saptanması için başka yollara da başvurulduğu görülmüştür. Özellikle büyük şehirlerde, sivil savunma teşkilleri için gerekli yükümlüler yıllarca tamamlanamamıştır.

Yükümlülerin ilk yoklama ve muayene işleri de, kimi yerde mevzuata uygun olarak yapılmamış, yükümlülükten istisna veya erteleme işlemlerinde de aksaklıklar olmuş, bazı yerlerde bunların ayırt edilmeleri muhtarlara bırakılmıştır.

Yükümlülerin, ilk yoklama, muayene, ya da eğitim gibi görevlere çağırılmalarında da bazı aksaklık ve zorluklarla karşılaşmıştır. İlan tebligat verimli ve etkili sonuç sağlamamış, çoğunlukla kolluk veya muhtarlar, kimi yerde çalışma saatleri dışında sivil savunma memur ve hizmetlileri, kimi yerde posta aracılığı gibi çeşitli tebliğ yolları kullanılmış, bu yöntemlerle de istenen verim elde edilememiştir. Tebliğat yapılamayanlar veya yapıldığı halde gelmeyenler de izlenememiş ve haklarında bir işlem yapıldığı halde gelmeyenler de izlenememiş ve haklarında bir işlem yapılamamıştır.

Yükümlülüğün uygulanmasında, genellikle birinci sıradaki 46 - 65 yaşlı erkekler alınmakla beraber, bazı yerlerde bu yaştakiler yetmedi-

ğinden, ikinci ve üçüncü sıralardaki 20 - 45 ve 16 - 20 yaş arasındaki erkeklerden de alınanlar olmuş; bazı yerlerde özellikle sosyal yardım servislerine sıra gözetilmeden kadınlar da alınmıştır. 46 - 65 yaşları, bedenî güç yönünden sivil savunma hizmetlerine en az elverişli yaşlar olduğu gibi, 16 - 20 yaşlı erkekler de bir iki yıl sonra silâh altına alındıklarından barış döneminde bunlardan fazla yararlanma olanağı bulunamamıştır. Bu durumda, askerlik çağı içi de olsa bir seferberlik halinde tamamının silâh altına alınması olanağı bulunmayan 20 - 45 yaşlı erkeklerin silâh altına alınmayacak olanlarından daha fazla yararlanılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Yükümlülerin saptanması, ilk yoklama - muayene, görevlendirme ve göreve çağırılmalarına ait iş yükünün özellikle büyük şehirlerde oldukça fazla olduğu, buna karşı sivil savunma idaresi taşra örgütünün ise gerek kadro ve gerek kademe bakımından yeterli durumda bulunmadığı söylenebilir. Üstelik bazı il ve ilçelerdeki kadrolar da yıllarca açık kalmış, bazı yerlerdeki personel de sık sık değişmiştir.

Yukarıdaki aksaklıklardan, aynı nitelikteki bazı kişilere yükümlülük uygulanırken bir kısmının yükümlülük dışı kalması gibi eşitlik ve adalet ilkelerine aykırı durumlar doğmuştur.

63. Sivil Müdafaa Kanunundaki yükümlülüğe ait hükümler, genel hükümler arasındaki bir maddede çok kısa yer almış, esasları yeteri kadar açıklanmamıştır. Örneğin; Kanunda, sivil savunma yükümlülerinin seferde Askerlik Kanununa göre silâh altında bulunan yükümlülerle aynı haklara sahip olacakları söylendiği halde, bu hakların neler olabileceği ve sivil savunma yükümlülüğündeki özelliklere göre nasıl uygulanabilecekleri belirtilmemiştir. Şehir ve kasaba sivil savunma teşkilleri yükümlülüğü ile, kendi daire ve müesseselerindeki sivil savunma teşkillerinde görevlendirilenlerin yükümlülük durumları arasında çok farklılık olduğu halde, Kanunda bunlar arasında bir ayırım yapılmamıştır. Barışta göreve çağrılacak yükümlülerden, resmî veya özel sektörden aylık veya ücret alanların bu hakları ile ilişkileri de kanunla düzenlenmemiş olduğundan uygulamada bazı zorluklarla karşılaşmaktadır.

64. Yukarıdaki nedenlerle sivil savunma yükümlülerinin saptanması, yoklama, muayene, görevlendirme, göreve çağırma ve yükümlülükten istisna ve erteleme iş ve işlemleri gerektiği gibi yürütülememek-

HİZMETE ÖZEL

tedir. Bu aksaklıkların giderilmesi ve yükümlülüğe ait iş ve işlemlerin daha iyi bir biçimde yürütülebilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 382, 383, 390 - 395)

a — Örgütlenmede :

(1) Sivil savunma idaresi taşra örgütü, ilgili kısımlarda öngörül-
düğü üzere kuvvetlendirilmeli, büyük şehirlerde korunma alanlarına
kadar genişletilerek yükümlülere ait iş ve işlemler bu birimlerce yürü-
tülmalıdır.

(2) Kılavuzluk örgütü, yine ilgili kısımda belirtildiği gibi, işler du-
ruma getirilerek, yükümlülerin saptanması ve değişikliklerin izlenmesi,
yoklama ve tebliğ işleri bu örgüt eliyle yapılmalıdır.

b — Mevzuatta :

Sivil Müdafaa Kanununda «Sivil Savunma Yükümlülüğü» başlı-
ğı altında yeni bir bölüm açılarak, yükümlülük ile ilgili ana hükümler
ve esaslar, aşağıdaki öneriler de göz önünde tutularak bu bölümde
madde madde yer almalı, ayrıntılara ait hususlar ise yine tüzükle dü-
zenlenmelidir. Kendi daire ve müesseselerinde sivil savunma hizmetle-
riyle görevlendirilebilme yükümlülüğü ise, genel sivil savunma yüküm-
lülüğünden ayrı bir madde halinde belirtilmelidir.

(1) Sivil savunma yükümlülerinin; yalnız seferde değil olağanüstü
hallerde de görev altında bulundukları sürece silâh altında bulunan-
larla aynı haklara sahip kılınacakları, fiilen görev yapmakta iken ölen
ya da sakat kalanların görev veya harp sakatı sayılacakları, 257 sayılı
Er ve Erbaş Harçlıkları Kanununun sivil savunma yükümlülerine ne su-
retle uygulanacağı gibi hususlar da açıklanmalı; 7126 sayılı Kanunun
85 sayılı Kanunla değişik 13 üncü maddesinde geçen «yaralanma, sa-
katlanma ve ölüm» hallerine «hastalık» hali de eklenmelidir.

(2) Sivil savunma yükümlülüğünde; askerlik çağı içinde yani
20 - 45 yaşları arasındaki sefer görevi olmayan erkekler birinci, as-
kerlik çağı dışına çıkmış 60 yaşını doldurmamış erkekler ikinci, 15 ya-
şını bitirmiş henüz silâh altına çağrılmamış erkekler üçüncü sıraya
alınmalıdır. Ayrıca gönüllülüğe de yer verilmelidir.

(3) Kendi daire ve müesseselerindeki sivil savunma hizmetleriyle
görevlendirilecek personelin ise, esas görevlerindeki bütün hakları sak-

lı olmalıdır. Ancak bunlardan Emekli Sandığı ve benzeri diğer sandıklara, İşçi Sigortalarına bağlı olmayanlar, sakatlık veya ölüm hallerinde Askerlik Kanununa göre silâh altında bulunanlarla aynı haklara sahip tutulmalıdırlar. Ayrıca daire ve müesseselerdeki sivil savunma hizmetleriyle görevlendirilecek personelin, bu görevleri dolayısıyla gereken elbise, yiyecek ve tedavi giderlerinin de ilgili kurumlarca karşılanacağı açıklanmalıdır.

H — SİVİL SAVUNMA EĞİTİMİ

65. İçişleri Bakanlığı, Sivil Savunma Koleji ve Enstitüleri açmaya, kurslar düzenlemeye ve devam ettirmeye, daire ve kuruluşlardaki memurlardan gerekenleri bu kurslara tabi tutmaya, eğitim, tatbikat ve her çeşit yayın yapmaya, mevcut yayın araçlarından ve Devlet radyolarından yararlanmaya yetkilidir.

Sivil Savunma hizmetlerinde görevli yükümlülerin ve halkın, sivil savunma konusunda düzenlenecek eğitim ve tatbikatlara, kurs ve konferanslara çağrılmaları halinde katılmaları zorunludur. (7126 sayılı Kanun Mad. 14, 23)

1. Kadrolu (Yönetici ve Uzman) Personel Eğitimi

66. Sivil Savunma İdaresindeki ve diğer daire ve kuruluşlardaki sivil savunma ile ilgili kadrolu (yönetici ve uzman) personelin eğitimi, Sivil Savunma Kolej veya Enstitülerinde ya da Bölge Eğitim Merkezlerinde yapılır. Buralarda uygulanacak öğretim, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca saptanıp Bakanlıkça onanacak program ve esaslar dairesinde yürütülür. (6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 70 - 72)

Bu amaçla Sivil Savunma Kolejinde; 1961 - 1965 yıllarında birer ikişer hafta süreli genel sivil savunma kursları, 1965 yılından bu yana da bu genel kurslarla birlikte birer aylık sivil savunma servisleri teknik kursları, özel kurslar, ihtisas kursları gibi öğretimler yapılmaktadır. Bu öğretimler, her yıl Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca düzenlenen, o yıl hangi kursların açılacağı, bu kurslara hangi örgütlerden kimlerin katılacaklarını gösteren programlar çerçevesinde yürütülmektedir. Kolejde açılan kurslara 1965 - 1967 yılları arasında 182 savunma sekreteri ve uzmanı, 340 sivil savunma idaresi örgütü personeli, daire ve kuruluşlardaki 1410 sivil savunma uzmanı, 207 vali yar-

dimeisi, kaymakam, bucak müdürü, 27 subay, 163 milli eğitim, 25 emniyet, 49 çeşitli örgüt mensubu, çeşitli daire ve kuruluşun 222 sivil savunma amiri, 613 sivil savunma servisi başkanının katılmış olduğu saptanmıştır. Teknik kurslardan geçenler, ilgili servislerdeki yükümlü personel eğitimlerinde öğretmenlik yapmaktadırlar.

2. Yükümlü Personel Eğitimi

67. Mahallî sivil savunma hizmet kollarında görevlendirilecek yükümlülerin eğitimleri, İçişleri Bakanlığından bildirilecek program ve esaslar ve ilgili bakanlıklardan verilecek direktifler dairesinde;

a — Sivil savunma servisleri ve korunma kılavuzlukları personeliyle daire ve kuruluşlar sivil savunma amirlerinden gerekenler için, sivil savunma idaresince ilgili şehir ve kasabalarda,

b — Yardımcı servisler personeli için ilgili idarelerce,

c — Daire ve kuruluşlar sivil savunma personeli için ilgili müesseselerce,

Düzenlenecek kurs, konferans veya seminerlerle yapılır. (6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 73)

68. Yukarıdaki esaslara göre sivil savunma teşkilleri yükümlülerinin eğitimleri, her yıl İçişleri Bakanlığından (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) yayımlanan eğitim direktifleriyle, daha çok hassas şehir ve kasabalarda olmak üzere azar azar yaptırılmaktadır. 1965 - 1967 yılları içinde, şehir ve kasabalardaki sivil savunma teşkilleri personelinin yaklaşık olarak 1/4 ü 15 şer saatlik kurslardan geçirilmiş bulunmaktadır. Bu kursların da genellikle her yönden çok yetersiz olduğu ilgililerce kabul edilmektedir. 1968 yılında yayımlanan eğitim programlarında da bu kurslar için 50 - 60 saatlik süre kabul edilmiş olması 15 saatlik sürenin ne kadar yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Kimi yerlerde, bazı kurslar için öğretmenlik kursu görmüş personel de bulunmadığından, yetersiz kişilere öğretmenlik görevi verilmiştir. Ders kitapları son yıllara kadar tamamlanamamıştır.

Yükümlülerin öğretimleri için, en büyük şehirlerde dahi belli eğitim yerleri bulunmadığından, boş zamanlarda okullardan ve diğer benzeri binalardan yararlanılmaktadır. Her öğretimde ayrı ayrı yerlere

HİZMETE ÖZEL

çağrıda bulunulması, ders araçlarının taşınması, salonların hemen her derste yeniden düzenlenmesi gibi güçlükler de verimi aksatan nedenlerden olmaktadır.

Yükümlülerin eğitimleri için 5 - 6 il merkezinde eğitim timleri ve eğitim merkezleri kurulması düşünülmüş ve bazı çalışmalar da yapılmış ise de şimdiye kadar gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır.

3. Halk Eğitimi

69. Hassas bölgelerden başlamak üzere sivil savunma örgütleri dışında kalan bütün halk, ders ve konferanslarla eğitime tabi tutulabilir. Halk öğretiminin süresi ve programı, İçişleri Bakanlığınca saptanarak ilgililere bildirilir.

Daire ve kuruluşlardaki sivil savunma teşkilleri dışında kalan personel için de, kendi bünyeleri içinde ders ve konferanslar düzenlenir. İçişleri Bakanlığı ile ilgili bakanlıklar arasında saptanacak esaslar çerçevesinde, okulların ve diğer eğitim kuruluşlarının programlarına, sivil savunma bilgileri de konularak okutulur. (6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 74 - 77)

Ders ve konferanslar için halkın belli ve kapalı yerlere toplanmalarının çeşitli tepkilere ve zorluklara yol açtığı gerekçesiyle 1961 yılından bu yana bu yolda bir uygulama yapılmamış; aşağıda belirtilen yayınlar ve tatbikatlarla yetinilmiştir. Daire ve kuruluşlarda da, daha çok sivil savunma uzmanları bulunanlarda kendi personeli için konferanslar düzenlenmekte olduğu anlaşılmıştır.

Lise ve dengi okullardaki millî güvenlik dersleri dışında, öteki okullarda ve yüksek öğrenim kurumlarında sivil savunma konularında her hangi bir öğretim yapıldığı öğrenilememiştir. 1961 yılı Millî Eğitim Şûrasında bu yolda bir karar da alınmışsa da uygulama alanına konulmadığı anlaşılmıştır.

4. Yayın

70. Sivil savunmanın tanıtılması ve öğretilmesi için İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) gerekli kitap, dergi, broşür, afiş, film, radyo konuşmaları ve diğer her türlü öğretim ve propaganda yayınları yapılır. Seyyar ve sabit sergiler, örnek tesisler ku-

HİZMETE ÖZEL

rulabilir. Diğer daire ve kurumlar da, İçişleri Bakanlığınca bildirilecek esaslara uygun olarak, kendi görev ve hizmet alanlarına ilişkin sivil savunma konularında gereken öğretici yayın ve faaliyetlerde bulunurlar. (6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 78, 79)

71. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca bu amaçla, 1968 yılı sonuna kadar toplamı 900.000 i aşan 10 çeşit afiş ve 21 çeşit broşür yayınlanmış ve büyük çoğunluğu hassas bölgelere olmak üzere il ve ilçelere, resmî ve özel daire ve kuruluşlara dağıtılmış; afişler daire ve müesseselerde, şehir ve kasabalarda görülebilecek yerlere asılmıştır. Çeşitli bakanlık ve kurumlarca da bu yayınlardan bazıları bastırılarak kendi örgütlerine dağıtılmıştır.

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca üç ayda bir 3000 adet yayınlanan Sivil Savunma Dergisi de yeterli nitelikte görülmemekte ve halk kitaplıklarına kadar gönderilmemektedir.

Sivil Savunma İdaresinde ve Kolejinde yığın halinde biriktirilmiş yerli ve yabancı kitap ve broşür mevcuttur. Ancak bunların ciddi bir tasnif ve değerlendirilmesi yapılmamış ve gerektiği gibi yararlanma yönüne gidilmemiştir. Bunlardan Türkçeye çevrilenleri çok azdır.

Sivil Savunma İdaresince 29 film makinesi ve 28 konuda bine yakın 16 mm. lik film sağlanarak, 29 bölgesel il merkezine gönderilmişse de, özel makinelerle ve özel yerlerde yapılabilen bu film gösterileri çok sınırlı kalmış, yeterince verimli olamamıştır. Valiliklere verilen direktiflerde, mahallî radyolardan da yararlanılması istenilmişse de bundan da olumlu sonuçlar alınamamış, merkezde ise bu konuda bir girişime geçilmemiştir. Böylece en geniş yayın aracı olan radyolardan, Kanunda özel hüküm de getirilmiş olmasına rağmen, yeteri kadar yararlanılamamıştır.

1963 - 1966 yıllarında her yıl 5 - 12 şehirde belli süreli sivil savunma sergileri açıldığı halde sonraki yıllarda sürdürülememiştir.

5. Tatbikat

72. Halkın ve sivil savunma örgütlerinde görevli personelin sivil savunma konularında yetiştirilmeleri amacıyla, İçişleri Bakanlığından verilecek direktif ve esaslar çerçevesinde, bütün yurdu ya da bazı il ve ilçeleri kapsamak üzere genel veya kısmî sivil savunma tatbikatları

HİZMETE ÖZEL

yapılır. Kısmî tatbikatlar için valiliklerce de teklifte bulunulabilir. Daire ve kuruluşlar tarafından da kendi bünyeleri içinde özel tatbikatlar yapılabilir. (6/3150 karar sayılı Tüzük Mad. 80 - 82)

1965 - 1968 yılları içinde 60 a yakın şehir ve kasabada, sivil savunma teşkillерinden bir kısmının göreve çağırılmaları, alarm sisteminin çalıştırılması ve halk tarafından alınacak bazı tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili tatbikatlar yaptırılmıştır. Bu tatbikatlardan bazılarında askerî araçlardan ve bazı yükümlü personel yerine başka personelden yararlanmak gibi uygulamalara da rastlanmıştır. Sivil Savunma tatbikatlarının büyük şehirlerdeki bazı fabrika ve kuruluşlarda da yapıldığı anlaşılmıştır.

73. Buraya kadar verilen bilgilerden anlaşılaacağı üzere sivil savunma eğitimi konusunda; her alanda varılmak istenen amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için sivil savunma idaresince izlenecek metot ve ilkeleri, yürütülecek çalışmaları, sağlanacak personel ve kaynakları bütün yönleriyle saptayan ve düzenleyen planlı ve sistemli bir çalışmaya geçilememiş, kamu oyu sivil savunma konusunda gerektiğince aydınlatılamamış, bilinçlendirilememiştir. Bütün halkı ve kuruluşları ilgilendiren sivil savunmanın yurt çapında gerçekleştirilebilmesinin, her şeyden önce kamu oyunun bu konuda bilinçlendirilmesine bağlı olduğu söylenebilir. Bu nedenledir ki eğitim, sivil savunmada çok önemli bir yer alır.

74. Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında, sivil savunma eğitiminin daha verimli ve yeterli düzeye getirilebilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 411, 425, 431, 442, 447)

a — Yurt ölçüsünde yapılacak sivil savunma eğitimi bütün yönleriyle ve genel bir planla, iller düzeyinde yapılacak eğitimler de mahallî eğitim planları ile düzenlenmeli ve eğitim, bu planlar çerçevesinde yürütülmelidir.

b — Hiç olmazsa önemli şehirlerdeki yükümlülerin eğitimleri, daha önceki sivil savunma kuvvetleri kısmında öngörüldüğü üzere kurulacak çekirdek sivil savunma birliklerinde yapılmalıdır. Öteki yerler için de kurs görmüş öğretmenler ve öğretim için gereken olanaklar sağlanmalıdır.

HİZMETE ÖZEL

c — Halk eğitimi konusunda, Devlet radyolarında ve sinemalarda gösterilecek 5-10 dakikalık kısa filmlerden geniş ölçüde ve sistematik olarak yararlanma olanakları sağlanmalıdır.

ç — Sivil savunmanın, ilk ve orta dereceli bütün okullarda ders olarak okutulması yüksek okullarla fakültelerde de, öğrenim dalları ile ilgili konuların ders programlarında yer alması hususunda yetkili makamlar önünde girişim yapılmalıdır.

d — Tatbikatlar, periyodik bir sisteme ve belli bir statüye bağlanmalı ve daha gerçekçi olmalıdır.

e — Sivil Savunma İdaresi ve Koleji, ilerideki «Örgütlenme» kısmında belirtildiği üzere daha yeterli duruma getirilmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL SAVUNMA İLE İLİŞKİLİ HİZMETLER

A — AFETLERLE İLGİLİ İŞLER

75. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 85 sayılı Kanunla değişik 1, 3, 5 inci maddelerinde; afetlere karşı kurtarma ve yardım işleri de tamamen sivil savunmanın kapsamı içine alınmış, sivil savunmanın genel yönetim ve yürütümü, görev ve sorumluluğu merkezde İçişleri Bakanlığına, taşrada mülkî idare amirliklerine verilmiştir. Bu işleri yürütmek üzere de İçişleri Bakanlığına bağlı bir «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı» kurulmuştur. Ancak yine bu Kanunda (Mad. 6), afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine, mahallî mülkî idare amirliklerinden gerekli görüldüğü takdirde sivil savunma teşkillerinin de katılmasının zorunlu tutulması gibi, sivil savunmayı yardımcı durumda tutan bir hüküm de konulmuştur.

7126 sayılı Kanunun uygulamasına ait 6/3150 karar sayılı iki Tüzükte yer alan teşkilât ve tedbirler ise, genellikle yalnız hava saldırılarına karşı düzenlenmiş bulunmakta, sadece barışta, sivil savunma yükümlülerinin çağırılacağı görevler ve sivil savunma araç ve gereçlerinin kullanılabileceği hizmetler arasında afetler de yer almaktadır.

Sivil Müdafaa Kanunundan ve Sivil Savunma İdaresinin kuruluşundan çok önce çıkan Dahiliye Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında 1624 sayılı Kanunda (4445 sayılı Kanunla eklenen maddede), İller İdaresi Genel Müdürlüğü Üçüncü Şubesinin görevleri arasında «yangın, su baskını, yer sarsıntısı gibi afetlerle tabii hadiseler...» e ilişkin işlerinde geçmekte olduğu görülür.

76. Öte yandan 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunundan sonra ve aynı yılda çıkan 7269 sayılı «Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayı-

HİZMETE ÖZEL

siyle Alınacak Tedbirlerle yapılacak Yardımlara dair Kanun» ile afetlerde alınacak bütün tedbirler ve yapılacak yardımlar bu Kanunun kapsamı içine alınmıştır. Bu Kanunda afetler konusundaki ana görev ve sorumluluğun İmar ve İskân Bakanlığına verilmiş olduğu anlaşılmakta, bu Bakanlığın kuruluş ve görevlerine ait 7116 sayılı Kanun ve eklerinde de bu görevin İmar ve İskân Bakanlığına, Bakanlık içinde de Afet İşleri Genel Müdürlüğüne ait olduğu belirtilmektedir. (7116 sayılı Kanun Mad. 2 - E ve bu Kanuna 1102 sayılı Kanunla eklenen madde).

7269 sayılı Kanunun 1051 sayılı Kanunla değişik 4 cü maddesiyle; İçişleri, İmar ve İskân, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca âcil yardım teşkilât ve programları hakkındaki genel esasları kapsayan yönetmelik hazırlanması öngörülmüştür. Çıkarılan bu yönetmeliğe göre; afetlerdeki (kurtarma, yaralıları tedavi, barındırma, ölüleri gömme, yangınları söndürme, yıkıntıları temizleme ve felâketzedeleri yedirme gibi) âcil yardım ve kurtarma işlerinde uygulanmak üzere Valiliklerce birer program düzenlenecek ve gereken araçlar hazırlanarak saklanacaktır. Bu programların uygulanması, valiliklerce kurulacak «Kurtarma ve Yardım Komiteleri» nce sağlanır. Ancak 7126 sayılı Kanuna göre örgüt kurulan yerlerde âcil kurtarma ve yardım işleri, yukarıda belirtilen komite ile sözü geçen sivil savunma örgütü tarafından ortaklaşa yürütülür. İlçe, bucak, ve köylerde de «teşkilâtlı çalışma muhtıraları» ve «uygulama programları» düzenlenir ve il kurtarma ve yardım komitesinin incelenmesinden sonra valilerin onayı ile kesinleşir.

Bu hükümler gereğince afetlerdeki âcil yardım örgüt, plan ve programlarının düzenlenmeleri hakkında İmar ve İskân Bakanlığınca 1959 yılında bir Yönetmelik yapılmış, 1968 yılında çıkan 1051 sayılı Kanunla getirilen ek ve değişikliklerden sonra ise, 1959 bu Yönetmelik yürürlükten kaldırılarak, yeniden bir Yönetmelik yayınlanmıştır. 1959 tarihli Yönetmelikte, bu yönetmeliğin uygulanması ile ilgili yazışma ve işlemlerin, bulunan yerlerde İmar ve İskân Bakanlığı birimleri tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. (Mad.7) 1968 tarihli Yönetmelikte ise, afet işlerinde çalışmak üzere valilerin emrinde, İçişleri Bakanlığı personelinin ayrılacak ve gereken yerlerde diğer dairelerden de katılacak memurlarla daimî bir «büro» kurulması öngörülmekte ve bu Yönetmelikte gösterilen hizmetlerin yerine getirilmesinde, mahallî sivil savunma

HİZMETE ÖZEL

örgütü ile devamlı işbirliği yapılması da belirtilmek ve il kurtarma ve yardım komitelerine il savunma sekreterleri de alınmak suretiyle, bu örgütlerle de ilişki kurulmaktadır. (Yönetmelik, Mad. 5, 9, 74)

77. Yukarıda belirtilen hukukî durumdan; afetlere karşı alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlar hakkındaki temel mevzuatın 7269 sayılı Kanun ile buna dayanan Yönetmelikler, bu Kanunun uygulanmasıyla görevli ve sorumlu temel örgütün de İmar ve İskân Bakanlığı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Sivil savunma örgütüne, sadece yardım ve işbirliği görevi düşmektedir. Nitekim İmar ve İskân Bakanlığının bazı yazılarında da, illerdeki afetlerle ilgili hizmetlerin il imar müdürlüklerinin görevleri arasında bulunduğu belirtilmiştir. Ancak yukarıda sözü edilen 1968 tarihli yönetmelikte, bu ilkedden biraz kayılarak illerde afet işlerini görmek üzere valilerin emrinde İçişleri Bakanlığı memurlarından özel bir büro kurulması yoluna gidilmiştir.

78. Hukukî durumu kısaca yukarıda belirttikten sonra, şimdi araştırmalar sonucunda saptanan uygulamaya kısaca bir göz atalım.

Uygulamada, mevzuat hükümlerine rağmen afet işleriyle, kamu güvenliğini de korumakla görevli bir Bakanlık olan İçişleri Bakanlığı daima yakından ilgilenmiş, son yıllara kadar afet planlarının hazırlanmasında insiyatif daha çok bu Bakanlıkça kullanılmış; İmar ve İskân Bakanlığı ile de anlaşmaya varılmak suretiyle illerdeki kurtarma ve yardım planlarının hazırlanması işleri, İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) izlenmiş, hazırlanan planların da İçişleri Bakanlığınca incelenmesi ve onanması yoluna gidilmiştir.

Kanun ve Yönetmelikte bulunmamasına rağmen Bakanlar Kurulunca 1966 yılında alınan bir karar gereğince, Hükümetçe uygulanacak yardım tedbirlerini koordinasyonu amacıyla İçişleri Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında İmar ve İskân ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarlarından oluşan bir «Merkez Komitesi» kurulmuş, bu komitenin raportörlüğü görevi de İller İdaresi Genel Müdürlüğü 3 üncü Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Esasen bu şubenin afet konusundaki başlıca görevi, genellikle bu komitenin raportörlüğünü yapmak, valiliklerden gelen afet haberlerini ve bunlara ilişkin istekleri ilgili makamlara aktarmaktan ibaret olmuştur.

Afet planlamaları ile ilgili görevler, İçişleri Bakanlığının da emirleriyle illerde il savunma sekreterlikleri, seferberlik şubeleri ya da

HİZMETE ÖZEL

sivil savunma müdürlüklerince yürütülmüştür. Fakat bu işlerde bazı illerde sözü geçen birimlerle İmar ve İskân Bakanlığı birimleri arasında bir takım görev çelişmeleri ve anlaşmazlıkları çıktığı da öğrenilmiştir.

Sivil savunma teşkillerinin afetlerdeki kurtarma ve yardım işlerine katılmaları, il ve ilçe sivil savunma planları ile değil, afet planları ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak araştırma tarihine (1968) kadar meydana gelen depremlerde (Varto 1966, Adapazarı 1967, Bartın 1968 depremleri de dahil) afet planları ya hiç ya da gerektiği gibi uygulama yeteneği ve alanı bulamamış, kurtarma ve yardım işlerinde gerek sivil savunma teşkillerinden ve gerekse anılan Yönetmeliğe göre kurulması gereken ekiplerden yararlanılamamıştır. Bu örgütler hizmete hazır olmadıkları gibi, depremlerde o bölgedeki örgütlerde görevli yükümlülerin de, felâkete uğramış veya hiç olmazsa demoralize olmuş bulunmaları nedeniyle göreve çağırılmaları yoluna gidilememiştir. Civar yerlerdeki yükümlülerin de, yeteri kadar örgütlendirilmiş ve donatılmış olmadıkça fazla yararlı olamayacaklarına karşılık, kendilerinin de yedirilmeleri ve barındırılmaları gibi külfetleri beraberce getireceklerinden çağırılmaları düşünülememiştir. Böylece şimdiye kadar vuku bulan afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işleri, genellikle başta Silâhlı Kuvvetlere ait birlikler olmak üzere, toplu makine, araç ve personele sahip çeşitli organik kuruluşlar eliyle yapılmıştır. Ancak bu kuruluş ve kuvvetlerin, kurtarma konusunda gereken teknik bilgi, eğitim ve araçlara sahip bulunmamalarının verimi aksatılabileceği dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Sivil savunma teşkilleri de belki ilk kez 1968 yılında Ankara'daki Çubuk çayı sel baskınında göreve çağırılmış, felâkete uğrayanların dinlendirme ve yedirilmeleriyle, su altında kalan bazı ev eşyalarının kurtarılmasında yardımları olmuştur. Yalnız bunlar da, sel baskınına karşı eğitilmiş ve donatılmış bulunmadıklarından tam verimli olamamışlardır. (1970 Gediz, 1971 Burdur depremlerinde Sivil Savunma İdaresi, Sivil Savunma Koleji emrinde kadrolu olarak kurulmuş bulunan bir tim vasıtasıyla küçük ölçüde de olsa âcil yardım işlerinde daha aktif bir katkıda bulunabilmiştir.)

79. 1968 tarihli Afetlere İlişkin Âcil Yardım Teşkilâtı ve Programları Hakkındaki Yönetmelikten sonra, bu Yönetmeliğin gerektirdiği plan ve programların hazırlanması işlerinin İmar ve İskân Bakanlığı

ğınca ele alındığı; Sivil Savunma İdaresinin de gereken işbirliği ve yardım çalışmalarına geçmiş olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu Yönetmeliğin de, deprem bölgelerindeki illerde, köylere kadar bütün bina ve kuruluşların envanterlerinin saptanması, bir hayli dosya tutmayı gerektirmesi, çeşitli plan, program ve muhtıraların hazırlanması, 16 komisyon kurulması gibi çok fazla işyükü ve terim çeşitliliği getirmesine karşı, hizmetin gerektirdiği hızlılığı, pratiği ve verimliliği sağlamaya elverişli olmadığı, ilgililer tarafından söylenmekte ve anlaşılmaktadır. Önemli bir etüt ve planlama tekniği, dokümanter ve metotlu bir çalışma, çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği gerektiren afetlerle ilgili planlamaların, çeşitli görevlilerden oluşan bir kurul tarafından yeterli biçimde düzenlenebilmesi çok güç olabileceği gibi, bir ve ya bir kaç büro personeli yönetiminde kurulacak bir büronun da bu işleri gerektiği gibi yürütmesi mümkün görülememektedir. Bu nedenle illerdeki afetlerle ilgili planlama hizmetlerinin yine bu gibi görevlere en yakın ve yakın bir birim olan Sivil Savunma İdaresi örgütlerine verilmesi hatıra gelmekte ise de, merkezî görev ve sorumluluğu İmar ve İskân Bakanlığına ait bir hizmetin, taşrada bu Bakanlık örgütleri de varken başka bir bakanlık örgütüne verilmesi, il idaresi sistemimize uygun olamayacağı gibi istenen yararı da sağlayamayacaktır. Çünkü sivil savunma; planlaması, eğitimi ve donatımı daha çok merkezden yönetilen bir hizmettir. Afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin, sivil savunma hizmetleri içine alınmaksızın sadece planlama görevinin bir yan mevzuat ile sivil savunma idaresinin taşra birimlerine verilmesi, esasen yetersiz olan bu birimler için bir ek görev olmaktan ileri gidemeyecek ve sonuç şimdikinden daha iyi olmayacaktır. Nitekim bunun uygulaması da yapılmış ve başarılı olmamıştır.

80. Yukarıdaki incelemelerden sonra şu sonuca varılabilir :

Afetlere ait âcil kurtarma ve yardım planlamaları, bugünkü durumu ile iki mevzuat ve iki kuruluş arası bir sistem ve görev karışımı içinde bulunmakta, dolayısıyla yeterli ve verimli bir biçimde düzenlenip uygulanamamaktadır. Merkezde insiyatif bazen İçişleri Bakanlığınca, bazen de İmar ve İskân Bakanlığınca ele alınmış, taşrada ise hizmet bazı yerde imar müdürlükleri, bazı yerde seferberlik ya da sivil savunma müdürlüklerinde yürütülmek istenmiştir. 1968 tarihli Yönetmelikle, illerde valilerin emrinde özel bir büro kurulması yohuna

HİZMETE ÖZEL

gidilmişse de, bu da başarılı ve yeterli olamamıştır. Bu konuda ne yapılması gerektiği hususunda, aşağıdaki çözüm yolları üzerinde durulabilir. (Ekip Raporu Mad. 475, 477, 489, 492, 495, 498)

a — Afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işlerinin, merkezde ve taşrada düzenlenmesi, yürütülmesi ve koordinasyonu ile ilgili ana görev ve sorumluluğun tek bir yerde ve kuruluştaki toplanması gerekir. Bu yer ve kuruluşun da, imar ve iskân işleriyle görevli bir bakanlık değil, kamu güvenliğinin sağlanması ile görevli bir bakanlık olan İçişleri Bakanlığı, bu Bakanlık içinde de benzeri felâketlerde can ve mal kaybının önlenmesi ile görevli Sivil Savunma İdaresi örgütünün olması daha yerindedir.

Afetlerden önce alınacak koruyucu nitelikteki tedbirlerle, afetlerden sonraki onarım, yapım, imar ve yerleştirme gibi konulara ilişkin görevler, ana görevine de uygun olarak, yine İmar ve İskân Bakanlığına ait olmalıdır. Yani İmar ve İskân Bakanlığının afetlerden sonraki görevi, kesin hasar tesbitinden itibaren başlamalıdır.

b — İçişleri Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında kurulmakta olan Merkez Koordinasyon Komitesi temelli bir statüye bağlanmalı, bu komitenin raportörlüğü de Sivil Savunma İdaresi Başkanlığına yürütülerek İller İdaresi Genel Müdürlüğü devreden tamamen çıkarılmalıdır.

İllerdeki hizmet, sivil savunma idaresi birimlerine geçeceğine göre İl Kurtarma ve Yardım Komitesi yerine de İl Sivil Olağanüstü Hal Koordinasyon Komitesi geçmelidir.

c — Âcil kurtarma ve yardım hizmetlerinde birinci derecede görevlendirilecek kuvvetler, sivil savunma kuvvetleri olmalıdır. Ancak bu kuvvetler de, ilgili kısımda belirtildiği üzere çekirdek birliklerle örgütlenmelidir ve her türlü afete karşı eğitilmeli ve donatılmalıdır.

Afet vukuunda çeşitli organik kuruluşlardan yardıma katılacak personel ve araçlar, sivil savunma kuvvetleri yönetim merkezinin genel gözetim ve koordinatörlüğü altında çalışmalıdır. Afetin genişliğine göre yardıma gelecek silâhlı kuvvetlere ait birlikler de sivil savunma yönetim merkezleriyle işbirliğinde bulunmalıdır.

ç — Özellikle deprem gibi etki alanı geniş olan afetlerde, o bölgedeki kuruluşlar ve halk da felâkete uğradığından veya hiç olmazsa

HİZMETE ÖZEL

demoralize olabileceklerinden daha çok civar bölgelerdeki kuruluş ve kuvvetlerden yararlanma olanakları planlanmalıdır.

d — Yukarıdaki hususların gerçekleştirilebilmesi için bazı maddeleri 1051 sayılı Kanunla değişen 7269 sayılı Kanunun 4, 6-11 inci maddeleri kaldırılmak, bunlardan gereken hükümler Sivil Müdafaa Kanununa aktarılmak suretiyle afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işleri ve hizmetleri Afetler Kanunu kapsamından tamamen çıkarılarak Sivil Müdafaa Kanunu kapsamı içine alınmalıdır.

Sivil savunmanın malî kaynakları ve olanakları da buna göre genişletilmelidir.

B — YANGINLARLA İLGİLİ İŞLER

81. Yangınlar, hava saldırılarının en çok hasar ve zarar meydana getiren etkenlerinden biri olması dolayısıyla sivil savunma ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle sivil savunma mevzuatında itfaiye örgütleri; yükümlü personel, araç ve gereçlerle güçlendirilmek, bulunmayan yerlerde yalnız yükümlü personele dayandırılmak surtiyle belediyelere bağlı itfaiye servisleri kurulması ve yangınlara karşı bazı genel ihtiyatî (koruyucu) tedbirler alınması öngörülmüş bulunmaktadır. (6/3150-2 karar sayılı Tüzük Mad. 34-37, 71-81)

82. Bilindiği gibi şehir ve kasabalarda yangınlara karşı gereken örgüt ve tedbirlerin temel hukukî dayanağını, Belediye Kanununda, belediyelerin görevlerini sıralayan hükümler arasındaki bir fıkra meydana getirmektedir. (1580 sayılı Kanun Mad. 15/22)

Ayrıca yangınların önlenmesiyle ilgili olarak 442 sayılı Köy Kanunu (Mad. 36/12), 6831 sayılı Orman Kanunu (Mad. 68-76) ile 1922 tarihli Devairi Belediyece İhdas Olunacak Gaz Depolarına dair Nizamname, Patlayıcı Maddeler Nizamnamesi, Sinema ve Tiyatroların Yangın ve Emniyet Noktasından Haiz Olması Gereken Şartlar Hakkında Yönetmelik, 6/6851 sayılı Devlet Tarafından Kullanılan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik gibi çeşitli mevzuatta pek çok hüküm ve tedbirler de yer almaktadır.

83. Araştırma sırasında saptanan bilgilere göre; 1967 yılında 67 il, 553 ilçe, 572 si bucak merkezleri ve diğer kasabalarda olmak üzere mevcut 1192 belediyeden ancak 62 il, 216 ilçe ve 18 i bucak ve diğer

HİZMETE ÖZEL

kasaba olmak üzere 296 belediyede itfaiye örgütü bulunmaktadır. 896 belediyede itfaiye örgütü yoktur. 50 il içinde toplam 270 kuruluşta da özel itfaiye örgütü bulunmaktadır.

Belediye itfaiye örgütlerindeki toplam personel sayısı 4135, araç sayısı 1209 dur. Bu sayı, buralarda bulunması gereken asgarî personel ve araç sayısına göre 1/2 oranında kabul edilebilir. Bu orana hiç itfaiye örgütü bulunmayan belediyeler katılmamıştır. 1960 malî yılına ait olarak elde edilebilen bilgilere göre, nüfusları 10.000 den yukarı 123 şehir ve kasabadaki itfaiye örgütlerinin o yılki giderleri toplamı 20.050.000 TL. na yakındır. Bunun 6 büyük şehre ait olan 12,5 milyon lirası da çıkarılırsa geriye kalan 117 belediyeden her belediyeye ortalama 64.500 TL. düşer ki, bu para ile nasıl bir örgüt kurulabileceği kendiliğinden anlaşılır. Belediyelerin, dar bütçe olanakları ve belde halkının günlük ve sürekli ihtiyaçları ile ilgili hizmetleri arasında itfaiye örgütlerine gerektiği kadar eğilemedikleri ve ödenek ayıramadıkları bir gerçektir. Kaldı ki uygulamada itfaiye örgütlerinin, görevleri bakımından genellikle bulundukları belediyelerin sınırları ile bağlı olmadıkları, gerektiğinde çevrelerinde çıkan yangınlara da gitmekte oldukları görülmektedir.

Bilindiği gibi yangınlar, zaman zaman büyük zarar ve felâketlere de yol açabilmekte ve afet halini alan bu gibi büyük yangınların söndürülmesi genel idare hizmetleri içine girmektedir. Genel olarak yangın söndürme hizmeti ise yalnız belediye hizmeti sayılmaktadır ki bunun, daha küçük hizmetlere kadar uzanan bugünkü merkezî idare anlayışı ile ne dereceye kadar bağdaşabileceği de tartışılabilir.

84. Gerek belediyelerde ve gerek fabrika ve kuruluşlardaki itfaiye örgütleri, genel bir sistem ve statüleri bulunmadığından daha çok gelenek ve göreneklere göre kurulmakta ve sürdürülmektedirler. Bu örgütlerin eğitimlerinde, araç ve gereçlerinin tiplerinde beraberlik de sağlanamadığından bir birleriyle işbirliği ve yardımlaşma gerektiği zaman bazı zorluklarla karşılaşmakta olduğu ilgililer tarafından söylenmektedir. Şimdiki durumu ile itfaiye mesleği de, bazı ayrıcalar dışında genellikle öğrenimleri ilkökul düzeyini aşmayanlar için bir geçim yolu ve bir gedikli usulü biçiminde kaldığından personelde fazla bir kalite ve kademe ilerlemesi de meydana gelmemiştir. Bu durum, itfaiye örgütlerinin kuruluş, personel, eğitim ve donatım işlerinin,

HİZMETE ÖZEL

merkezi bir otoritenin yönetim ve denetimi altında, modern ve genel bir statü ve sistem içine alınmamış bulunmasına bağlanabilir.

85. 6/3150-2 karar sayılı Sivil Savunma Tüzüğünde yer alan, belediyelerce yedek su depo ve havuzlarının yapılması, patlayıcı, parlayıcı ve kolay yanıcı maddelerin depo ve satış yerlerinde, binalarda ve bütün köylerde yangınlara karşı alınması gereken tedbirler de, gerek malî yükü ve gerek etkili bir ilgi, izleme ve zorlama yeteneği bulunmaması gibi nedenlerle gerektiğince uygulanamamış, sivil savunma planlarında genel olarak değinilmekle yetinilmiştir.

86. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, yangınları söndürme ve önleme örgüt ve tedbirlerinin gerek barış ve gerek olağanüstü hal ihtiyaçlarına göre uygun ve yeterli bir sistem, statü ve nitelik içinde olduğu söylenemez. Bu bakımdan aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 519, 529)

a — İtfaiye örgütlerinin kuruluş, görev, eğitim ve donatımları ile yangınlara karşı her türlü koruyucu tedbirlere ilişkin genel hükümler ve esaslar, yurt ihtiyaçlarına ve modern teknoloji esaslarına en uygun bir biçimde saptanarak bir ana kanun ve tüzük ile düzenlenmelidir.

b — Bu kanun ve tüzük ile getirilecek esaslara aykırı olmamak üzere ilgili idarelere ait mevzuatta da kendi özelliklerine göre gereken ayrıntılı hükümler ve tedbirler yer almalıdır.

c — Yangınları söndürme ve önleme örgüt ve tedbirleriyle ilgili işler, merkezi düzeyde İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) düzenlenmeli, izlenmelidir. (2)

(2) Sivil Savunma Araştırma Ekibi; yurttaki bütün itfaiye örgütlerinin tümünün belediyelere ait bir hizmet olmaktan çıkarılarak yurt örgütlerinin sivil savunma çekirdek birlikleri içinde İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresine) bağlanarak gerek barışta ve gerek olağanüstü hallerde bölgelerindeki şehir, kasaba ve köylerde çıkacak bütün yangınlara el atabilecek biçimde genel idarece örgütlendirilmeleri görüşündedir. İÇ-DÜZEN, «belediyeler» ve «Özel İdareler» raporlarında bütün yurt düzeyinde yangın söndürme örgütü kurma görevinin, il özel idarelerine ait olması önerilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK HİZMETLERİ

87. İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra kuruluşlarıyla ilgili çeşitli diğer millî seferberlik hizmetleri olarak nitelendirilen işler aşağıdaki biçimde sıralanabilir :

A — Millî alarm ve seferberlik hallerine ait genel hazırlıklar ve tedbirler. (711 sayılı Kanun, 6/7337, 6/2048 sayılı Yönetmelikler, 6/2631, 6/2632, 6/6433 sayılı Bakanlar Kurulu kararları, İçişleri Bakanlığı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik Talimatı)

B — Yedek personel ertemeleriyle ilgili işler. (697 sayılı Kanun, 6/6099, 6/8301 sayılı Yönetmelikler)

C — Silâhlı Kuvvetler Seferberliği ile ilgili işler. (1111, 3634 sayılı Kanunlar, 2/13765 sayılı Tüzük, 6/2048, 6/5987 sayılı Yönetmelikler)

Ç — Memleket içi silâhlı savunma (avcı) teşkilleriyle ilgili işler. (4654 sayılı Kanun, 3/3169 sayılı Yönetmelik)

D — Savaş hasar onarım planları ile ilgili işler. (6/3705 sayılı Yönetmelik)

Bu işler, Millî Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve MGK Genel Sekreterliği gibi makamlarla daha çok ilgili bulunmaktadır. Ancak ve özellikle il ve ilçelerin genel yönetiminden sorumlu mülki idare amirlikleri ile ilişkisi nedeniyle, ağırlığının İçişleri Bakanlığı kuruluşları üzerinde toplanmakta olduğu da bir gerçektir. Bu nedendir ki, İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi araştırmalarında bu konular üzerinde de durulmuştur.

HİZMETE ÖZEL

A — MİLLÎ ALARM VE SEFERBERLİK HALLERİNE AİT GENEL HAZIRLIKLAR VE TEDBİRLER

1. Olağanüstü Hal ve Seferberlik Muhtıra ve Takvimleri

88. Her makamda seferberlik ilânından itibaren yapılacak işleri gösteren birer «Seferberlik Takvimi» düzenlenmesi usulü, 1931 yılında çıkarılan 10916 sayılı Millî Seferberlik Talimatnamesi ile getirilmiş, bu Yönetmelik 1951 yılında kaldırılmasına rağmen takvimlerin düzenlenmesi yöntemi sürdürülmüştür. İçişleri Bakanlığınca, Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı ile yapılan yazışmalar sonucunda da, hukukî dayanağı kalmamış olmasın rağmen Seferberlik Takvimlerinin düzenlenmesinin yararlı ve gerekli olduğu kabul edilmiştir.

MGK Genel Sekreterliğince 1966 yılında yayınlanan «Sivil Olağanüstü Hal ve Seferberlik Hazırlıkları Planlama Direktifi» ndeki planlar arasında Seferberlik Takviminin adı da yer almış; 1967 yılında yayınlanan bir genelgede, alt kademelere ait Seferberlik Takvimleri'ni onama yetkisinin bakanlıklara ve kurumlarda en büyük amirlere ait olduğu bildirilmiştir.

İçişleri Bakanlığınca, 1964 - 1965 yıllarında sivil ihtiyatî tedbirler ve resmî alarm sistemleri kabul olunduktan sonra eski talimatnamelere ve yalnız seferberlik haline göre düzenlenmekte bulunan seferberlik takvimlerinin değerini kaybettiği, bunun yerine her alarm durumunda ve seferberlik ilânında yapılacak işler için ayrı ayrı birer muhtıra veya takvim düzenlenmesi gerektiği kanısına varılarak, 1966 yılında yayınlanan İçişleri Bakanlığı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İşleri Talimatı'nda, bu yolda gereken esaslar ve örnekler konulmuştur. Bu esaslara göre, sivil ihtiyatî tedbirler ve resmî alarm sistemleri gereğince her alarm durumunda ve seferberlik ilânında yapılacak işler için ayrı ayrı olmak üzere, koordinatör makamlarda olağanüstü Hal ve Seferberlik Muhtıraları, uygulayıcı birimlerde Olağanüstü Hal ve Seferberlik Takvimleri düzenlenmesi gibi yerinde ve yeni bir sistem getirilmiştir. Bu yönergede, il ve ilçelerdeki diğer bakanlıklara bağlı dairelerce de Seferberlik Takvimleri düzenlenerek onanmak üzere valilik veya kaymakamlıklara verilmesi halinde, bunların da incelenerek onanmaları öngörülmektedir.

HİZMETE ÖZEL

Sözü edilen yönerge, İçişleri Bakanlığı örgütleri ile denetimi altındaki kuruluşlar için geçerli olmakla beraber, takvimler konusunda getirilen sistemin genellikle öteki bakanlıklarca da benimsenmiş olduğu anlaşılmıştır. Esasen Seferberlik Muhtıra ve Takvimlerinin düzenlenme biçimlerini açıklayıcı, halen yürürlükte olan başka bir mevzuat da yoktur.

89. Araştırmalar sırasında gerek Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında ve gerekse bazı il ve ilçelerdeki mülkî idare amirliklerine ve diğer bazı dairelere ait muhtıra ve takvimler üzerinde yapılan incelemelerde, daha önce de belirtilmiş olduğu üzere, Sivil İhtiyatî Tedbirler ve Millî Alarm Sistemlerinde her alarm durumunda uygulanacak tedbirler birer birer sıralanmış olmakla beraber bunlardan çoğunun hangi mevzuata göre, hangi örgütler tarafından ve ne suretle düzenlenecekleri ve uygulanacakları bilinmediğinden takvimlerde de çoğu tedbirler, gerektiğince açıklanmadan ve gerekli olan ve olmayan ayırt edilmeden sadece genel ve kısa maddeler halinde gösterilmekle yetinilmiş, uygulamaya elverişli biçimde ve açıklıkta işlenememişlerdir. Bazı dairelerce henüz takvimlerin ele alınmadığı, bazı kurumlarca da alt kademe birimleri için çoğaltılmış tek tip takvim metinleri gönderilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bazı dairelere ait Takvimlerin kaymakamlıklarca, bazı kaymakamlıklara ait Takvimlerin valiliklerce (il savunma sekreterliklerince), valiliklere ait Muhtıraların İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca) gerektiği gibi incelemeden ve hatalar üzerinde durulmadan onanmış oldukları görülmüştür. Oysaki, muhtıra ve takvimlerin amacı, alarm durumlarına veya seferberlik ilânında yapılacak bütün işlerin, önceden iyice düşünülecek saptanıp düzenlenmesini ve gerektiğinde en küçük bir aksaklığa ve eksikliğe meydan kalmadan uygulanabilmesini sağlamaktır.

90. Yukarıdaki açıklamalardan sonra, seferberlik muhtıra ve takvimlerinin, yani bir alarm durumunda veya seferberlik ilânında yapılacak işlere ait hazırlıkların tam ve uygulamaya elverişli biçimde düzenlenebilmeleri için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 943 - 946)

a — Millî Alarm ve Seferberlik Muhtıra ve Takvimleri hakkında ilerdeki «Millî Güvenlik, Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik» kısmında öngörüldüğü gibi, çıkarılacak bir ana yönetmelikte gereken ge-

HİZMETE ÖZEL

nel hükümler, esaslar ve örnekler konulmalı, bakanlık ve tüzelkişilikli genel müdürlüklerce yayınlanacak kendi yönergelerindeyse daha geniş ve ayrıntılı bilgiler verilmelidir.

b — Sivil İhtiyatı Tedbirler ve Millî Alarm sistemlerindeki her alarm durumunda ve sefeberlik ilânında alınacak tedbirler; merkez, bölge, il ve ilçeler düzeyinde hangi kademelerde, hangi bakımlardan ve hangi mevzuata göre (ki ne suretle uygulanacakları da mevzuatta gösterilmiş olmalıdır) düzenlenecekleri ve uygulanacakları da birer birer gösterilmek suretiyle listeler halinde işlenerek, bu listeler, yukarıda sözü edilen yönergelerin eki olarak bütün ilgili kuruluş ve kademelere verilmelidir.

c — İl ve ilçelerdeki bütün taşra örgütlerine ait takvimler, onama yetkileri kendi üst makamlarına bağlı olsa bile, genel idare sorumluluğu ve koordinatörlüğü bakımından önce mahallî mülki idare amirliklerinin incelemesinden ve onayından geçirilmelidir.

ç — Sivil Savunma İdaresi merkez ve taşra örgütü, ilerideki «Örgütlenme» bölümünde belirtildiği üzere, daha yeterli düzeye getirilmelidir.

d — Bu kısımda sözü edilen Millî Alarm, Muhtıra ve Takvim sistemlerinde veya adlarında değişiklik yapılsa bile, hangi sistem veya ad altında olursa olsun yukarıdaki esaslar doğrultusunda düzenlenmeleri sağlanmalıdır. Fakat sistemin istikrar bulmasında da elbetteki büyük yarar vardır.

2. Alarm Haberlerinin ve Seferberlik Kararının Ulaştırılması ve İlânı İşleri

91. 711 sayılı Nöbetçi Memurluğu Kurulmasına ve Olağanüstü Hal Tatbikatlarında Mesainin 24 Saat Devamını Sağlayan Kanun ile buna ait 6/7337 sayılı Yönetmeliğe göre, yetkili makamlardan bildirilecek alarm haberlerinin çabukluk ve emniyetle ilgililere ulaştırılmasını sağlamak amacıyla bakanlıklarla, bakanlıklarca uygun görülecek örgüt ve kurumlarda nöbetçi memurlukları kurulması öngörülmektedir.

Bu hükme göre, İçişleri Bakanlığında ve valiliklerde ayrıca nöbetçi memurlukları kurulmayarak, bu görev, Bakanlıkta 24 saat sürekli nöbette bulunan özel kalem memurlarına, illerde nöbetçi emniyet görevlilerine verilmiştir. Çok az sayıda bazı illerde önceleri kurulan özel nöbetçi memurluklarının da, personel, oda ve araç, gereç sağlanmasındaki güçlükler dolayısıyla devam ettirilemedikleri anlaşılmıştır.

HİZMETE ÖZEL

Genellikle çalışma saatleri dışında Bakanlığa gelen telsiz ve telgraflar nöbetçi özel kalem memurları, valilikler adına gelenler nöbetçi emniyet görevlileri tarafından alındıklarına göre, bu makamlar adına gelecek Millî Alarm haberlerinin alınması ve ilgililere ulaştırılması görevinin de aynı görevlilere verilmesi yerindedir. Ancak yapılan araştırmalarda, bu nöbetçilerin alarm haberlerinin alınması ve ulaştırılması işlerinde yeteri kadar hazırlıklı ve bilgili olmadıkları, bu haberlere ait kod kelimeleriyle anlamlarının kendilerinde bulunmadığı, bu durumun uygulamada bazı aksaklıklara yol açabileceği anlaşılmış bulunmaktadır.

92. Alarm haberleri; PTT kanalıyla Genelkurmay Başkanlığı veya Dışişleri Bakanlığından bütün bakanlıklara, İçişleri Bakanlığından da il ve ilçelere özel kod kelimeleriyle bildirilir. Mülkî idare amirliklerince de bölgelerindeki bütün bakanlıklar örgütü ile önemli ve sefer görevli özel sektöre bildirilir. (6/7337 sayılı Yönetmelik Mad. 2,3,4)

Araştırma sırasında yapılan incelemelerde, bakanlık ve valiliklerce, alarm haberleri alınınca, çalışma saatleri içinde veya dışında bulunmasına göre en çabuk bir biçimde, nerelere ve ne suretle ulaştırılacağına önceden tesbit ve düzenlenmemiş olduğu görülmüştür. Alarm haberlerinin İçişleri Bakanlığından il ve ilçelere bildirileceği kaydının da, valiliklerin ilçelere aracı kılınıp kılınmayacağına duraklamalara yol açtığı anlaşılmıştır. Diğer yandan, kodlu alarm tedbirleri listeleri ilçelere kadar gönderilmişse de, haberlerin kodlarla bildirilmesi halinde önce kod kelimelerinin listelerden bulunarak anlamlarının çıkarılması işinin bazı zorluklar ve gecikmelere yol açması da beklenebilir. Hatta alarm sistemi dokümanlarının bazı ilçelerde bulunamadığı dahi anlaşılmıştır.

93. 6/2048 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Seferberliği Yönetmeliğine göre, Hükümetçe seferberlik kararı verildiği zaman seferberlik emri, radyo ve diğer yayın araçlarıyla bütün yurda duyurulmakla beraber ayrıca bütün bakanlıklardan kendi örgütlerine telgrafla da bildirilir. İller, merkezlerindeki bütün örgütlere ve ilçelere, ilçeler de kendi içlerindeki örgütlere bildirirler. (Yönetmelik Mad. 32)

Bu hükiimde bir çelişmeye düşülmektedir. Seferberlik emri, il ve ilçelerdeki bütün örgütlere mülkî idare amirliklerince bildirileceğine göre, bütün bakanlıklarca da kendi taşra örgütlerine bildirilmesi gereksiz bir iş yükü meydana getirmiş olacaktır. Öte yandan araştırma yapılan il ve ilçelerden bazılarında da, seferberlik emri alınınca derhal

HİZMETE ÖZEL

nerelere ve ne suretle bildirileceği önceden düzenlenmemiş; askerlik şubelerinden verilen seferberlik emirlerinin veya çağrı bildirimlerinin tebliğ işleri planlamakla yetinilmiştir. Bazı yerlerde de bu iki planlamanın anlamları birbirine karıştırılmıştır.

94. Bugünkü mevzuatta, alarm haberlerinin ve seferberlik emrinin ilgililere ulaştırılmasına veya ilânına ait tedbirlerin dışında, olağanüstü hallerde bütün halka hatta görevlilere duyurulması gerekebilecek bildiriler hakkında bir tedbir de getirilmemiştir. Oysaki millî alarm veya seferberlik hallerinde, askerlik, sivil savunma veya diğer olağanüstü hal tedbirleriyle ilgili olarak merkezî veya mahallî hükümet makamları tarafından radyo ile halka, hatta görevlilere ulaştırılacak bildiriler, verilecek direktifler de olabilir.

95. Yukarıda verilen bilgilerden, alarm haberlerinin ve seferberlik emirlerinin ulaştırılması ve ilânı işlerinin iyi bir biçimde düzenlenmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu konudaki aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 547, 558, 559, 567, 568)

a — Alarm haberlerine ait nöbetçi memurluğu görevinin, İçişleri Bakanlığında nöbetçi özel kalem memurları, illerde nöbetçi emniyet görevlileri tarafından yürütüleceği mevzuatta da yer almalı ve bu nöbet hizmetleriyle görevli personel, sivil savunma idaresi birimlerince sık sık aydınlatılmak ve tatbikatlar yaptırılmak suretiyle görevlerinde yetiştirilmelidirler.

b — Yönetmelikteki, alarm haberlerinin İçişleri Bakanlığından il ve ilçelere bildirileceği kaydı, İçişleri Bakanlığından valiliklere, valiliklerden kaymakamlıklara bildirileceği şeklinde düzeltilmelidir. Ancak çok ivedi ve zorunlu hallerde Bakanlıktan doğrudan ilçelere de bildirilmelidir.

c — Alarm haberlerinin ulaştırılmasında kod olarak kelimeler değil, sayılar kullanılmalı, muhtıra ve takvimlerde yazılı tedbirler de bu sayılara paralel numaralanmak suretiyle, kodlu alarm tedbirleri listelerinin aranmasına ve bu listelerden kodların anlamlarının çıkarılmasına lüzum kalmadan daha pratik ve kolay anlaşılabilir ve uygulanabilir şekle sokulmalıdır.

ç — Yönetmelikteki, seferberlik emrinin bütün bakanlıklardan kendi taşra örgütlerine telgrafla bildirileceği kaydı kaldırılmalı, yal-

HİZMETE ÖZEL

nız Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıklarından taşra örgütlerine bildirilmesi yeterli olmalıdır.

d — Hükümet makamları tarafından radyo ile yayınlanacak bildirilerin alınması için; il, ilçe ve köy idarelerinde olağanüstü hallerde radyolarla sürekli olarak dinleme tertibatı alınabilmeli, bu konuda köy muhtar ve ihtiyar meclislerine gereken görev ve yetki verilmelidir.

e — Sivil savunma idaresi merkez ve taşra örgütü, ilerideki «Örgütlenme» bölümünde belirtildiği üzere daha yeterli düzeye getirilmelidir.

Yukarıdaki önerilere ait gereken hüküm ve esaslar; ilerideki «Millî Güvenlik, Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik» kısmında öngörüldüğü üzere çıkarılacak ana kanunda genel, yönetmelikte ise daha ayrıntılı biçimde düzenlenmelidir.

B — YEDEK PERSONEL ERTELEMELERİYLE İLGİLİ İŞLER

96. Yedek personel ertemeleriyle ilgili iş ve işlemler, bazı maddeleri 6/8301 karar sayılı Yönetmelikle değişen 6/6099 sayılı Yedek Personel Erteleme Yönetmeliğiyle düzenlenmiş ve bu konuda mülki idare amirliklerine de bazı görevler verilmiş bulunmaktadır.

Bu Yönetmeliğe göre, erteleme kesin olarak kabul edilmiş hizmet ve memuriyetlerde bulunanların da, dairesince erteleme teklif olunanlarla birlikte genel erteleme kadro teklif çizelgeleriyle yeniden Bakanlar Kurulu kararından geçirildikten sonra erteleme işlemlerinin yapılması yoluna gidilmektedir ki, bu işlem, hem gereksiz olmakta hem de yıllarca sürmekte ve gecikmektedir.

Yönetmelik gereğince özel sektöre ait erteleme kadro teklif çizelgeleri, mülki idare amirliklerince kontrolden geçirilerek onaylandıktan sonra ilgili bakanlıklara gönderilmektedir. Ancak mevzuatta, bu işlemin mülki idare amirliklerince ilgili örgütler kanalı ile yapılacağı belirtilmemiş olmasının, uygulamalarda bazı aksaklıklara ve başlıklara yol açabileceği anlaşılmıştır.

Aynı Yönetmeliğe göre merkez örgütlerindeki ertelemeli personele ait erteleme çizelgeleri de mülki idare amirliklerince onaylanmak-

HİZMETE ÖZEL

tadır. Bu işlem, 1111 sayılı Askerlik Kanununun 66 ncı maddesi hükmüne de, yönetim usullerine de aykırıdır. Hatta taşra örgütlerindeki personele ait erteleme künye çizelgelerinin mülkî idare amirliklerinin onayından geçirilmesinin bir yararı görülememiştir.

97. Yedek personel erteleme işlemlerinin, yukarıda belirtilen aksaklıkların giderilmesi bakımından, Yönetmelikte gerekli değişiklikler yapılmak suretiyle aşağıdaki biçimlerde düzenlenmesi yerinde olur. (Ekip Raporu Mad. 582, 583)

a — Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan Yönetmelikle erteleme kesin olarak kabul edilmiş görev ve hizmet yerlerinde bulunanların ertelme işlemleri, genel kadro teklif çizelgeleriyle tekrar Bakanlar Kurulu kararından geçirilmeden yapılmalıdır. Ancak miktarlarının bilinmesi bakımından bunların sayıları, sözü geçen çizelgelerde yine gösterilebilir.

b — Özel sektöre ait erteleme kadro teklif çizelgeleri, mahallî mülki idare amirliklerince, o yerdeki ilgili genel idare örgütü birimi, ilgili birim yoksa uygun görülecek diğer bir birim aracılığıyla kontrolden geçirildikten sonra onaylanmalı ve yine bu birim aracılığıyla hazırlanacak mütalâa ile birlikte ilgili bakanlığa gönderilmelidir. Ertelme künye çizelgeleri de, yine ilgili genel idare birimi amirliklerince, ilgili birim yoksa mülkî idare amirliklerince onaylanmalıdır.

c — Merkez örgütlerindeki personele ait erteleme künye çizelgeleri, kendi bünyelerindeki ilgili birimlerce, taşradaki örgütlerde bulunan personele ait erteleme künye çizelgeleri de kendi birim amirliklerince onaylanmalı, bunların mülkî idare amirliklerince onaylanması yöntemi kaldırılmalıdır.

C — SİLÂHLI KUVVETLER SEFERBERLİĞİYLE İLGİLİ İŞLER

1 — Personel Seferberliğiyle İlgili İşler

98. Mülkî makamların silâhlı kuvvetler seferberliğine yardım işleri, personel ve lojistik seferberliğiyle ilgili işler olmak üzere ikiye ayrılabilir.

HİZMETE ÖZEL

Personel seferberliği işlerinden olarak askerlik şubelerince doldurulan, seferde silâh altına çağırılacak yükümlülere ait «Sefer Görev Emirleri» mülkî makamlar silsilesile muhtarlıklara ulaştırılır. Bir alarm veya seferberlik halinde askerlik şubelerinden verilecek silâh altı çağırısına ait «Çağrı Bildirimi» veya «Seferberlik Emri» de mülkî idare amirliklerince bütün muhtarlıklara tebliğ olunur. Bu amaçla önceden bir «Seferberlik Emri veya Çağrı Bildirimi Tebliğ Planı» hazırlanır. (6/2048 sayılı Yönetmelik Mad. 30 - 32)

Yapılan araştırmalarda, askerlik şubelerince doldurulan sefer görev emirlerinin birer yazı ile valilik ya da kaymakamlıklara gönderildiği, bu makamlardan da (bazı illerde seferberlik şubeleri yoluyla) emniyet veya jandarma dairelerine havale edildiği, bu dairelerce de muhtarlıklar aracılığı ile veya doğrudan kendi elemanları eliyle ilgisine tebligat yaptırılmakta olduğu anlaşılmıştır.

Kanımızca sefer görev emirlerinin, askerlik şubelerince mülkî idare amirlikleri aracı kılınmadan doğrudan ve daha kısa yoldan ilgili kolluk amirliklerine gönderilmesi, daha pratik ve daha gerçekçi bir yöntem olur. (Ekip Raporu Mad. 590)

2. Lojistik Seferberliğiyle İlgili İşler

99. Lojistik seferberliğiyle ilgili işler, 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu ile bu Kanunun uygulanmasına ait tüzük ve yönetmeliklerle düzenlenmiş bulunmaktadır.

3634 sayılı Kanuna göre seferberlikte ve olağanüstü hallerde alelade yollarla sağlanamayan bütün askerî ihtiyaç ve hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeğe ve yapmağa her şahıs borçludur. Bu Kanun gereğince her il ve ilçe merkezinde en büyük mülkiye amirinin başkanlığında birer millî müdafaa mükellefiyeti (M.M.M.) komisyonu kurulur. Tazminat ve ödeme işleri dışında, ivedi hallerde M.M.M. komisyonları adına işlem yapmak üzere bucak merkezleriyle köylerde de geçici tali komisyonlar kurulabilir.

Millî müdafaa mükellefiyeti komisyonları, barış zamanlarında da Millî Savunma Bakanlığından verilecek emirler çerçevesinde ihşaf ve ihzarî incelemeler yaparlar. Millî müdafaa yükümlülüğü, M.M.M. komisyonları aracılığıyla uygulanır. (3634 sayılı Kanun Mad. 1, 8, 9)

HİZMETE ÖZEL

Yapılan araştırmalarda, M.M.M. komisyonlarına valilerin bizzat başkanlık etmelerinin her zaman mümkün olamadığı ve olamayacağı saptanmıştır. Kaldı ki, bir olağanüstü halde büyük il ve ilçe merkezlerinde aynı zamanda yapılması gerekli çok sayıdaki yükümlülük işlemlerinin, (örneğin yüzlerce taşıt aracına bunların yanında belki başka maddelere de bir günde yükümlülük uygulanması gerekebilir.) tek bir komisyon eliyle yürütülmesinin gecikmelere yol açabileceği tahmin olunabilir.

100. M.M.M. komisyonlarının barıştaki ihşaf ve ihzarî inceleme görevlerinin başlıcalarını sayım ve tesbit işleri meydana getirmektedir. M.M.M. komisyonlarınca; her yıl Millî Savunma Bakanlığından gönderilen cetvellerde yazılı maddelerin geliş, gidiş ve her zaman bulunabilecek miktarlarının, ilgili kaynaklardan alınan bilgilere göre sayım ve tesbit olunmak suretiyle bu cetvellere doldurularak Millî Savunma Bakanlığına gönderilmesi gerekmektedir. (2/13765 karar sayılı İüzük Mad. 21-29, 6/5987 sayılı Yönetmelik Mad. 42-45)

Yapılan araştırmalarda, bu bilgilerin toplandığı ticaret ve sanayi odaları ve diğer ilgili kuruluşların, istenen bilgileri verebilecek kayıt, istatistik ve olanaklara sahip bulunmadıkları, M.M.M. komisyonu üyelerinin de toplanan bilgileri teker teker incelemedikleri gibi illerde bu komisyonların raportörlüğünü yapan seferberlik şubelerinin veya sivil savunma müdürlüklerinin de bu bilgileri gerektiği gibi inceleyebilecek ve değerlendirebilecek kapasitede bulunmadıkları, bu nedenlerle de sayım ve tesbit cetvellerine işlenen bilgilerin çoğunlukla doğruyu yansıtmaktan uzak ya da eksik olduğu, bu durumun hemen bütün ilgililerce de bilindiği anlaşılmıştır. Olağanüstü hallerde sivil kaynaklardan sağlanabilecek askerî ihtiyaçların dayanağı olacak bu bilgilerin doğruluk derecesinin önemini belirtmek gereksizdir.

101. Lojistik seferberliğine ait başlıca işlerden biri de taşıt seferberlik hazırlıklarıdır. Trafik Kanununa tabi taşıtların kayıt örnekleri trafik şube veya bürolarınca, deniz, su ve hava araçlarından kayda tabi olanların kayıt örnekleri de bu kayıtları yapan dairelerce, mahallî askerlik şubeleri aracılığıyla menzil veya üs bölge komutanlıklarına yollanmakta, bu kayıtlar üzerinden menzil veya üs bölge komutanlıklarınca doldurulan «taşıt sefer görev emri ve satın alma pusulaları» ilgili illere gönderilmekte, il M.M.M. komisyonunca imza olunduktan son-

HİZMETE ÖZEL

ra trafik şube veya büroları aracılığıyla sahiplerine tebliğ ettirilerek ikişer nüshaları menzil veya üs bölge komutanlıklarına geri gönderilmektedir. Sefer görevli taşıtların sahip değiştirme ya da elden çıkmaları gibi değişiklikler hakkında da ayrıca gerekli işlem yapılır.

Menzil veya üs bölge komutanlıklarından illere geri gönderilecek çağ dışı veya ihtiyaç fazlası taşıt araçlarına ait kayıt fişlerinin de, gerektiğinde sivil savunma işlerinde kullanılmak üzere il savunma sekreterliklerinde tutulmaları gerekmektedir. (6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 232 sayılı Kanunla değişik Mad. 19,2/3765 karar sayılı Tüzük Mad. 30-35, 6/6085 sayılı Yönetmelik Mad. 29-31,39)

Yapılan araştırmalarda, menzil veya üs bölge komutanlıklarınca doldurulan taşıt sefer görev emirlerinin, sahiplerine tebliğinden önce M.M.M. komisyonlarınca imzalanmalarının, yüzlerce hatta büyük illerde binlerce imza külfeti yarattığı, bir hayli zaman ve emek alan bir formalite olması yanında hiç bir yarar sağlamadığı görülmüştür. Bu usulde, bağlı ilçelerdeki taşıtlara ait sefer görev emirleri de il merkez ilçe M.M.M. Komisyonlarında imzalanmakta ve tutulmaktadır ki, bu da görev alanları bakımından uygun olmayan bir durum meydana getirmektedir.

Esasen barışta yapılan bu işlem, bir tebliğden ibaret olup yükümlülük uygulaması değildir. Uygulama, olağanüstü hallerde yine M.M.M. komisyonlarınca yapılacaktır. Şu halde uygulamadan önceki tebliğ işleminde M.M.M. komisyonlarının devreye girmesinde hukukî bir gerek yoktur. Tebliğe esas olacak sefer görev emirlerinin bu emirleri dolduran askerî makamın imzasını taşımaları yeterli olabilir.

Çağ dışı veya ihtiyaç fazlası olduklarından dolayı menzil veya üs bölge komutanlıklarından il savunma sekreterliklerine geri gönderilmesi gereken taşıt kayıt fişlerinin, savunma sekreterliklerine muntazaman gelmediği, gelenlerin de savunma sekreterliklerince muntazaman tutulmadığı, ilçelere ait olanlarının ilçelere gönderilmemekte oldukları anlaşılmıştır.

102. İlgili askerî makamlar, yine barışta iken, seferberlik hazırlıklarına göre bir olağanüstü halde askerî ihtiyaçlar için millî müdafaa yükümlülüğü yoluyla sağlanmak üzere, bazı bina, madde ve malzemenin saptanıp karara bağlanmasını M.M.M. komisyonlarından istemektedirler. Bu istekler üzerine M.M.M. komisyonlarınca da, istenen madde-

HİZMETE ÖZEL

lerin nerelerden sağlanabileceklerinin saptanarak karara bağlandığı ve çoğu yerlerde sahiplerine de tebliğ edilmiş olduğu görülmüştür. Mevzuatta ise, askerî ihtiyaçlar için saptanacak bu gibi bina veya maddelerin barışta iken M.M.M. komisyonlarınca karar alınarak sahiplerine de tebliğ olunacağı hakkında açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda kendileriyle görüşülen yetkililerden bazıları, barışta sahiplerine tebligat yapılmasının ,ilgililerin önceden daha bilinçli ve hazırlıklı olmaları bakımından yararlı, bazıları ise seferberlik hazırlıklarının gizliliği bakımından sakıncalı olabileceği görüşünde bulunmuşlardır. Kanımızca olağanüstü hallerde millî müdafaa yükümlülüğü uygulanmak üzere saptanan madde ve malzeme sahiplerine önceden tebligat yapılmasındaki yarar, sakıncadan daha çoktur. Nitekim taşıt sefer görev emirleri de barışta iken sahiplerine tebliğ olunmaktadır.

Bu işlerle ilgili olarak, 6/13765 karar sayılı Tüzüğün 6 ncı maddesine göre, millî müdafaa yükümlülüğü istemeğe yetkili olmayan ve yetkili makamlarca yetki verildiğine dait bir emir de olmadan askerlik şubesi başkanlıklarından yapılan bu gibi istekler karşısında da duraksama olduğu anlaşılmıştır.

103. Silâhlı kuvvetler lojistik seferberliğiyle ilgili iş ve işlemler, illerde savunma sekreterliklerindeki seferberlik şubelerinde, bu şubeler yoksa sivil savunma müdürlüklerinde yürütülmektedir. Seferberlik şubeleri çoğu ilde bir uzmandan ibaret olup bazı illerde ise hiç kurulamamıştır. Sivil Savunma İdaresi birimleri, sivil savunma hizmetlerini dahi gerektiği gibi yürütebilecek nitelikte değildirler. İlçelerin bü yük çoğunluğunda Sivil Savunma İdaresi örgütü de bulunmadığından bu işler tahrirat kalemleri üzerinde kalmaktadır. Bu durumlar da yukarıda belirtilen aksaklıkların önemli nedenlerinden biri olmaktadır.

Diğer yandan Millî Savunma Bakanlığına ait bir hizmet olan lojistik seferberliğiyle ilgili işlerin, il ve ilçelerde de bu Bakanlığın temsilcisi ve birimi durumunda bulunan askerlik şubeleri aracılığıyla yürütülmesi üzerinde hiç durulmamıştır. Bu, il yönetim sistemimiz bakımından daha uygun olabilir.

104. Yukarıdaki incelemelerden anlaşılabacağı üzere M.M.M. komisyonlarının kuruluşlarında ve lojistik seferberliğiyle ilgili hazırlık işlerinde bazı aksaklıklar bulunmaktadır. Bu aksaklıkların düzeltilmesi

HİZMETE ÖZEL

için, mevzuatta da bu yolda gerekli değişiklikler ve hükümler getirilmek suretiyle aşağıdaki önerilerin uygulanması yerinde olacaktır. (Ekip Raporu Mad. 597, 604, 610, 619)

a — M.M.M. komisyonlarına il merkez ilçelerinde vali ya da vali muavinleri başkanlık edebilmeli, bucak ve köylerde olduğu gibi gerekli görülecek ilçe merkezlerinde de olağanüstü hallerde, tazminat ve ödeme işleri dışında komisyon adına işlem yapabilmek üzere geçici tali komisyonlar kurulabilmelidir.

b — Sayım ve tesbit cetvelleri için gerekli bilgilerin alınabileceği kuruluşlar, bu amaca göre gereken kayıt ve istatistikleri tutmakla görevli ve olanaklı kılınmalı, toplanacak bilgilerin, gerekli uzmanların da katılabileceği M.M.M. komisyonlarında üyelerin toplu incelemelerinden geçirilmek suretiyle cetvellere işlenmeleri müeyyide altına alınmalıdır.

Üç ayda bir kontrol yerine, kontrolların büyük değişiklikleri gerektiren hallerde yapılması yöntemi kabul edilmelidir.

c — Barışta askerî makamlarca düzenlenmekte bulunan taşıt sefer görev emirleri, erlere ait sefer görev emirlerinde olduğu gibi yine askerî makamların imzalarıyla sahiplerine tebliğ olunmalı ve birer nüshaları olağanüstü hallerde gerekli yükümlülük işlemi yapılmak üzere ilgili M.M.M. komisyonlarına verilmelidir.

ç — Millî savunma yükümlülüğü yoluyla askerî ihtiyaçlar için sivil kaynaklardan sağlanmak üzere barışta saptanan veya planlanan bina, madde ve malzeme sahiplerine, özellikle taşınır ve tükenir mal sahiplerine bu durum önceden bildirilmelidir.

Askerlik şubesi başkanlıklarının millî savunma yükümlülüğü istemeğe yetkili kılınabilmeleri hususu, daha açık ve elverişli bir yöntemle bağlanmalıdır.

d — M.M.M. komisyonlarına ait raportörlük işlerinin, yine vali ve kaymakamlıkların başkanlıkları, koordinatörlük ve imzaları altında olmak üzere, il ve ilçelerden gerekenlerde artırılacak personelle de kuvvetlendirilmek suretiyle askerlik şubelerince yapılması üzerinde durulmalıdır. Bu mümkün olmadığı takdirde sivil savunma idaresi taşra örgütünün, ilerideki «Örgütlenme» bölümünde öngörüldüğü gibi kuvvetlendirilmesi ve bütün ilçelere kadar genişletilmesi gerekir.

Ç — MEMLEKET İÇİ SİLÂHLI SAVUNMA (AVCI) TEŞKİLLERİ İŞLERİ

105. Olağanüstü hallerde ve seferde; havadan kıta indirimlerine, paraşütçülere, denizden çıkarmalara ve sınırlardan sızmalara karşı, o yerin 15 Km. çevresinde bulunan 15 yaşını bitirmiş 60 yaşını bitirmemiş yurttaşlar ihtiyaca göre silâhla karşı koymakla ödevlidirler.

Valiler, bölgelerindeki şehir, kasaba ve köylerde silâhlı kuvvetlerden başka, yukarıda yazılı ödevlilerden silâhlı savunma (Avcı) teşkilleri vücade getirirler.

Avcı teşkillерinin, kurulacağı yer ve kuvvetlerin saptanması, silâh, cephane ve teçhizatlarının sağlanması, eğitimleri, yedirme, barındırma, sağlık ve ikmal işleri ve her türlü giderleri ile gerektiğinde sevk ve idareleri askerî makamlara; yükümlülerin saptanması, muayene, seçilme ve görevlendirilmeleri, kayıt ve defterlerinin tutulması, silâh, cephane ve teçhizatlarının saklanması, eğitim, tatbikat veya savaş için toplanmalarının sağlanması mülkî idare amirliklerine ait bulunmaktadır. (4654 sayılı Memleket İçi Düşmana Karşı Silâhlı Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, 3/3169 sayılı Yönetmelik, F-25 Talimatı)

106. Bu konuda araştırma yapılan 6 il'de ve bu illerin bazı ilçelerinde, avcı teşkilleri yükümlülerinin saptanması, sağlık muayenesi, görevlendirme ve yıllık yoklama iş ve işlemlerinin, gereği gibi yapılmamış olduğu anlaşılmıştır. Bazı yerlerde muhtarlardan alınan listelerde yazılı yükümlüler, yoklama ve muayeneden geçirilmeden defterlere işlenmiş, yaş gurupları sırasına gereği gibi özen gösterilmemiş; bazı yerlerde de 5 - 10 yıl önce doldurulmuş, bundan sonra hiç bir işlem görmemiş, içinde yazılı olanlardan bir kısmı yükümlülük çağı dışına çıkmış defterler bulunduğu görülmüştür. Bu durum, öteki il ve ilçeler için de geçerlidir.

Avcı birliklerinde görevlendirilecek emekli ya da müstafi subay veya assubayların bu görevlere atanmalarını teklif görevi de valilere verilmiştir ki, tamamen askerî karakterde olan bu konuda, valiler gereken kaynak ve olanaklara sahip bulunmadıklarından bazı aksaklıklar olmuştur.

HİZMETE ÖZEL

Askerî makamlarca hazırlanması gereken avcı teşkilleriine ait hareket planlarının, bazı illerde savunma sekreterliklerine hazırlattırılmış ve menzil komutanlığınca onanmış olduğu görülmüştür.

Askerî makamlardan gönderilen avcı teşkilleriine ait silâh, cephane ve teçhizat, bu konudaki emirler gereğince mülkî idare amirlikleri adına jandarma birliklerince teslim alınarak saklanmaktadır. Ancak depo yeri ve bakım güçlükleri dolayısıyla söz konusu malzemeler, bazı yerlerde jandarma tarafından alınmak istenmemiş, alınanlar da bakımsız kalmış ve bu yüzden bazı anlaşmazlıklar çıkmış olduğu anlaşılmıştır.

Bilindiği gibi mülkî idare amirliklerine ait görevler, mülkî idare amirliklerince ilgili birimler eliyle yürütülmektedir. Avcı teşkilleri işleri de, bir topyekûn savunma ve millî seferberlik konusu olarak seferberlik şubeleri veya sivil savunma idaresi birimleri eliyle yürütülmekte ise de, daha önce de değinildiği gibi bu birimler çok yetersiz oldukları gibi ilçelerin büyük çoğunluğunda da kurulmamış durumdadırlar. Bu birimler silâhlı karakterde olmadıkları için kurulu oldukları yerlerde de avcı teşkilleriine ait silâh, cephane ve teçhizatın saklanması, bakım ve korunmaları görevi jandarma birliklerine verilmiştir. Saymanlık işleri askerlik daire ve şubelerince yapılmaktadır.

Kısacası, avcı teşkilleriine ilişkin işler, bugünkü durumu ile asker, sivil ve kolluk örgütleri arasında çok yönlü, karmaşık bir sistem ve türlü aksaklıklar için bulunmaktadır.

107. Avcı teşkilleri konusunda merkezdeki yetkili makamlarda 1963 yılından bu yana değişik görüşler belirmiş, bir ara kaldırılması dahi düşünülmüş, hatta bu konu Genelkurmay Başkanlığının bir yazısı üzerine İçişleri Bakanlığınca valiliklere yayınlanan bir genelgede de belirtilmiş, daha sonra yayınlanan genelgelerle ise yeniden canlandırılması yoluna gidilmiştir. Bir yandan da bu teşkillere yeniden bir düzen verilmek üzere 1964-1969 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı, Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıkları ile MGK Genel Sekreterliği arasında çeşitli yazışmalar ve çalışmalar yapılmış ve yapılmakta olduğu anlaşılmıştır.

Taşra araştırmaları sırasında kendileriyle görüşülen ilgililer arasında avcı teşkilleriinin tamamen askerî otoritelere bağlı olması, her türlü iş ve işlemlerin de askerî makamlarca yürütülmesi, mülkî idare-

HİZMETE ÖZEL

nin sadece yardımcı olması gerektiği görüşünde bulunanlar çoğunlukta olmakla beraber, bu teşkillerin mülkî idare amirliklerine bağlı olması görüşünde bulunanlar da vardır.

108. Hava indirmeleri ve denizden çıkarmalar gibi en az modern ordu standartında ve özel eğitim görmüş kuvvetler tarafından yapılabilir hareketlere karşı koymakla görevli avcı teşkillерinin de, en az bu standartta ve nitelikte olması gerekir. Mevcut avcı teşkillерinin, bu nitelikte olmadığı kuruluş ve hazırlıklarına ait iş ve işlemlerin de gerektiği gibi yürütülemediği yukarıdaki açıklamalardan kolaylıkla anlaşılabılır. Avcı teşkillерinin, hizmet gereklerine uygun bir statü ve sistem içine getirilebilmesi için aşağıdaki biçimde bir düzenlemeye gidilmesi üzerinde durulabilir (Ekip Raporu Mad. 634 - 639)

a — Önce avcı teşkillерinin görevlerinin modern savaş anlayışı ve teknolojisine göre yeniden saptanarak, görevin, askerî karakterde mi yoksa mülkî karakterde mi olduğu kesin çözüm yoluna bağlanmalıdır. Buna göre :

(1) Avcı teşkillерinin görevleri askerî karakterde ve aktif savunma ile ilgili silâhlı bir yurt içi savunması niteliğinde kabul edilirse - ki kanımızca askerî karakter ağırlık taşımaktadır - bu teşkillерin kuruluş, eğitim, donatım, sevk ve idareleriyle birlikte yükümlülerin seçilmeleri, görevlendirilmeleri, göreve çağırılmaları, silâh, cephane ve teçhizatlarının saklanması, bakım ve korunmaları gibi her türlü iş ve işlemleri de (askerlik yükümlülüğü gibi) askerî makamlara ait olmalı; mülkî makamlar, silâhlı kuvvetler seferberlik işlerinde olduğu gibi, sadece yardımcı olmalıdırlar.

(2) Askerî karakterdeki yurtiçi savunma görevinin silâhlı kuvvetlerce sınır, kıyı ve bölge korunma alayları vasıtasıyla yürütüleceği, avcı teşkillерine de, ağırlığı askerî karakterde olmayan görevlerin kalması halindeyse, bir iç güvenlik konusu niteliğinde sayılabilecek bu görevler, kurulacak avcı teşkilleri kolluk örgütlerine bağlanmak veya kolluk örgütleri olağanüstü hallerde gereği kadar personelle kuvvetlendirmek suretiyle doğrudan kolluk (polis, jandarma) örgütlerine verilmelidir. Mülkî amirlikleriyle ilişkileri de kolluk örgütleri yoluyla sağlanmalıdır.

b — Yukarıdaki her iki halde de yükümlülerin saptanması ve görevlendirilmeleri, yaş grupları, eğitim ve donatımları ile ilgili işlerin,

hizmet gereklerine ve modern gelişmelere en elverişli bir biçimde düzenlenmeleri sağlanmalı, silâh, cephane ve teçhizatın bakım ve korunma sorumluluğu ve olanakları tek bir kuruluşa verilmeli, çeşitli kuruluşlar arasındaki görev karışimleri önlenmelidir.

D — SAVAŞ HASAR ONARIM PLANLARI İLE İLGİLİ İŞLER

109. 6/3705 sayılı Hayatî Önemi Haiz Tesis ve Ulaştırmanın Savaş Hasar Onarım Planları Hakkında Talimat gereğince, bir olağanüstü hal ya da savaş sırasında hayatî önem taşıyan tesislerin uğrayabilecekleri hasarları çabukça gidermek ve üretimin devamını sağlamak amacıyla savaş hasar onarım planları yapılması gerekmektedir. Bu planların barışta iken hazırlanması, onaylanması ve uygulanmasından, ilgili bakanlıklar sorumludur. (Talimat Mad. 1,4)

Buna göre belediyelere bağlı elektrik, su, otobüs işletmeleri, kanalizasyon ve havagazı tesislerinin savaş hasar onarım planlarının hazırlattırılmaları ve onaylanması işleri, Talimatın yayınından üç yıl sonra İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) valiliklerden istenmiş ve izlenmiştir. Bazı valiliklerden daha büyük şehir ve kasabalarda savaş hasar onarım planlarının düzenlenmesini gerektirir tesisler bulunmadığı bildirilirken, bazı valiliklerce daha küçük kasabalar-daki tesislerin onarım planları düzenlenerek gönderilmiş, Bakanlıkça (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) da bu konu üzerinde durulmadan valiliklerden hangi tesislere ait planlar gönderilmişse bu planlar şekil yönünden incelenerek onaylanmışlardır. Söz konusu planların, bu konuda teknik bir birime sahip olmayan Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca teknik yönden incelenemeyecekleri de açıktır.

110. Mahalli İdareler ve bunlara bağlı kuruluşlar, idarî yönden İçişleri Bakanlığının genel denetimine tabi olmakla beraber, elektrik ve havagazı gibi enerji tesisleriyle şehiriçi taşıtlara ait işletmelerin teknik, ekonomik ve idarî denetimi, Sanayi Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında 6973 sayılı Kanunun 3/G - 2. maddesi gereğince Enerji Dairesine, şehir ve kasabaların içme suyu ve kanalizasyon projelerinin inceleme, onama ve denetleme görevi 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Kanununun 2 inci maddesine göre Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ve dolayısıyla bu dairelerin bağlı oldukları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına ait bulunmaktadır.

HİZMETE ÖZEL

Böyle olduğu halde, şehir ve kasabalardaki elektrik, su, havagazı, kanalizasyon ve otobüs işletmelerine ait hasar onarım planlarının izlenmesi ve onanması işlerinin İçişleri Bakanlığınca ele alınması doğru olmamış, nitekim hizmet gereği gibi de yürütülememiştir. Hazırlatılan ve onanan planların da ne derece uygun olduğu bilinmemektedir.

Teknik bir konu olan sözü geçen tesislere ait savaş hasar onarım planlarının (tesis plan ve projelerinde olduğu gibi) düzenlettirilmeleri ve onamaları ile ilgilisi ve görevlisi İçişleri Bakanlığı değil, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olmalıdır. 6/3705 sayılı Yönetmelikte de buna engel bir hüküm yoktur. (Ekip Raporu Mad. 648)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜTLENME

111. İçişleri Bakanlığı bünyesindeki topyekûn savunma ve millî seferberlik (TSMS) hizmet ve görevlerini yürütmekle ödevli örgütleri şöylece sıralayabiliriz :

- A — Harp Komiteleri,
- B — Savunma Sekreterlikleri,
- C — Sivil Savunma İdaresi.

A — HARP KOMİTELERİ

1. Bakanlık Harp Komitesi

112. 1958 tarihli ve 4/10036 sayılı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İçin İşbirliği Talimatı ile; TSMS hizmetlerinden bakanlıklar arası ortak çalışmayı gerektirenlerin uygun surette planlanmasını ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla sorumlu bakanlıklarda ve bu arada İçişleri Bakanlığında da bir (Harp Komitesi) kurulmuştur. Komite, Jandarma Genel Komutanın başkanlığı altında Bakanlığın ilgili genel müdürleri ve Sivil Savunma İdaresi Başkanı ile Genelkurmay Başkanlığının ve 12 Bakanlığın temsilcilerinden kurulur. Bu komitelere bağlı olarak, gereğinde ihtisas komisyonları da kurulabilmektedir. (4/10036 sayılı Talimat Mad. 11 - 15, Ek Lâhika III)

Bu Talimatın dayandığı 5399 sayılı Millî Savunma Yüksek Kurulu Kanunu yürürlükten kalkmış olmasına rağmen, Talimatın uygulanması ve dolayısıyla bu Talimatın getirmiş olduğu Harp Komitelerinin çalışmaları devam etmektedir.

HİZMETE ÖZEL

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğince hazırlanmış olan yönetmelik ve kanun tasarılarında (Harp Komitesi) yerine (Millî Güvenlik Komitesi) adı ile bir komite kurulması öngörülmekte ise de bu tasarılar henüz kesinleşmemişlerdir. (Harp Komitesi) deyiimi bu kurulların görevlerini tam yansıtmamaktadır. Ancak «Güvenlik» deyiimi de, silâhlı savunma, emniyet - asayiş ve ağır ekonomik bunalımlar gibi halleri de içine alan çok geniş kapsamlı bir deyim olduğundan bu komitelerin amacını aşan bir anlam taşımaktadır.

113. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında yapılan araştırmada, bakanlıklar arası koordinasyonu gerektiren çalışmalarda, tahliye ana plan ve esaslarının hazırlanması ve hassas bölgelerin saptanmasıyla ilgili çalışmalarda olduğu gibi Harp Komitesinden çok, başka komitelere gidilmiş, Harp Komitesine son beş yıl içinde sadece bir konu götürülmüştür.

4/10036 sayılı Talimattaki genel hüküm ile, bakanlıklardaki Harp Komitelerinin Müsteşarların başkanlıklarında toplanmaları öngörülmüş iken, Lâhikada getirilen özel bir hükümle İçişleri Bakanlığı Harp Komitesi Başkanlığının Jandarma Genel Komutanına verilmiş olmasının nedeni ve yararı anlaşılamamıştır.

Talimatta, Harp Komitesine katılacak bakanlık temsilcilerinden bazılarının memuriyetleri de gösterilmişse de çoğunda «yüksek dereceli ve yetkili bir temsilci» denildiğinden çoğu bakanlıklardan temsilci olarak savunma veya sivil savunma uzmanlarının gönderildikleri, bunların ise mensup oldukları bakanlıkların görev ve ihtisas alanlarında yeterli bilgi ve yetkiye sahip bulunmadıklarından fazla yararlı olamadıkları anlaşılmış bulunmaktadır.

114. Yukarıda belirtilen nedenlerle İçişleri Bakanlığı Harp Komitesinin gerektiği kadar verimli ve yararlı olabildiği söylenemez. Bu bakımdan aşağıdaki biçimde bir düzenlemeye gidilmesi önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 659)

a — Harp komitelerinin kuruluş ve amaçları, kanunda genel, yönetmelikte görev ve çalışma yöntemleriyle daha ayrıntılı biçimde olmak üzere, ilerideki «Millî Güvenlik, Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik» kısmında da değinildiği gibi, çıkarılacak ana kanun ve yönetmelikte yer almalıdır. Alt ihtisas komisyonlarının kuruluş ve çalışma

HİZMETE ÖZEL

yöntemleri, komite üyeleri içinden ya da dışından olmak üzere bakanlıklarca doğrudan da kurulabilecek ve ilgili bakanlık veya tüzelkişilikli genel müdürlüklerden gereken uzman personelin bu komisyonlara katılmaları sağlanabilecek biçimde düzenlenmelidir.

b — Harp komitelerinin amacı ve görevleri, topyekûn savunma millî seferberlik sivil olağanüstü hal hizmetlerinin koordinesi olacağına göre, adının da Topyekûn Savunma Millî Seferberlik Sivil Olağanüstü Hal Koordinasyon Komitesi olması uygundur.

c — İçişleri Bakanlığı Sivil Olağanüstü Hal Koordinasyon Komitesinin başkanı, diğer bakanlıklarda olduğu gibi Bakanlığın bütün birimlerinin amiri ve denetleyicisi durumunda bulunan Müsteşar olmalıdır.

ç — Komiteye katılacak bakanlık temsilcileri için, Talimattaki «yüksek dereceli ve yetkili bir temsilci» yerine «gündem konusu ile ilgili daireden yüksek dereceli ve yetkili bir temsilci» denilmelidir.

4/10036 sayılı Talimattaki, İçişleri Bakanlığı Harp Komitesine temsilcileri katılan bakanlıklar da bugünkü bakanlıklar kuruluşuna göre yeniden düzenlenmelidir.

d — Sivil savunma konusundaki bakanlıklar arası ortaklaşa çalışmayı gerektiren işler için de, şimdiki gibi ayrı ayrı komite veya komisyonlara değil, Sivil Olağanüstü Hal Koordinasyon Komitesine gidilmelidir.

2. İl Harp Komiteleri

115. 4/10036 sayılı Talimat ile illerde de topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmet ve faaliyetlerini düzenlemek ve koordine etmek üzere valilerin başkanlığında çeşitli daire ve kuruluş amirlerinden oluşan 15 - 20 şer kişilik birer «Harp Komitesi» kurulmuştur. Bu komitelere gerektiğinde her türlü daire amirleriyle uzmanlar da danışma için çağrılabilir. Bu komitelerin toplantı ve gündemleri ve yazı işleri, il savunma sekreterliklerince düzenlenir ve yürütülür. (Talimat Mad. 19-21)

Bu konuda yapılan araştırmalarda, il harp komitelerinin toplantılarında çoğunluğun sağlanmasında güçlük çekildiği, genellikle üyelerin fazla bir katkısı olmadan il savunma sekreterliğinden getirilen ha-

HİZMETE ÖZEL

zırlıkların aynen uygun görüldüğü, bazı kararların da savunma sekreterliklerince yazılarak elden imza ettirilmekte olduğu, kararların büyük çoğunluğunun sivil savunmaya ilişkin çeşitli hizmetlere ait plan ve programlarla ödenek ve malzeme ihtiyaçlarının veya harcamalarının uygun görülmeleri gibi önemsiz işlere ait bulunduğu anlaşılmıştır. Bir yandan da, tahliye ve seyrekleştirme işlerinin planlanması gibi çeşitli daire ve kuruluşlar arası işbirliği ve yardımlaşmayı gerektiren ve daha önemli olan işler, harp komitelerine verilmeyerek özel komisyonlara verilmiştir.

116. Yukarıdaki kısa açıklamalardan; il harp komitelerinin, amacına ve hizmet gereklerine uygun bir örgütlenme ve çalışma düzeni içinde bulunmadıkları anlaşılabılır. Bu komitelerin daha verimli ve yararlı hale getirilmeleri bakımından aşağıdaki biçimde düzenlenmeleri uygun olabilir. (Ekip Raporu Mad. 669, 709)

a — İl sivil olağanüstü hal koordinasyon komiteleri, valilerin başkanlığında TSMS konuları ile daha yakından ilgili 7 - 8 üyeden kurulmalıdır. Şu kadar ki, komite toplantılarında bu üyelerden başka, gündemdeki konularla ilgili ve uzmanlıklarından yararlanılabilecek diğer daire ve kuruluşların amirleri veya uzmanları da çağırılabilmelidir. Hatta gerektiğinde valilerin çağrısı ile o yerdeki bütün merkezî ve mahallî idare birimlerinin amirleri de toplantılara katılabilmelidirler.

b — Bu komitenin görevleri, il'deki çeşitli hizmet ve uzmanlık kollarını ilgilendiren veya çeşitli kuruluşlar arası koordinasyonu gerektiren konuların incelenmesi ve görüşülmesi gibi çok yanlı ve önemli işler olmalı, önemsiz tali işler bu komiteye verilmemelidir.

Komitece ya da doğrudan valiliklerce, komiteye bağlı olarak çeşitli daire ve kuruluşlardaki hizmet ve uzmanlık personelinin sürekli veya geçici alt ihtisas komisyonları kurulabilmesi, gereken işler uzmanlıklarına göre bu alt komisyonlarda incelenerek hazırlandıktan sonra komiteden geçirilmelidir.

c — Bu komitenin raportörlüğü, ileride görüleceği üzere il savunma sekreterliği ile sivil savunma müdürlüğünün birleşmesinden oluşacak birim müdürü tarafından yapılmalıdır. Bu müdürler, il harp komitesinin raportörü sıfatıyla valilerin ve il'deki bütün daire ve kuruluş amirlerinin TSMS konularında danışmanlığını yapmalı ve aşağıda be-

HİZMETE ÖZEL

İritilen yetki ve görevlere sahip kılınmak suretiyle raportörlük daha güçlü ve verimli bir duruma getirilmelidir.

(1) İl sivil olağanüstü hal koordinasyon komitelerinin ve alt komisyonlarının gündem ve toplantılarını düzenlemek, yazı işlerini yürütmek.

(2) Komiteye ve alt komisyonlara getirilen işler hakkında, sözlü ya da yazılı olarak görüşlerini açıklamak.

(3) İl'e ait topyekûn savunma ve millî seferberliğe ilişkin konularda edinebileceği bilgi, düşünce ve görüşlerini sözlü ya da yazılı olarak valiye ve gerektiğinde komiteye sunmak.

(4) Komite kararlarından gerekenleri valilik kanalıyla ilgili yerlere bildirmek, sonuçlarını izlemek.

B — SAVUNMA SEKRETERLİKLERİ

117. 1960 yılında çıkan Savunma Sekreterlikleri Kurulmasına Dair Kanun ile topyekûn savunma ve millî seferberlik (TSMS) hizmetlerini planlamak ve yürütmek üzere genel ve katma bütçeli dairelerle kamu iktisadî teşebbüslerinde «savunma sekreterlikleri» kurulmuştur.

Bu Kanunla, İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği görevinin Sivil Savunma İdaresi Başkanı tarafından yürütülmesi öngörülerek bu Bakanlığa yalnız 6 savunma uzmanı kadrosu verilmiş, iller için verilen kadrolara göre de her il'de 1 savunma sekreteri ile 1 - 2 savunma uzmanından ibaret birer il savunma sekreterliği kurulması öngörülmüş, savunma sekreterlikleri için gereken memur ve hizmetlilerin, savunma sekreterliklerinin isteği üzerine bağlı bulundukları idareler ve taşrada valiliklerce, mevcut memur ve hizmetliler arasından verilmesi, savunma sekreterliklerinin örgüt, görev ve yetkileriyle çalışma yöntem ve esaslarının bir yönetmelikle saptanması kabul olunmuştur.

Bu hüküm gereğince yürürlüğe konulan 5/698 sayılı Savunma Sekreterliklerinin Görev ve Çalışma Yönetmeliğine göre; savunma sekreterleri, bağlı oldukları bakanlık veya kurumlara ait topyekûn savunma ve millî seferberlik konularını inceler, planlarını hazırlar, yürütülmesini koordine ve kontrol ederler, harp komitelerinin gündem ve toplantılarını ve yazı işlerini hazırlar ve yürütürler. Bağlı makamların topyekûn savunma ve millî seferberlik işlerinde yardımcısı, müşavi-

HİZMETE ÖZEL

ri, koordinatörü, temsilcisi ve sözcüsüdürler. Protokol yönünden bakanlıklarda müsteşar muavini, illerde vali muavini seviyesindedirler. Bakanlar ve valiler, savunma sekreterlerine, kararlar ilişkili hususlar dışındaki topyekûn savunma ve millî seferberlik işleriyle ilgili yazışmalarda kendi adlarına imza yetkisi verirler. (Yönetmelik Mad. 2, 4, 14, 21)

4/10036 sayılı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İçin İşbirliği Talimatındaki savunma sekreterlerine ait görevler de aşağı yukarı aynı esaslar içinde sayılabilir. (Mad. 18, 24)

1. İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği

118. Yukarıda değinildiği gibi İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği görevi Sivil Savunma İdaresi Başkanı tarafından yürütülmektedir. 5/698 sayılı Savunma Sekreterliklerinin Görev ve Çalışma Yönetmeliği ile, İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği «Millî Seferberlik Şubesi» ve «Memleket İçi Silâhlı Savunma Şubesi» olarak iki şubeye ayrılmıştır. 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 32 inci maddesine göre yürürlüğe konulan Sivil Savunma İdaresi Merkez Örgütü Kuruluş ve Görev Talimatında da; İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliğine ait hizmetleri yürütmek üzere savunma uzmanlarından bir sekreter yardımcısının ayrılması ve adları geçen iki şubenin - ikinci şubenin adı da «Savunma ve Memleket İçi Silâhlı Savunma Şubesi» haline getirilmek suretiyle - bu sekreter yardımcısının gözetimi altında yönetilmesi öngörülmüştür.

a — Savunma ve Memleket İçi Silâhlı Savunma İşleri Şubesine, topyekûn savunma ve millî seferberlik politika, plan ve programları, harp komiteleri ve Millî Güvenlik Kurulu toplantıları çalışma raporları, Bakanlık ve Bakanlıkla ilgili kuruluşların sivil savunma ve savaş hasar onarım plan ve tedbirleri, memleket içi silâhlı savunma teşkille-ri ile ilgili iş ve işlemlerin,

b — Millî Seferberlik Şubesine, alarm haberlerinin ulaştırılması, olağanüstü hal ve seferberlik muhtıra ve takvimlerine, insan gücü seferberliği ve silâhlı kuvvetler seferberliğine yardımla ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi gibi görevler verilmiş bulunmaktadır.

119. 108 sayılı Kanunla buna ait 5/698 sayılı Yönetmeliğin getirdiği sisteme göre; İçişleri Bakanlığı Savunma Sekreterliği görevi Si-

HİZMETE ÖZEL

vil Savunma İdaresi Başkanına verilmiş olmakla beraber, İçişleri Bakanlığında bir savunma sekreterliği kuruluşunun da bulunması gerekmektedir. Savunma sekreterlikleri de, bulundukları bakanlıkların TSMS ile ilgili bütün hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesiyle görevli olduklarına göre, İçişleri Bakanlığına ait sivil savunma hizmetlerinin de savunma sekreterliğince yönetilmesi gerektiği düşünülebilir. Oysaki bazı maddeleri 85 sayılı Kanunla değişik 7126 sayılı Kanunla sivil savunma hizmetleri için İçişleri Bakanlığına bağlı ve Bakana karşı sorumlu ayrı bir birim olarak «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı» kurulmuş bulunmaktadır. Bu durumda İçişleri Bakanlığının ana TSMS görevi «Sivil Savunma», ana TSMS birimi de «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı» olmaktadır. Bu Başkanlıkta, sivil savunma hizmetleri için 7 şube, sivil savunma dışında kalan diğer millî seferberlik hizmetleri için de 2 şube bulunmakta, savunma ve sivil savunma personeli aralarında bir ayırım yapılmadan her şubede görevlendirilebilmekte, bütün şubelerden çıkan yazılarda Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı başlık ve imzası kullanılmaktadır. Yani savunma sekreterliği Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı bünyesi içinde kaynaşmış bulunmaktadır.

Burada, diğer bakanlıklarda olduğu gibi, TSMS hizmetleri için İçişleri Bakanlığında da ana birim olarak «Savunma Sekreterliği» bulunması, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının kaldırılarak şubelerinin sekreterlik bünyesi içine alınmak suretiyle sivil savunma hizmetlerinin de Savunma Sekreterliği bünyesi içinde yürütülmesi gibi bir sisteme gidilmesi söz konusu olabilir ve ilk bakışta uygun gibi de görülebilir. Fakat biraz derine inilirse sivil savunma hizmetlerinin özelliği açıkça anlaşılabilir. Şöyle ki; bakanlıklarda ve öteki kurumlardaki savunma sekreterlikleri, bulundukları örgütler tarafından esasen asli görevleri gereği yapılmakta olan hizmetlerin TSMS gereklerine de uygun bir biçimde hazırlanmasında, planlanmasında ve yürütülmesinde yardımcı ve düzenleyici karakterde birer birim niteliğindedirler. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı ise; TSMS hizmetleri içinde başlı başına bir hizmet konusu olarak yer alan ve özel bir Kanunla düzenlenmiş bulunan, yurtda sivil savunmanın genel yönetim, yürütüm ve denetimiyle görevlidir. Özel hizmetleri, özel finansmanı, özel teşkilleri, özel tesisleri, araç ve gereçleri bulunan başlı başına bir kuruluştur. Bunun içindir ki bir çok Batı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de sivil savunma hizmetlerini yürütmekle görevli özel bir kuruluşun bulunması, hizmet gereklerine daha uygun düşmektedir.

HİZMETE ÖZEL

120. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı bünyesi içinde yer alan bugünkü savunma sekreterliği örgütüne ve görevlerine gelince; 5/698 sayılı Savunma Sekreterliklerinin Görev ve Çalışma Yönetmeliğine ekli kuruluş şemasında olmamasına rağmen, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Merkez Teşkilâtı Kuruluş ve Görev Talimatı ile kurulan savunma sekreter yardımcısının fazla bir görev ve fonksiyonu bulunmamaktadır.

Savunma ve Memleket İçi Silâhlı Savunma İşleri Şubesindeki görevlerden; TSMS politika, plan ve programları, harp komitesi ve Millî Güvenlik Kurulu toplantıları ve çalışma raporlarıyla ilgili iş ve işlemler, daha çok çeşitli birimler arası koordinasyonu gerektiren işlerdir ki, bunların ağırlığını da yine sivil savunma teşkil etmekte ve bunlara paralel bazı koordinasyon görevleri Plan - Koordinasyon Şubesinde de bulunmaktadır. Bakanlık kuruluşlarına ait sivil savunma tedbirleriyle ilgili görevler, sivil savunma idaresinin ayrı bütçeli olması da önerildiğine göre, Bakanlık bünyesi içinde kurulabilecek bir sivil savunma birimi aracılığıyla yürütülebilir ve 107 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığı için ayrıca alınmış bulunan kadrolardan bu amaçla yararlanılabilir.

Mahallî idarelere bağlı elektrik, su, havagazı ve benzeri tesislerin savaş hasar onarım planlarının hazırlattırılmasıyla ilgili bakanlığın İçişleri Bakanlığı olamayacağı daha önce belirtilmiş olup, avcı teşkilatları konusunda ise esasen İçişleri Bakanlığına düşen fazla bir görev yoktur.

Seferberlik şubesine ait görevler arasında bulunan silâhlı kuvvetler seferberliğine yardım işleri, ilgili üst askerî makamlarla valilikler arasındaki yazışmalara aracılık niteliğinde olup, bu yazışmaların ilgili makamlarla iller arasında doğruca yapılması sağlanmak suretiyle yazışma sayısı çok azaltılabilir.

121. Yukarıda özetlenen açıklamaların ışığı altında, İçişleri Bakanlığında «Savunma Sekreterliği» ve «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı» gibi ikili bir kuruluş ve görev ayırımının gereksiz ve Savunma Sekreterliği yönünden yapılan bugünkü örgütlenme biçiminin de rasyonel olmadığı söylenebilir ve aşağıdaki biçimde bir düzenlemeye gidilmesi önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 687)

HİZMETE ÖZEL

a — İçişleri Bakanlığında topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmetleriyle görevli ana birim, uygulamada da olduğu gibi «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı» olmalıdır. Ancak diğer bakanlıklara paralel olarak İçişleri Bakanlığında da «Savunma Sekreterliği» nin bir karşılığının bulunması gerekiyorsa, 5/698 sayılı Yönetmelikte Millî Savunma Bakanlığı için öngörülmüş olduğu üzere, 108 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi de bu yolda değiştirilmek suretiyle İçişleri Bakanlığı için de, savunma sekreterliğinin Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca temsil olunması öngörülebilir.

b — Savunma Sekreter Yardımcılığı ile Savunma ve Memleket içi Silâhlı Savunma İşleri Şubesi kaldırılmalı, bu şubeye ait koordinasyon niteliğindeki görevler, ileride görüleceği gibi Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında kurulacak Koordinasyon Şubesine verilmelidir.

Sivil savunma dışında kalan millî seferberlik hizmetleriyle ilgili bütün görevler bir şubede (yeterli niteliğe getirilmek suretiyle Seferberlik Şubesinde) toplanmalıdır.

c — İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra kuruluşlarının kendi bünyelerine ait sivil savunma hatta diğer millî seferberlik hizmetlerinin yürütülmesi için Bakanlık merkez örgütü içinde bir şube kurulmalıdır.

2. İl Savunma Sekreterlikleri

122. İl savunma sekreterliklerinin görev ve yetkileri de, bütün savunma sekreterliklerinde olduğu gibi yukarıdaki 117 inci maddede özetlenmiş bulunmaktadır. 5/698 sayılı Savunma Sekreterliklerinin Görev ve Çalışma Yönetmeliğine göre, il savunma sekreterliği örgütü, bir Savunma Sekreteri ile bünyesindeki bir Seferberlik Şubesinden ibarettir. İl'in harp gücüne ve personel seferberliğine ait işlerle silâhlı kuvvetler seferberliğine ait olarak mülkî makamlara verilmiş olan işler, bu şubenin görevlerini meydana getirmektedir.

Sivil Savunma İdaresi Taşra Teşkilâtı Görev Yönetmeliğine göre de, sivil savunma müdürlüklerinin, sivil savunma örgüt ve hizmetlerinin planlanması, programlanması ve bunların uygulanmasıyla ilgili çalışmaları savunma sekreterliklerinin koordinatörlükleri altında cereyan eder. Valiliklerce sivil savunma müdürlüklerine havale edilecek TSMS konuları ile ilgili yazılar savunma sekreterliğince görüldükten

HİZMETE ÖZEL

sonra dairesine verilir. Sivil savunma müdürlüğünden valilik imzasıyla çıkacak TSMS konuları ile ilgili yazılar da savunma sekreterliklerince parafe edilir. (Yönetmelik Mad. 21, 22)

123. Bu konudaki araştırmalar ve incelemeler sırasında saptanan uygulama durumu kısaca şöyledir.

İl savunma sekreterlikleri, yıllardan bu yana kimi illerde tam, kimi illerde hiç kurulamamıştır. Savunma sekreteri bulunup savunma uzmanı bulunmayan illerde seferberlik şubeleri de kurulamamış, bu şubelere ait görevler de sivil savunma müdürlüklerinde yapılagelmiştir. 1969 yılı Kasım ayındaki tesbite göre, yaklaşık olarak illerin yarısında savunma sekreterlikleri ve uzmanlıkları açık bulunuyordu. İl savunma sekreter ve uzmanlıklarına yapılan atamalar, gerekli nitelikteki kişilerin isteklerine bağlı olmuş, istekli çıkmayan iller yıllarca açık kalmıştır.

İl savunma sekreterliklerinin büro ve hizmet personeli, genellikle valiliklerce sağlanamamış, sivil savunma müdürlükleri personelinin yararlanılma zorunluğu duyulmuş, bu da iki kuruluş arasında bir anlaşmazlık ve sıkıntı konusu olmuştur.

Çoğu valiliklerce, savunma sekreterlerine vali adına imza yetkisi verilmemiş, verilen yetkilerin de genellikle kendi birimlerinden veya sivil savunma müdürlüklerinden çıkan tali derecedeki yazılara inhisar ettiği görülmüştür ki, İl İdaresi Kanununa göre de il idare şube başkanlarına da benzeri imza yetkisi verilebilmektedir.

İl savunma sekreterlikleriyle sivil savunma müdürlükleri arasındaki koordinasyon ilişkileri de çoğu illerde iyi işleyememiş, aralarında çeşitli görev karışimleri, anlaşmazlık ve geçimsizlikler ortaya çıkmıştır.

124. İl savunma sekreterliklerinin ve seferberlik şubelerinin il yönetimi içindeki yeri de tartışma götürülebilir niteliktedir. Bilindiği gibi İl İdaresi Kanununa göre, illerde bir valilik (vali muavinleri de içinde) makamı bir de il idare şube başkanlıkları vardır. İl idare şube başkanları valilerden veya onun adına vali muavinlerinden emir almaktadırlar. İl savunma sekreterleri ise TSMS hizmetlerinde valilerin yardımcısı, danışmanı, koordinatörü, temsilcisi, sözcüsü ve protokol yönünden vali muavini düzeyinde tutulmakla il idare şube başkanlarının üstün-

HİZMETE ÖZEL

de bir statüye tabi kılınmak istenilmiştir. Nitekim İçişleri Bakanlığının ve MGK Genel Sekreterliğinin bazı genelgelerinde de bu noktaya özellikle değinilmiştir. Fakat protokol yönünden vali muavini kabul edilmiş olmaları, savunma sekreterlerine «vali muavini» sıfat ve yetkisini vermiş olmamaktadır. Böylece il savunma sekreterleri, vali muavinlerine de il idare şube başkanlıklarına da uymayan bir statü içinde bulunmaktadırlar. Öte yandan savunma sekreterlikleri bünyesindeki seferberlik şubeleri de il idare şubesi olamamaktadırlar. Çünkü İl İdaresi Kanunu gereğince; bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre illerdeki örgütlerinin her birinin başında bulunan il idare şube başkanı olmaktadır ki, 108 sayılı Kanunla illerde kurulan örgüt seferberlik şubeleri değil, il savunma sekreterlikleri'dir.

Burada «Savunma Sekreteri» deyimini üzerinde de durulabilir. İl yönetimi içindeki bir hizmet birimi için «Sekreterlik» deyiminin kullanılması, idare örgütünün kuruluş ve tarihî gelişimi bakımından uygun düşmemekte ve bazı yanlış anlamalara yol açtığı anlaşılmaktadır.

125. İl savunma sekreterliklerinin görevleri iki ana kategoriye ayrılabilir :

1) İlın TSMS hizmetlerine ait planları hazırlamak, bunların yürütülmesini koordine ve kontrol etmek.

2) Bu konularda valilik makamlarının yardımcılığını, danışmanlığını ve koordinatörlüğü yapmak.

İl'e ait TSMS hizmetlerini; sivil savunma, alarm ve seferberlik hallerine ait genel hazırlıklar ve tedbirler, erteleme işlemleri, silâhlı kuvvetler seferberliğine yardım, memleket içi silâhlı savunma teşkilatlarıyla ilgili işler gibi mevzuat ile doğrudan mülkî idare amirliklerine verilmiş olan görevler ve insan gücü, psikolojik savunma, sağlık, maliye, ticaret - iâşe, sanayi, tarım seferberlikleri gibi düzenlenmesi ve yürütülmesi ilgili il idare şubelerine ait görevler olarak iki grupta toplanabiliriz. Bunlardan birinci gruptaki görevler; sivil savunma müdürlükleriyle varsa seferberlik şubelerinde, savunma sekreterlerinin bir katkısı olmasa da yürütülmektedirler. İkinci gruptaki görevlerin yürütülmesi ise, birinci derecede ilgili il idare şubelerine aittir. Valilerin bunlar üzerindeki sorumlulukları, il idare şubelerine ait diğer hizmetler gibi İl İdaresi Kanunu ve sisteminden gelen genel yönetim ve gözetim sorumluluğu içinde bulunması gerekir ki, bu hizmetler il sa-

HİZMETE ÖZEL

vunma sekreterliklerince değil, il savunma sekreterliklerinden gerekli bilgiler ve yardımlar alınmak suretiyle ilgili dairelerce düzenlenmeli, planlanmalı ve gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla büyük illerdeki idare şubelerine, 107 sayılı Kanundaki sivil savunma uzmanı kadrolarından yararlanılmak suretiyle kendi idarelerince uzman personel de verilebilir. İşin asıl sahibi, uzmanı ve uygulayıcısı olan birim ve personel varken, bu birimlere ait hizmetlerin il savunma sekreterliklerince planlanması, mümkün ve uygun değildir. Ancak il idare şube başkanlıklarına TSMS konularında fikir, bilgi ve danışma yönünden yardımda bulunacak bir kuruluşa ihtiyaç duyulabilir ki, il savunma sekreterlikleri bu ihtiyacı karşılayabilecektir. Uygulamada da çoğunlukla böyle yapılmış olmakla beraber, kendilerine ait TSMS planlarının hazırlanmasını tamamen il savunma sekreterliklerine yüklemek isteyen il idare şube başkanları olduğu gibi savunma sekreterlikleriyle danışma ve işbirliğine hiç yanaşmayan idare şube başkanları olduğu da görülmüştür.

Savunma sekreterliklerinin; valilik makamlarına yardımcılık, danışmanlık, koordinatörlük konularındaki görevleri ise, bundan önceki il harp komitesi kısmında öngörüldüğü biçimde il sivil olağanüstü hal koordinasyon komitesi ve raportörlüğü kanalıyla daha iyi yürütülebilir. Esasen bütün il idare şube başkanları kendi konularında valilerin danışmanı oldukları gibi, TSMS konusundaki il idare şube başkanı olarak da valilerin danışmanlığını yapabilirler.

Araştırmalar sırasında il savunma sekreterlikleri hakkındaki görüşleri sorulan valilerin ve vali muavinlerinin hemen hepsi, gerek bu birimlerdeki görev ve hizmetlerin daha rasyonelleştirilmesi, insan gücünün daha iyi değerlendirilmesi ve gerekse aralarındaki görev karışımının giderilmesi bakımından, savunma sekreterlikleriyle sivil savunma müdürlüklerinin birleştirilmesinin gerektiği üzerinde durmuşlardır.

126. Yukarıdaki kısa açıklamalardan sonra; il savunma sekreterliklerinin, kuruluşlarından bu yana geçen 10 yıldanberi genellikle yerine oturamamış, normal bir kuruluş ve çalışma statüsü ve sistemi içine girmemiş oldukları kolaylıkla anlaşılabileceğinden bu konuda aşağıdaki çözüm yolu önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 708)

HİZMETE ÖZEL

a — İl savunma sekreterlikleriyle sivil savunma müdürlükleri, sivil savunma idaresi il idare şubesi halinde birleştirilerek tek ve daha kuvvetli bir birim meydana getirilmelidir.

b — İl savunma sekreterliklerinin; TSMS hizmetlerinde valilik makamlarına yardımcılık, danışmanlık ve koordinatörlük yapmak görevleri; bundan önceki il harp komiteleri kısmında öngörüldüğü üzere, sivil olağanüstü hal koordinasyon komitesi raportörü sıfatıyla savunma sekreterlikleri ile sivil savunma müdürlüklerinden oluşacak müdürlükler, seferberlik şubesine ait görevler de ileride görüleceği üzere bu müdürlüklerde kurulacak şube veya kısımlar tarafından yürütülmelidir.

C — SİVİL SAVUNMA İDARESİ

1. Merkez Örgütü

a — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı

127. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile, hassas bölgelerde sivil savunmanın örgütlendirilmesi, eğitim, idare ve genel kontrolü ve yükümlülerin hizmete çağırılması işlerinin amaca uygun bir biçimde planlanmasını, uygulamasını ve hassas bölgeler arası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak ve İçişleri Bakanlığına karşı sorumlu olmak üzere 28.2.1959 tarihinde kurulmuştur. (7126 sayılı Kanun Mad. 3)

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı merkez örgütünün birim ve görevleri; 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişen 32 inci maddesi gereğince yürürlüğe konulan «Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Merkez Teşkilâtı Kuruluş ve Görev Talimatı» ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu düzenlemeye göre Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı; Başkan yardımcısı statüsündeki 2 Başmüşavirin yönetiminde (Taktik Başmüşavire bağlı Plan - Koordinasyon, Eğitim - Yayın, Fon, Personel; Teknik Başmüşavire bağlı Teknik, İkmal - Donatım, İtfaiye) 7 şubeyle doğrudan Başkanlığa bağlı 1 İkaz - Alarm Amirliği, 2 Müdürlük (Evrak, Daire - Gereç), 2 Büro (Tetkik - Teftiş İşleri, Hukuk İşleri) olmak üzere 12 birim ile mevcut personel arasından seçilen başkan ve üyelerden oluşan ve gerektiğinde toplanan 4 Kurul (Ana planlama Ko-

HİZMETE ÖZEL

mitesi, Satın Alma Komisyonu, Muayene Komisyonu, Yayın Kurulu) halinde örgütlendirilmiş bulunmaktadır.

Bu birimlerde 7126, 85, 107 ve 108 sayılı Kanunlarla alınmış bulunan kadrolardaki sivil savunma idaresi müşaviri, mütehassısı, şube müdürü, sivil savunma uzmanı, savunma uzmanı, ikaz - alarm uzmanı, seyyar kollar komutanları, şef, memur, kâtip gibi personel ile D cetveliyle alınan hizmetliler olmak üzere toplamı 70 - 80 kadar personel çalışmaktadır. (Savunma Sekreterliği bünyesindeki iki şube bu miktar içinde değildir.)

Şube müdürlüklerinde daha çok sivil savunma mütehassısı, sivil savunma ve savunma uzmanları gibi personel görevlendirilmiş bulunmaktadır.

Araştırma sırasında, kadrodaki beş şube müdüründen yalnız biri fiilen şube müdürlüğünde çalışmakta, 19 kadro da Bakanlık merkez örgütünde kullanılmakta bulunuyordu.

128. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı kuruluşunu incelemeye geçerken önce adı üzerinde durulabilir. «Genel Müdürlük» yerine «Başkanlık» denilmesinin gerekçesi öğrenilememiştir. Bu örgütün, Bakanlığın öteki genel müdürlüklerinden farklı bir kuruluş ve kadroya sahip olması dolayısıyla adının da Bakanlık içindeki öteki genel müdürlüklerden farklı olarak «Başkanlık» denildiğini sananlar ve söyleyenler varsa da, doğruluk derecesi bilinmemektedir. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının, Bakanlık bünyesi ve bütçesi içindeki öteki genel müdürlüklerden, gerek kuruluş ve gerek hizmet bakımlarından daha ağırlıklı nitelikte olması «Genel Müdürlük» deyiminin kullanılmamasını değil, kullanılmasını gerektirebilirdi. Çünkü merkezî idare içindeki yurda yaygın örgütleri ve hizmetleri bulunan hemen bütün kuruluşlar «Genel Müdürlük» adı ile adlandırılmış bulunmakta, dolayısıyla bu deyim daha oturmuş, daha tanınmış ve daha kuvvetli bir anlam taşımaktadır.

Ancak, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının, bakanlıklar bünyesi ve bütçesi içindeki emir, direktif ve esaslar hazırlayıcı ve bunların görevlerini izleyici genel müdürlükler gibi olmayıp; kendisine ait fiili görev ve hizmetleri, örgütleri, finansmanı, yatırımları, tesisleri ve malvarlıklarını bulunması dolayısıyla benzeri genel müdürlükler (Örneğin, Emni-

yet Genel Müdürlüğü) gibi ayrı bütçesi olması düşünülebilir: Bu konu üzerinde ilerideki «Kaynaklar» bölümünde ayrıca durulacaktır.

129. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının bugünkü örgütlenme durumunda görülebilen aksaklıklar ve eksiklikler ise şöylece özetlenebilir:

a — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığında, sivil savunmaya ait ana plan ve programları, prensip ve esasları görüşmek ve sonuca bağlamak üzere bir «Ana Planlama Komitesi» kurulmuşsa da, gereği kadar yararlı ve verimli olamamıştır. Bu komite daha yeterli bir danışma organı haline getirebilir.

b — Sivil savunma, hem teknik ve hem taktik yönleri olan ve savaş silâh ve araçlarına paralel olarak sürekli gelişen bir konudur. Bu bakımdan bir yandan ileri Batı ülkelerdeki gelişmelerin izlenmesi, bir yandan da bu izlenimlerin de ışığı altında ülkemizdeki mevzuat ve uygulamalar incelenerek hizmet gereklerine ve ülkemizin koşullarına en uygun yenilik ve değişikliklerin getirilmesi gerekir. Bu ise özel ve ciddi bir araştırma ve geliştirme birimine ihtiyaç gösterir. Şimdiki örgütlenme içinde bu hizmet Başmüsavirler ve Tetkik ve Teftiş İşleri Bürosu birimlerinin görevleri arasına alınmak istenilmişse de yapılamamakta, yapılması da olanaklı bulunmamaktadır.

Ayrıca sivil savunma ile ilgili teknik konularda gereken hallerde ortaklaşa inceleme ve çalışmalarda bulunmak üzere, idaredaki teknik personelin, kendi birimlerindeki esas görevlerinden ayrı olarak Teknik Kurul halinde görevlendirilmeleri de olanaklı ve yararlı olabilir.

c — Genellikle Bakanlığın öteki merkez örgütlerinde de olduğu gibi Sivil Savunma İdaresi merkez örgütünde bir denetleme yapılmamaktadır. Taşra örgütleri Bakanlık Teftiş kurulu yani mülkiye müfettişleri tarafından periyodik olarak denetlenmekte ise de, bu denetlemelerin, süre azlığı, konulara derinliğine inilmemesi ve öteki hizmetler yanında ikinci derecede sayılması gibi nedenlerle çok eksik ve şekilden ibaret kaldığı, teftiş raporlarının incelenmesinden anlaşılabılır. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının, her yıl bazı illerle pek az bazı ilçelere gönderilen personeli eliyle yaptırdığı hiyerarşik karakterdeki denetlemeler de sembolik olmaktan ileri geçememiştir. Bu nedenlerledir ki, özel uzmanlığı ve bilgiyi gerektiren, çok yönlü ve önemli bir hizmet konusu olan il ve ilçelere ait topyekûn savunma ve millî seferberlik

HİZMETE ÖZEL

hizmetlerinin denetimi için Bakanlık Teftiş Kurulu içinde ayrı bir uzman müfettişler ünitesi, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı bünyesi içinde de daha teknik ve özel bir Teftiş Kurulu bulunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

ç — Hizmet şubelerinin iki grup halinde iki Başmüşavire bağlanması yararlı olmakla beraber, Başmüşavirlik sıfat ve statüsü ile gereği gibi bağdaşamamıştır.

Plan - Koordinasyon, Eğitim - Yayın şubeleriyle Teknik ve İtfaiye Şubeleri arasında olduğu gibi bazı şubeler arasında gerek personel ve gerek işyükü bakımlarından 2 - 3 kat dengesizlik bulunmaktadır.

Plan - Koordinasyon Şubesinde; mevzuat, örgüt ve koordinasyon, planlama, tahliye ve afetler gibi ayrı aynı karakterde ve çeşitte fazla görev toplanmıştır. Bunlarda bir ayırım yapılarak koordinasyon niteliğindeki bir şubede, ötekilerin ayrı şubelerde yürütülmeleri daha uygun olur.

Eğitim ve yayın işleri de bir şubede yürütülmekte ise de, örgüt ve eğitim işleri birbirleriyle daha ilişkilidir. Çünkü eğitimin ana unsuru olan öğretim, örgütteki personele yaptırılmakta, buna göre eğitime yön verilmektedir. Bu nedenle örgüt ve eğitim işlerinin bir şubeye, yayının ve propaganda işlerinin bir şubeye verilmesi daha yerinde olabilir.

İmar planları ve sığınaklar gibi inşai korunma teknik malzeme işleriyle ilgili görevler bir şubeye verilmiştir. Ancak daha önce değinildiği gibi, inşai korunma işlerinin ağırlığı ve uygulama görevi İmar ve İskân ve Bayındırlık Bakanlıklarına geçmesi önerildiğine göre, inşai korunmayla birlikte tahliye ve diğer koruyucu tedbirlerle ilgili görevler bir şubede toplanabilir. Teknik malzeme işleri ise ikmal ve donatım işleriyle, yani İkmal ve Donatım Şubesiyle daha ilişkilidir.

Başkanlık İkaz - Alarm Amirliğinin de, uygulamadaki durumuna da uygun olarak, bir şube haline ve personel bakımından da daha yeterli düzeye getirilmesi gerekmektedir.

Başkanlıktaki şubeler, hizmet konularında öğrenim ve ihtisas görmüş, yetişmiş uzman ve teknik personel bakımından yeterli durumda değildir.

130. Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının hizmet gereklerine daha uygun ve elverişli bir biçimde

HİZMETE ÖZEL

örgütlenmesi ve düzenlenmesi bakımından aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (Ekip Raporu Mad. 723 - 724, 970)

a — Sivil Savunma İdaresi, ayrı bütçeli bir «Genel Müdürlük» olmalıdır.

b — Danışma birimleri olarak;

(1) Şimdiki Ana Planlama Komitesi yerine Araştırma - Geliştirme Kurulunu da içine alan daha yeterli bir «Ana Danışma Kurulu»,

(2) İlgili konularda yüksek öğrenim görmüş, sivil savunma bilgisine de sahip, yabancı dil bilir başkan ve üyelerden oluşan bir «Araştırma - Geliştirme Kurulu»,

(3) Yüksek öğrenim görmüş, en az 6 yıl Sivil Savunma İdaresi taşra örgütünde çalışmış ve yetişmiş personelden bir başkan ile yeterli kadar müfettişten oluşan bir «Teftiş Kurulu»,

(4) Çeşitli birimlerdeki teknik personelin gereken hususlarda birlikte çalışmalarıyla meydana gelen bir «Teknik Kurul»,
Kurulmalıdır.

b — Esas birimler olarak en az aşağıdaki birimler kurulmalı ve bu birimlerin, konularının gerektirdiği öğrenim veya uzmanlık eğitimi yapmış ve yetişmiş uzman ve teknik personel yönünden de yeterli ve dengeli bir düzeyde bulunmaları sağlanmalıdır.

(1) Doğrudan Genel Müdürlüğe bağlı olarak; TSMS hizmetlerine ait genel politika, plan, program ve raporların hazırlanması, MGK ve Bakanlık Sivil Olağanüstü Hal Koordinasyon Komitesiyle ilgili işlerle öteki şubeler ve kuruluşlar arası koordinasyonu gerektiren görevler için bir «Koordinasyon Şubesi»,

Millî Alarm ve seferberlik hallerinde alınacak tedbirler, muhtıra ve takvimler, insan gücü seferberliği, silâhlı kuvvetler seferberliğine yardım, avcı teşkilleri gibi sivil savunma dışında kalan konularla ilgili görevler için bir «Seferberlik Şubesi»,
Kurulmalıdır.

(2) İki daire başkanlığı kurularak personel, örgüt ve eğitim, imal ve donatım, ikaz işleri, koruyucu tedbirler, yayın ve propaganda, yangınla mücadele işleri ve fon sistemi devam ettiği sürece fon işleri gibi görevler yukarıdaki maddede belirtilen esaslara göre yeniden dü-

HİZMETE ÖZEL

zenlenecek şube birimlerine dağıtılmalı ve bu şubeler dairelere bağlanmalıdır.

c — Yardımcı birimler olarak; tercüme bürosu Evrak Müdürlüğünden alınıp Yayın ve Propaganda Şubesine bağlanarak Evrak Müdürlüğü ve mutemetlik görevini de üstlenerek Daire ve Gereç Müdürlüğü şimdiki gibi kalabilir.

ç — Mevcut Satınalma Komisyonunun, işlerinin gittikçe genişleyeceği dikkate alınarak, başkanı yalnız bu işle görevli olmak ve Muayene Komisyonunun, teknik malzemelerin muayenelerinde idaredaki teknik personel de katılmak üzere ve Yayın Kurulunun, Araştırma - Geliştirme Kurulu Başkanının başkanlığında olmak üzere yeniden düzenlenmeleri daha yerinde olur.

b — Sivil Savunma Koleji

131. Sivil Savunma Koleji, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 23 üncü maddesiyle verilen yetki ve 85 sayılı Kanunla kabul edilen kadrolarla 1960 yılı sonlarına doğru kurulmuştur. Koleji. Görev ve Hizmet Talimatına göre şu biçimde örgütlenmiştir :

- 1) Koleji Müdürü ve Yardımcısı,
- 2) Öğretmenler Kurulu, (9 öğretmen, 9 öğretmen yardımcısı)
- 3) Personel Şubesi, (ek görevle 1 öğretmen tarafından yönetilmektedir)
- 4) Eğitim Şubesi, (idare amiri kadrosunda 1 müdür ile kütüphane memuru, sinema operatörü, daktilo, teksirci gibi personel)
- 5) İkmal şubesi, (öğretmen kadrosunda 1 müdür ile sayman, depo memuru, mutemet, daktilo gibi personel)
- 6) Evrak Müdürlüğü, (daktilo kadrosunda bir personel)
- 7) Daire Müdürlüğü. (öğretmen yardımcısı kadrosunda 1 müdür ile 1 makinist, 1 daktilo, 22 hademe, aşçı, garson, kaloriferci, bekçi, şoför gibi personel)

Ayrıca 1968 yılından itibaren Bütçedeki D cetvelleriyle alınan kadrolarla teknik eğitimlerde yardımcı öğretim personeli ve gösteri ekibi halinde kullanılan 16 kişilik bir «Eğitim Timi» bulunmaktadır.

HİZMETE ÖZEL

132. Sivil Savunma Kolejinde, sivil savunma idaresiyle diğer kuruluşlardaki sivil savunma ile ilgili uzman ve yönetici personele temel sivil savunma bilgisi veren 30 - 60 saatlik «Genel Kurslar» ile sivil savunma servislerine ait 30 - 120 saatlik «Teknik Kurslar» yapılmakta; teknik kurslar da «Öğretmen Kursları» ve «İhtisas Kursları» olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bugünkü Kolej binası çok dar ve elverişsiz olup eğitim için gerekli tesis ve uygulama alanları bulunmadığından teknik eğitimlerin fazla verimli olamadığı, özel ihtisas eğitimlerinin de, öğretmenler bu konularda yeteri kadar yetişmemiş olduklarından gerektiği gibi yapılamadığı söylenmiş ve anlaşılmıştır. Öğretmen ve yardımcılarından bazılarının idarî görevlerde çalıştırılmalarından da anlaşılabileceği gibi, idarî personel kadrosu da yetersizdir.

Sivil Savunma Kolejinde yukarıda belirtilen kurslar dışında okul niteliğinde bir öğrenim yoktur. Oysaki personel bölümünde de belirtildiği gibi, sivil savunma örgütüne meslek personeli yetiştiren bir eğitim müessesesine ihtiyaç vardır.

133. Yukarıdaki açıklamadan Sivil Savunma Kolejinin, araştırma sırasındaki durumu ile hizmet ve ihtiyaca yeterli olmadığı anlaşılabılır. Bu bakımdan aşağıdaki önerilerde bulunulabilir: (Ekip Raporu Mad. 737)

a — Sivil Savunma Koleji, gerekli bina ve tesislere, araç ve gereklere bir an önce kavuşturulmalıdır.

b — Kolej öğretmenlerinin, zaman zaman ileri Batı ülkelerinde, meslek içi eğitimlerle bilgi ve görgülerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

c — Kolej için gereken idarî personel kadroları ayrıca sağlanarak, öğretmen ve yardımcıları yalnız eğitimle görevlendirilmelidir.

ç — Sivil Savunma Koleji, aynı zamanda sivil savunma meslek, genel kültür ve kamu yönetimi hukuku öğrenimini yapan bir yüksek okul (Enstitü) haline getirilmelidir.

d — Sivil Savunma Kolejinde (Enstitüsünde) yangın söndürme öğretimine de yer verilebilir.

e — Seyyar Kollar

134. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 55 sayılı Kanunla değişik 32 inci maddesinde, sivil savunma merkez örgütleri arasında «Sey-

HİZMETE ÖZEL

yar Kollar» da yer almakta, 85 sayılı Kanunda seyyar kollara ait 38 adet de «Komutan» kadrosu bulunmaktadır. Ancak bu kuvvetlerin nasıl kurulacağı Kanunda gösterilmemiş olduğundan, bu hususların özel bir kanunla düzenlenmesi suretiyle seyyar kollar kurulabilmesi için İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca) yapılan bazı çabalar da olumlu bir sonuca varamamıştır. Seyyar kollar yerine, giderleri sivil savunma fonundan sağlanmak suretiyle belli bazı merkezlerde küçük ölçüde ekipler kurulması için yapılan çalışmalar da çeşitli nedenlerle gerçekleştirilememiştir.

Araştırmamızda ise, ilgili kısımda belirtildiği üzere, böyle bir örgüte ihtiyaç bulunduğu, ancak bunun «Çekirdek Sivil Savunma Birlikleri» biçiminde kurulması öngörülmüş bulunmaktadır. Bu durumda «Seyyar Kollar» deyiminin sivil savunma örgütleri arasında tamamen çıkarılması gerekmektedir. (Araştırma Raporu Mad. 745)

ç — İkaz ve Alarm Merkezleri

135. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 85 sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesi hükmü ve 85 sayılı Kanunla alınan kadrolar ile Hava Kontrol Merkezlerinin bulunduğu üç şehirde birer «Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezi» kurulmuştur. Bu merkezlerin kadroları, 1 amir ve 6 uzman ile daktilo ve hademe gibi personelden ibarettir. Bu merkezler için D cetvelleriyle alınmış olan telsiz makinisti, telsizci ve siren uzmanı kadrolarının, modern siren tesisleri kuruluncaya kadar kullanılmak istenilmediği anlaşılmıştır.

İkaz ve Alarm Merkezleri'nin ana görevi, nöbetleşe devamlı surette Hava Kontrol (SOC) Merkezlerinde birer personel bulundurarak, bir tehlike halinde bu merkezlerden verilecek değerlendirilmemiş haberleri mahallî PTT santralına, Ankara'da ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü ile TRT Haber Merkezine de ulaştırmaktan ibarettir. Bu durumda İkaz ve Alarm Merkezleri, bir birim görevinden çok personel görevi yapmaktadır ki, bu görevin, fazla bir külfeti olmaksızın SOC Merkezleri personeli tarafından da kolaylıkla yapılabileceği anlaşılmaktadır. Kaldı ki olağanüstü hallerde SOC Merkezleri yedek subay personelle de desteklenebilir. Böylece Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezlerinde barış süresince kullanılmakta olan 8 - 10 kişilik personel kadrosu ile yönetim giderleri de tasarruf edilmiş olacaktır.

HİZMETE ÖZEL

Radyolojik savunma ikaz ve ihbar sisteminde de Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezlerine bazı görevler verilmek istenilmekte ise de, bu sistemin kuruluş biçimi üzerindeki çalışmalar henüz kesin bir sonuca bağlanamamış ve gerçekleştirilememiştir.

136. Yukarıdaki açıklamadan SOC Merkezlerinde ayrıca Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezi kurulmasının zorunlu olmadığı sonucuna varılabilir. Bu bakımdan aşağıdaki gibi bir öneride bulunulabilir. (Araştırma Raporu Mad. 754)

a — Hava Kontrol Merkezlerinden o yerdeki belli merkezlere aktarılacak hava saldırısı tehlikesiyle ilgili haberler, doğrudan bu merkezlerden verilerek, buralardaki Sivil Savunma İkaz ve Alarm Merkezlerinin kaldırılması yoluna gidilebilir.

b — Tamamen teknik bir konu olan radyolojik savunma ikaz ve ihbar sisteminin kuruluşuna ait çalışmalar sonuca ve esasa bağlandığında, sistemin gerektirdiği örgüt, bu esaslara göre ayrıca kurulabilir.

2. Taşra Örgütü

a — İl ve İlçe Sivil Savunma İdaresi Birimleri

137. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununda Sivil Savunma İdaresi taşra örgütü; sivil savunma müdürlükleri, sivil savunma memurlukları ve sivil savunma mahallî kuvvetleri olarak gösterilmektedir. Fiili durumda bütün illerde sivil savunma müdürlüğü, 60 kadar ilçede de sivil savunma mütehassıslığı veya memurluğu bulunmaktadır. Bu birimlerdeki personel mevcudu (daktilo, kayıt memuru, depo memuru gibi personel içinde ve odacı, bekçi gibi personel dışında olmak üzere) şöyledir:

İl Birimi Sayısı	İlçe Birimi Sayısı	Personel Sayısı
2		16-20
1		13
1		9
9		6- 7
7		4- 5
17	10	3
30	11	2
—	40	1
67	61	

HİZMETE ÖZEL

138. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile 4/11410, 4/11715, 6/3150 karar sayılı Tüzükler ve Sivil Savunma İdaresi Taşra Teşkilâtı Personelinin Görev ve İşbölümü Yönetmeliğine göre, sivil savunma idaresi il ve ilçe birimlerinin görevleri aşağıdaki biçimde özetlenebilir :

a — İl'e ait sivil savunma planlarını hazırlamak, gerçekleştirilmelerini, değişiklik ve yeniliklerini izlemek, gerektiğinde uygulanmasını sağlamak.

b — İlçelerle gereken daire ve kuruluşlara ait sivil savunma planlarını hazırlatmak, uygunluklarını incelemek, aralarında gerekli işbirliği ve yardımlaşmayı düzenlemek.

c — Bölgelerine ait ikaz - alarm sistemlerinin kurulmasını sağlamak.

ç — Bölgeleri ile ilgili tahliye, seyrekleştirme veya kabul işlerine ait planlama ve hazırlıkları düzenlemek.

d — Sivil savunma bakımından şehir planlarında uygulanacak esaslar ve sığınaklar ile diğer koruyucu tedbirlerin alınması ve aldırılmalarını izlemek.

e — Hassas bölgelerin kademelere ayrılması, idare merkezlerinin ve korunma kılavuzluklarının kurulmasını sağlamak.

f — Şehir ve kasaba sivil savunma teşkillerinin kurulması, yükümlülerin yoklama, muayene ve görevlendirilmeleriyle ilgili iş ve işlemleri yapmak.

g — Sivil savunma hizmetlerinde görevli yükümlülerle halkın sivil savunma eğitimleri için gereken öğretim, yayın ve tatbikatlarla ilgili çalışmaları yapmak, yaptırmak.

h — Sivil savunma idaresine ait tesis, araç, gereç ve teçhizatın tedarikini izlemek; bakım, onarım ve korunmalarını sağlamak; kayıt ve hesap iş ve işlemlerini yapmak.

ı — Fona yardım ödeneği ayırmakla yükümlü daire ve kuruluşlardan bu ödenekleri ayırmalarını ve ödemelerini izlemek.

1 — Fondan verilen ödeneklerin harcama ve hesap iş ve işlemlerini yapmak.

HİZMETE ÖZEL

j — Çalışma program ve raporlarının hazırlanması, birim içindeki işbölümü ve disiplinin düzenlenmesi, personelin özlük işleriyle ilgili işlemlerin izlenmesi, demirbaş, döşeme, kırtasiye ve öteberi ihtiyaçları ve hesaplarına ilişkin iş ve işlemler gibi çeşitli idarî işleri yürütmek.

139. İl savunma sekreterliklerinde seferberlik şubesi bulunmayan illerle sivil savunma idaresi birimi bulunan ilçelerde aşağıdaki görevler de sivil savunma idaresi birimleri tarafından yürütülmektedir.

- a — Resmî alarm tedbirleri, olağanüstü hal ve seferberlik muhtıra ve takvimleriyle ilgili işler.
- b — Yedek personel ertelemeleriyle ilgili işler.
- c — Silâhlı kuvvetler seferberliğine yardımla ilgili işler.
- ç — Memleket içi silâhlı savunma (avcı) teşekkülleriyle ilgili işler.

140. Yukarıdaki görevlerin yapılma durum ve derecelerine gelince; çoğunlukla gereği gibi yapılamamakta oldukları ilgili bölümlerde belirtilmiş ve bu bakımdan önerilen çözüm yolları arasında sivil savunma idaresi taşra örgütünün yeterli düzeye getirilmesi üzerinde de durulmuştur. (Mad. 15, 23, 29, 42, 64, 74, 89, 94 vb.)

Bugünkü il ve ilçe sivil savunma idaresi birimleri, genellikle sayılan görevleri yapmaya yeterli nitelikte olmadıkları gibi ilçelerin % 90 m-da bu birimler hiç bulunmamaktadır. Söz konusu görevler genellikle kaymakamlık tahrirat kalemlerinde yürütülmeye çalışılmakta, ancak eksik ve yetersiz olmaktadır. Bir çok ilçelerdeki topyekûn savunma ve millî seferberlik (TSMS) işleriyle ilgili görevler, bir memuru sürekli olarak meşgul edebilecek ölçüde olmasa bile özel bilgi ve ilgiyi gerektiren önem ve niteliktedir. Bu nedenlerdir ki, bütün ilçelere bu amaçla birer memur verilmesinde zorunluluk bulunmaktadır. Ancak malî yükü bakımından bütün ilçelerde birden sivil savunma birimi kurulması mümkün olmadığı takdirde, ilk sırada merkezî ilçelerde kurularak, örgüt bulunmayan civar ilçelere ait başlıca TSMS işlerinin ve planlamaların da bu birim amirleri aracılığı ile düzenlenmelerinin sağlanması yararlı bir tedbir olabilir. Bu hizmet için ödenecek yollukların tutarı ise, ilçe başına bir memur verilecek aylıkların tutarından çok az olur.

HİZMETE ÖZEL

Bugünkü sivil savunma idaresi taşra örgütü, özellikle büyük şehirlerde halka kadar inebilecek biçimde kademelendirilememiştir. Oysa ki bütün aileleri hatta kişileri kapsamı içine alan sivil savunma faaliyet ve tedbirlerinin başarıya ulaşabilmesi, gerek olağan ve gerek olağanüstü zamanlarda sivil savunma idaresiyle halk arasındaki bağlantı ve kontrolün çok iyi bir biçimde işlemesine bağlı bulunmaktadır. Şimdiki durumda ise bu bağlantı ve kontrol zincirinin, yükümlerden kurulu kılavuzluk kademeleri aracılığıyla sağlanması gerekmekte, bu da ilgili kısımda belirtildiği gibi işlememektedir. Bunun içindir ki büyük şehirlerde ve bir kaç yüz bin nüfuslu şehiriçi ilçelerde sivil savunma idaresi örgütlerinin bir kademe daha genişletilerek halka yaklaştırılması zorunluluğu doğmaktadır. Bu kademeler, alanları içindeki müessese ve teşekküllerin sivil savunma işlerinin düzenlenmesinde de yardımcı olabileceklerine göre, kadroları karşılığında, daire ve müesseseler sivil savunma personeli kadrosundan tasarruf sağlanmış olacaktır.

141. Mevzuatta, sivil savunma idaresi il ve ilçe birimlerinde yürütülmekte olan görevlerin çoğu bu birimlere değil, mülkî idare amirliklerine verilmiş ve sivil savunma idaresi birimleri bir çok hususlarda bir idare şube durumunda değil bir büro durumunda tutulmuştur. Örneğin, sivil savunma yükümlülerine verilecek görev belgelerinin ve çağrı kâğıtlarının imzalanması, bazı sivil savunma hizmetlerinde görevli personelin eğitim biçimlerinin ilgili kuruluşlarla birlikte saptanması, sivil savunma mallarının korunması ve saymanlığı ile birimi içinden görevlendirilecek personelin seçilmesi, kılavuzluk kademeleri bakımından kuruluşların durumlarının saptanması, sayman mutemedi durumunda olduğu halde sivil savunma fonundan yapılan ödemelere ait çeklere imza konulması gibi idarî şubelerce yapılabilecek teknik ve taçeklere ait yetkiler, il ve ilçe sivil savunma müdür, mütehassıs veya memurlarına verilmeyerek doğrudan mülkî idare amirlerine verilmiştir. (6/3150 karar sayılı I. Tüzük Mad. 11, 19, 85, 117, II. Tüzük Mad. 4, 4/11410 karar sayılı Tüzük Mad. 7)

Sivil savunma idaresi taşra birimleri amirlerinin, bölgelerindeki bütün kuruluşlara ve halka ait sivil savunma tedbirlerini izlemek ve denetlemek konusunda da bir yetkileri bulunmamaktadır. Gerçi 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 21 inci maddesinde vali ve kaymakamlara verilmiş olan, sivil savunma işlerini takip etmek ve ettirmek yetkisine dayanılarak bu makamlar tarafından sivil savunma idaresi bi-

HİZMETE ÖZEL

rimleri amirlerine de sivil savunma işlerini izlemek ve denetlemek yetkisi verilebilir. Ancak bu yetkinin, yine mülkî idare amirlerinin bilgileri ve izinleri altında olmak üzere, sivil savunma hizmet ve faaliyetlerini yürütmekle görevli ve teknik bakımlardan da en yetkili olan sivil savunma idaresi birimleri amirlerine doğrudan doğruya verilmesi daha etkili ve verimli olabilir.

142. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere sivil savunma idaresi taşra örgütü, gerek kadro, gerek kademe ve gerekse görev ve yetkileri bakımlarından il ve ilçelere ait sivil savunma ve diğer millî seferberlik görevlerini gereği gibi yürütebilmeğe yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Daha önce belirtildiği üzere il savunma sekreterlikleriyle sivil savunma müdürlüklerinin tek bir birim halinde birleştirilmeleri yönünden de yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Bu bakımlardan il ve ilçe sivil savunma idaresi birimlerinin aşağıdaki biçimde yeniden düzenlenmeleri öngörülebilir. (Ekip Raporu Mad. 767 - 770, 773, 869 - c, 970 - c)

a — İl savunma sekreterlikleriyle sivil savunma müdürlükleri birleştirilerek Sivil Savunma İdaresinin il kuruluşu ve il idare şubesi olarak tek ve kuvvetli bir birim meydana getirilmelidir. Bu birim, valilerin genel yönetim ve gözetimi altında ve mevzuat esasları çerçevesinde il'e ait sivil savunma ve diğer millî seferberlik hizmetlerini yürütmek, izlemek, koordine ve kontrol etmekle görevli ve sorumlu olmalıdır.

Bu birime, birleşik bir ad olarak (Sivil Savunma ve Seferberlik Müdürlüğü) kısaca (SSS Müdürlüğü) denebilir.

b — İl SSS Müdürlükleri, iller itibarıyla kategorilere ve bu kategorilere göre «Sivil Savunma» ve «Seferberlik» şube ya da kısımlarına ayrılmak, şubelere birer müdür ile gereği kadar uzman, şef, memur; kısımlara da birer şef veya memur ile yeteri kadar büro ve hizmet personeli verilmek suretiyle hizmet gereklerine ve ihtiyaçlarına en uygun biçimde örgütlendirilmelidirler.

c — Bütün ilçelerde birer SSS birimi kurulması esas olmalıdır. Ancak mali yükü bakımından bu birimlerin bütün ilçelerde birden kurulamaması halinde ilk sırada önemli ve merkezî durumdaki ilçelerde kurularak, bu ilçelerdeki SSS birimlerinin amirleri, çevrelerindeki iki

HİZMETE ÖZEL

üç ilçeye ait TSMS işlerinin planlanması ve diğer başlıca hazırlıkları düzenlemekle de görevlendirilmelidirler.

ç — Büyük şehirlerde il ve şehir içi ilçe SSS birimleri altında 50-60 bin nüfusluk alanlarda birer Sivil Savunma İdaresi birimi daha kurulmalıdır.

d — SSS birimlerinde görülmekte olup idarî bir karara ve yürütmeye ilişkin olmayan usule ve teknik hususlara ait görevler, mülkî idare amirliklerine değil, doğrudan SSS birimlerine verilmelidir. Bu arada mülkî idare amirliklerince uygun görülmesi veya onanması gereken çeşitli daire ve müesseselere ait TSMS ile ilgili plan, program ve benzeri belgelerin inceleme, imzaya veya onaya sunulması yetkisinin de, uygulamada olduğu gibi mevzuat ile de SSS birimlerine verilmesi yerinde olur.

Ayrıca il ve ilçelerde, büyük şehirlerde korunma alanlarındaki SSS birimleri amirleri, mülkî idare amirliklerinin izinlerini de almak suretiyle bölgelerindeki bütün daire ve kuruluşlarla halka ait sivil savunma hizmet, faaliyet ve tedbirlerini izlemek, koordine ve kontrol etmekle yetkili ve sorumlu kılınmalıdırlar. Hatta benzeri bir yetki, daha dar ölçüde sivil savunma kılavuzlarına da verilmelidir.

b — Sivil Savunma Mahallî Kuvvetleri

143. Sivil savunma mahallî kuvvetleri, daha önceki «Sivil Savunma Kuvvetleri» kısmında incelenmiş olduğundan burada ayrıca yer almamıştır. Esasen «Sivil Savunma Kuvvetleri», bir sivil savunma örgütüdür. Ancak kurulmakla beraber sivil savunma idaresi örgütü sayılamaz. Ancak kurulması öngörülen «Sivil Savunma Çekirdek Birlikleri» nin sivil savunma idaresi örgütü arasında yer alması gerekir ki, bu birlikler de sivil savunma kuvvetleri kısmında işlenmiş olduğundan burada tekrar edilmemiştir.

Bu çekirdek birlikler de, ilgili kısımda öngörülen esaslar çerçevesinde kurularak sivil savunma idaresi örgütü içinde yer almalıdır.

144. Yukarıdaki incelemelere ve tavsiyelere göre kurulması öngörülen «Sivil Savunma İdaresi Genel Müdürlüğü» örgütü EK - 2 şemasında gösterilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PERSONEL

145. Personel konusunu :

- 1 — İçişleri Bakanlığı kuruluşundaki savunma sekreter ve uzmanları,
 - 2 — Sivil savunma idaresi personeli,
 - 3 — Daire ve müesseseler sivil savunma personeli,
- Olarak üç bölümde inceleyebiliriz.

1 — **İçişleri Bakanlığı Kuruluşundaki Savunma Sekreter ve Uzmanları**

146. 1960 yılında çıkan 108 sayılı Savunma Sekreterlikleri Kurulmasına dair Kanunla, genel ve katma bütçeli dairelerle kamu iktisadi teşebbüslerinde ve bunlara bağlı kurumlarda savunma sekreterlikleri kurulmuştur. Bu kanuna göre savunma sekreter ve uzmanlıklarına atanacakların, Harp Okulu, üniversite ve yüksek okullar mezunu emekli, müstafi ve ordudan izinli subaylarla Millî Savunma Akademisi mezunu olmaları ve bunların atamalarının, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teklifi üzerine ilgili daire ve kurumlarca yapılması gerekmektedir.

Sözü geçen Kanunla genel ve katma bütçeli dairelerin teşkilât kadrolarına eklenen kadrolar arasında İçişleri Bakanlığına merkezde 6 savunma uzmanı, illerde de 67 savunma sekreteri ile 90 savunma uzmanı kadrosu konulmuş bulunmaktadır ki, buradaki inceleme konumuz bu kadrolardaki personeldir.

Yapılan incelemelerde, bu kadrolara personel atamalarının, isteklilerin genellikle İçişleri Bakanlığına başvurmaları üzerine İçişleri Ba-

kanlığınca MGK Genel Sekreterliğine yazılarak muvafakat alındıktan sonra yapılmakta olduğu görülmüştür. Kanunda ayrıca değinilmemiş olmasına rağmen yer değiştirmelerde de aynı biçimde yapılmaktadır. Yine Kanunda bulunmadığı halde bu personelin atamalarının, 7126 sayılı Kanunun 85 sayılı Kanunla değişik 34 üncü maddesinde üst derece sivil savunma idaresi personeli için getirilen yönteme paralel olarak Bakanlık Müdürler Encümeninden de geçirilmekte olduğu görülmüştür. Öte yandan, İl İdaresi Kanununa göre il idare şube başkanları ile vali muavinlerinin atamalarında valilerin görüşlerinin alınması gerektiği halde, topyekûn savunma ve millî seferberlik işlerinde valilerin yardımcı, müşaviri ve koordinatörü durumunda tutulan il savunma sekreterlerinin atamalarında böyle bir yöntem getirilmemiş ve uygulanmamıştır.

Savunma sekreter ve uzmanlıkları için Kanundaki niteliklere sahip, yeteri kadar istekli personel bulunmadığından bir çok illerdeki sekreter ve uzman kadrolarının açık olduğu anlaşılmıştır. 1969 Kasım ayında yapılan tesbitte 31 il'de savunma sekreteri, 40 ilde savunma uzmanı bulunmadığı öğrenilmiştir.

Bu durumda il savunma sekreter ve uzmanlıklarına atanacaklara ait niteliklerle atama statüsünde bazı sorunlar üzerinde durulabilirse de, daha önceki «Örgütlenme» bölümünde öngörüldüğü üzere İçişleri Bakanlığı kuruluşundaki savunma sekreterlikleriyle sivil savunma idaresi örgütü birimleri birleştirileceğine göre, personel statülerinin de aşağıda görüleceği gibi birleştirilmek ve düzenlenmek suretiyle söz konusu sorunlar kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır.

2 — Sivil Savunma İdaresi Personeli

147. Sivil Savunma İdaresi personeli, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile kurulan Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı ve buna bağlı Sivil Savunma Koleji, ikaz ve alarm merkezleri, seyyar kollar örgütleriyle il sivil savunma müdürlükleri ve bazı ilçelerdeki sivil savunma mütehassıslık veya memurlukları birimlerindeki 2 - 13 derecedeki çeşitli kadrolarda bulunan personelden oluşmaktadır. Merkez örgütündeki personel kadrosu sayısı 141, taşra örgütündeki personel kadrosu sayısı 252 dir. Bütçe kanunlarına ekli D cetvellerindeki daktilo, kayıt memuru, depo memuru, şoför, bekçi, odacı gibi personel bu sayıların dışındadır.

7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 85 sayılı Kanunla değişik 34 üncü maddesine göre; başmüşavirler, müşavirler, şube müdürleri ve mütehassıslar Bakanlık Müdürler Encümeninin inhası ve İçişleri Bakanının teklifi üzerine müşterek kararnameyle; il sivil savunma müdürleri, valilerin görüşü alındıktan sonra Müdürler Encümeninin inhası ve Bakanın onayı ile; merkez örgütündeki diğer memurlar ile illerdeki sivil savunma memurları Sivil Savunma İdaresi Başkanının inhası üzerine İçişleri Bakanının onayı ile atanmaktadırlar. Kadroları 85 sayılı Kanunla getirilen ve Kanuna göre İçişleri Bakanlığınca atanmaları gereken Sivil Savunma Koleji müdür ve öğretmenleri, ikaz - alarm amirleri ve uzmanları ve seyyar kollar komutanları gibi personelin atamaları da, uygulamada Müdürler Encümeninden geçirildikten sonra Bakanın onayı ile yapılmaktadır. (107 sayılı Kanun Mad. 5)

Bu sistemde aşağıdaki aksaklıklar göze çarpmaktadır :

a) Uygulamada genellikle bütün atamalar, Sivil Savunma İdaresi Başkanının teklifine dayanmakla beraber, Kanunda, Müdürler Encümeninden geçen atamalarda Sivil Savunma İdaresi Başkanına bir teklif hakkı tanınmamıştır.

b) İllerde sivil savunma müdürlüklerinin altında bulunan sivil savunma mütehassısları, il sivil savunma müdüründen daha üst bir atama yöntemine tabi tutulmuş bulunmaktadırlar.

c) İl ve ilçe birimlerindeki sivil savunma memurlarının İçişleri Bakanlığınca atanmaları, İl İdaresi Kanununa aykırı düşmektedir.

148. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununda, sivil savunma idaresi personelinin nitelikleri ve seçme yöntemi hakkında herhangi bir hüküm getirilmemiştir. Yalnız 85 sayılı Kanuna 107 sayılı Kanunla ek 4 üncü madde ile sivil savunma örgütü kadrolarına öncelikle emekli subayların atanması hükmü getirilmiştir. 1965 yılında yayınlanan İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Savunma Sekreterliği Personelinin Nakil ve Atama Yönetmeliğinde, sivil savunma örgütüne (kâtip ve ücretliler dışında) en az lise mezunlarının alınması, baş vuran yüksek okul mezunları arasında Harp Okulu mezunlarına öncelik verilmesi öngörülmüş; örgütte sivil savunma memuru olarak en az 5 yıl çalışmış ve başarı göstermiş ortaokul mezunlarının da sivil savunma müdürlük ve muavinliklerine atanabilecekleri kabul edilmiştir.

HİZMETE ÖZEL

Fiilî durumda sivil savunma idaresi örgütünün uzman ve yönetici seviyesindeki meslek personelinin kaynağını, aralarında alt kademelerden gelen orta, lise ve yüksek okul mezunları da bulunmakla beraber, çoğunluğu emekli ve müstafi subaylardan olmak üzere çeşitli diğer meslek ve kuruluşlardan gelenler teşkil etmektedir. Emekli ve müstafi subay kaynağı, sivil savunma için en elverişli bir kaynak olmakla beraber, bu kaynakların genellikle ihtiyaca yetersiz ve gittikçe de daralmakta bulunduğu, atama ve görevlendirmedeki uygulamalarda da bazı aksaklıklar olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

Sivil savunma personelinin meslek içi eğitimleri de, genellikle Sivil Savunma Kolejinde yapılan 15 günlük temel sivil savunma kursundan ibaret olup, yeterli değildir. Bu nedenle sivil savunma idaresine dışardan atanan personelin görevlerindeki bilgi ve uzmanlıkları bu göreve geçtikten sonra kendi kendilerini yetiştirme derecelerine bağlı kalmaktadır. Kendilerini iyi yetiştirenler olduğu gibi yetiştirmemiş olanlarda çoktur. İleri bir yaş ve dereceye geldikten sonra yeni bir meslekte kendini yetiştirmenin herkes için kolay olmadığı ve sivil savunmanın henüz gelişme halinde olduğu ülkemizde her konuda yetiştirmenin de mümkün olamayacağı açıktır.

Sivil Savunma İdaresinde inşai korunma, radyolojik savunma, teknik araç ve gereç gibi teknik hizmetlerin gerektirdiği teknik personel de yeterince sağlanamamıştır.

Bu nedenlerden ötürüdür ki, sivil savunma idaresi, yetişmiş uzman ve teknik personel sıkıntısı içinde bulunmaktadır.

149. Sivil savunma, bir yönü ile teknik gelişme ve ilerlemeler sistemi demektir. Dünya sivil savunma teknolojisinin, silâhlardaki gelişmelere paralel olarak sivil savunma konusunda da meydana gelen gelişmelerin ve yeniliklerin izlenmesi, incelenmesi ve bünyemize uydurulması sivil savunmanın temelini teşkil etmektedir. Bu bakımdan yurt dışı eğitim ve incelemeler ve ilişkiler sivil savunmada çok önemli bir yer tutmaktadır. Bunun içindir ki 7126 sayılı Kanunda da kurs ve staj için yabancı ülkelere personel gönderilmesine ve yabancı ülkelere uzman personel getirtilmesine özellikle işaret edilmiştir. Buna rağmen sivil savunma idaresinin, genel idare kuruluşları, hatta İçişleri Bakanlığının diğer birimleri içinde dış ülkelerle temas ve ilişkisi en az birimler arasında olduğu söylenebilir. 1961 - 1967 yılları arasında Sivil Sa-

HİZMETE ÖZEL

vunma İdaresi Başkanlığından 8 ve Sivil Savunma Kolejinden 12 personel, bir kısmı çok kısa süreli olmak üzere, yurt dışı kurs ve incelemelere gidebilmişlerdir. Bu durumun Sivil Savunma İdaresi için personel bakımından büyük bir boşluk ve eksiklik meydana getirmekte olduğu açıktır.

150. Yukarıdaki açıklamalardan, Sivil Savunma İdaresinin, personel statüsü ve kaynağı bakımından hizmete yeterli durumda olmadığı anlaşılabılır. Bu bakımdan da aşağıdaki çözüm yolları önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 824, 827, 833 - 835)

a — Sivil Savunma İdaresinin personel işleri, en rasyonel bir seçme, atama ve yükselme yöntemi kabul olunmak suretiyle düzenli, verimli ve planlı bir statü ve sistem içine konulmalı ve sivil savunma bir meslek haline getirilmelidir. Teknik ve uzmanlık isteyen görevlerde, bu görevlerin gerektirdiği teknik ve uzman personel kullanılması sağlanmalıdır. Bu arada yukarıdaki 147 inci maddede belirtilen aksaklıklar da giderilmelidir.

b — Emekli ve müstafi subay ve diğer personel kaynağından yararlanılma sistemi, yaş ve bazı nitelikler bakımından bir seçme yöntemi uygulanmak suretiyle daha verimli hale getirilmelidir.

c — Siyasal Bilgiler, Hukuk Fakülteleri ve benzeri yüksek okullar mezunlarına, Sivil Savunma İdaresinde, öğrenimlerine göre, ilk kademeden başlayarak üst kademelere kadar gelmeleri olanağı sağlanmalıdır.

ç — İçişleri Bakanlığının diğer örgütlerindeki idare mesleği mensupları da, Millî Güvenlik Akademisi ve Sivil Savunma Enstitüsü kursları gibi hizmet içi eğitimlerden de yararlandırmak suretiyle Sivil Savunma İdaresinde yönetici kademelerde görev alabilmelidirler.

d — Daha önce de değinilmiş olduğu gibi Sivil Savunma Koleji'nde (Enstitüsü'nde) meslek eğitimi de veren 2 - 3 yıllık, liseye dayalı bir yüksek öğrenim kısmı açılarak, gerek sivil savunma idaresi ve gerekse diğer resmî ve özel kuruluşlar için sivil savunma meslek personeli yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

e — Sivil Savunma İdaresinde merkez ve taşra örgütündeki yönetici, öğretici, uzman durumundaki personelin meslek içi eğitimleri;

HİZMETE ÖZEL

yurt içi eğitimler yanında zaman zaman yurt dışında ileri Batı ülkelerindeki kurslara ve incelemelere de katılmaları suretiyle bir program çerçevesinde ve sistematik bir biçimde yürütülmelidir.

3 — Daire ve Müesseseler Sivil Savunma Personeli

151. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununa 107 sayılı Kanunla eklenen Ek - 2 inci maddeyle :

a — Genel ve katma bütçeli dairelerin teşkilât kadrolarına 599 sivil savunma uzmanı kadrosu eklenmiştir.

b — Sermayesinin yarısından çoğu Devlete ait kuruluşlarla bankalar ve özel kanunlarla kurulan kuruluşlarla sermayesinin yarısından çoğuna bunların katıldıkları ortaklıklar, özel idare ve belediyelerle bunlara bağlı kuruluşlara ait teşkilât kadrolarına da, İçişleri Bakanlığının isteği üzerine gereken sivil savunma personeli kadrolarının, bu kuruluşlar tarafından eklenmesi öngörülmüştür.

c — Özel teşekkül ve müesseseler için de 479 sivil savunma uzmanı kadrosu konularak bunların dağıtımının İçişleri Bakanlığınca yapılması ve bu kadrolara atanacak personelin gerçekleştirecek her türlü özlük hakları karşılığının her ay ilgili teşekkül ve müesseseler tarafından mal sandıklarına ödenmesi kabul edilmiştir.

1968 yılı başı itibariyle yapılan tesbite göre, yukarıda üç grupta sıralanan daire ve kuruluşlardaki sivil savunma uzmanlarının kadro, mevcut ve açık miktarı şöyledir :

Grubu	Kadro Sayısı	Mevcut Personel	L cetvelindeki kadro sayısı	Açık kadro sayısı
a	599	250	40	309
b	455	266		229
c	479	81	367	31
	1533	597	407	569

152. Yukarıdaki maddenin (b) grubuna giren teşekkül ve müesseselerin seçilmesinde ne gibi bir ölçü kullanıldığı öğrenilememiştir. Tek

HİZMETE ÖZEL

tük yapılan bazı kadro tekliflerinin ve atamaların ise, çoğunlukla ilgili müesseselerin isteklerine dayandığı anlaşılmıştır. Sivil savunma uzmanı kadroları konulması gerekli bu gibi müessese ve teşekküllerin, İçişleri Bakanlığından (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) çok ilgili bakanlıklarca (Bakanlık savunma sekreterliklerince) daha iyi bilineceği şüphesizdir.

Özel sektöre ait kadroların dağıtımında ne gibi bir ölçü kullanıldığı da açıklanmamıştır. Özel sektöre verilen kadroların bazı şikâyet ve huzursuzluklara yol açtığı, bu nedenle özel sektördeki kadroların yavaş yavaş boşaltılmaları yoluna gidildiği ve yukarıdaki tabloda görüleceği gibi araştırma sırasında bu kadrolardan ancak % 17 sinin kullanılmakta olduğu anlaşılmıştır. Yine araştırma sırasında yapılan incelemelerde, 2000 - 3000 mevcutlu bazı kuruluşlarda sivil savunma uzmanı bulunmadığı halde, 50 - 100 mevcutlu bazı kuruluşlarda sivil savunma uzmanı bulunması, yine bir çok illerin savunma sekreterliklerinde ve sivil savunma müdürlüklerindeki meslek personeli sayısı 2 - 3 kişi iken, aynı illerdeki bazı kuruluşlarda 2 - 3 sivil savunma uzmanı bulunması gibi dengesizlikler görülmüştür. Bu hal, kamu oyununda bazı olumsuz yankılara da yol açmıştır.

153. 107 sayılı Kanunun 5 inci maddesi gereğince, bu Kanunla alınan kadrolara personel atamaları ve bunların yükselme, yer değiştirme, izin, cezalandırma gibi özlük iş ve işlemleri İçişleri Bakanlığınca (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) yürütülmektedir. Ancak son yıllarda bazı kamu iktisadî teşebbüslerindeki uzmanların izinlerinin kendilerince verilmekte olduğu anlaşılmıştır.

Daire ve kuruluşlardaki sivil savunma uzmanlarının % 90'ı emekli ve müstafi subaylardan olup, bu kaynak 1960 yılından bu yana gittikçe azalmış olduğundan son yıllarda bucak müdürleri gibi başka kaynaklara da baş vurulmuştur. Büyük çoğunluğu memuriyet hizmetlerinin son dönemine gelmiş olan bu personel, yerleşmiş oldukları ya da yerleşmek istedikleri yerlerde çalışmayı arzuladıklarından çoğunlukla Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerdeki daire ve kuruluşlarda toplanmış bulunmaktadırlar. Mahrumiyet bölgelerindeki kadroların % 90 ının açık olduğu anlaşılmıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde daha çok olan bazı sosyal olanakları dolayısıyla kamu iktisadî teşebbüsleri-

HİZMETE ÖZEL

ne fazla rağbet edilmiş bulunmaktadır. Bu merkezlerde ve kuruluşlardaki personel buralardan ayrılmamak, buralar dışındaki personel de buralara atanmak istemektedirler. Bütün daire ve kuruluşdaki personelin atanmaları, İçişleri Bakanlığına ait olduğundan bütün bu isteklerin ve baskıların muhatabı İçişleri Bakanlığı (Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı) olmaktadır.

154. İçişleri Bakanlığı, yurttaki sivil savunmanın örgütlenmesinden, eğitim, yönetim ve genel kontrolünden sorumlu olup, bu Bakanlıkça hazırlanan mevzuat ve esaslar çerçevesinde her daire, müesseseler ve teşekkül kendine ait sivil savunma hizmetlerini yürütmekten sorumludur. Bakanlıklar, tüzelkişilikli genel müdürlüklerle bazı büyük kurumlarda topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmetleriyle görevli savunma sekreter ve uzmanları gibi personelin atanmaları kendi idarelerine ait olduğu halde, savunma sekreterlikleri bünyesinde bulunan sivil savunma uzmanlarının atanmalarının İçişleri Bakanlığına ait olması da ikilik yaratmaktadır.

Bütün sivil savunma uzmanlarının İçişleri Bakanlığınca atanmalarında bazı yarar görenler de vardır. Ancak sistemdeki aykırılıklar, aksaklıklar ve çelişmelerin getirdiği sakıncalar, her halde yararından daha fazladır. Bu sakıncalar dolayısıyledir ki, İçişleri Bakanlığınca Büyük Millet Meclisine sunulan bir kanun tasarısında, bu atamaların ilgili dairelere bırakılması yoluna gidilmiştir. Ancak daire ve müesseseler için gereken sivil savunma personelinin kaynak ve eğitimleri yine İçişleri Bakanlığınca sağlanabilir ki, daire ve kuruluşların muhtaç olabileceği husus da budur.

155. Yukarıdaki açıklamalardan sonra kısaca belirtmek gerekirse; kamu iktisadî teşebbüsleri ve benzeri bazı kuruluşlara sivil savunma uzmanı kadrolarının konulması isteklerinin ve bütün daire ve kuruluşlardaki sivil savunma uzmanlarının atanmalarının İçişleri Bakanlığınca yapılması, genel yönetime aykırı ve bazı sürtüşmelere yol açabilen gereksiz bir tasarruf ve iş yükü olmaktadır. Özel sektöre, ücretleri kendilerince ödenmek üzere İçişleri Bakanlığınca personel kadrosu verilmesi ve atama yapılması ise, hukuk ilkeleriyle de bağdaştırılması zor bir durumdur. Bu hususların, Kanunda gereken ek ve değişiklikler yapılmak suretiyle aşağıdaki biçimde düzenlenmesi yerinde olur. (Ekip Raporu Md. 848, 851)

HİZMETE ÖZEL

a — Bütün daire ve kurumlardaki sivil savunma uzman kadrolarına personel atama yetkisi ile kamu iktisadî teşebbüsleri ve benzeri kuruluşlara konulacak sivil savunma uzman kadrolarının önerilmesi ve dağıtım yerlerinin düzenlenmesi yetkisi kendi daire ve kuruluşlarına ait olmalıdır. Şu kadar ki, bu gibi personel de aranacak nitelikler kanunda belirtilmelidir.

b — Özel sektöre İçişleri Bakanlığınca kadro verilmesi ve personel atanması yöntemi kaldırılmalı, ancak özel sektörden gerekenler, bu hizmeti yapabilecek yetişmiş personel bulundurmakla yükümlü tutulmalıdırlar.

c — İçişleri Bakanlığı, emrindeki Sivil Savunma Enstitüsü ile bütün daire ve müesseselerin sivil savunma meslek personelinin ikmalinde ve eğitimlerinde yardımcı olmalı ve bu işi bir plan çerçevesinde yürütmeli ve gerçekleştirmelidir.

156. Sivil Savunma İdaresi örgütü ve personel statüsü; bundan önceki örgütlenme bölümüyle bu bölümdeki önerilere göre düzenlenmek üzere, ana esasları içine alan yeni ve ayrı bir kuruluş ve görev kanunu tasarısı hazırlanarak işleme konulmalıdır. Talî hususlar, birimler ve görevler yine idarî metinlerle saptanmalıdır.

ALTINCI BÖLÜM

KAYNAKLAR

1. Genel

157. Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı, İçişleri Bakanlığına bağlı ve bu Bakanlık örgütü ve bütçesi içinde bir dairedir. Ancak hizmet giderlerinin büyük çoğunluğu fon'dan karşılanmaktadır. 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile memleketi kapsayan sivil savunma hizmetlerinin idare, eğitim, tesis, araç, gereç ve sair ihtiyaç maddeleri giderlerini karşılamak üzere, çeşitli kaynaklardan İçişleri Bakanlığı emrinde bankada toplanan paralarla «Sivil Savunma Fonu» teşkil olunmuş; sadece genel sığınaklara ait giderlerin bir kısmı ile tahliye giderlerinin Devlet bütçesinden ödenmesi öngörülmüştür. (Mad. 36, 37, 15, 19)

158. Uygulamada Sivil Savunma İdaresi örgütünün personel ve yönetim giderleri genellikle İçişleri Bakanlığı bütçesinden karşılanmakla beraber; yolluklar, demirbaş, döşeme, kırtasiye gibi bir kısım personel ve yönetim giderleri için fondan da bazı harcamalar yapılmış ve yapılmaktadır. Yine de Sivil Savunma İdaresi birimlerinin demirbaş, döşeme, kırtasiye ve PTT gibi yönetim giderleri ve ihtiyaçları yeterince karşılanamamıştır. Fon bulunması nedeniyle de Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının yönetim giderleriyle ilgili bütçe teklifleri, Bakanlığın diğer dairelerine oranla daha fazla kısıntılara tabi tutulmuş; bütçeden ayrılan ödeneklerde de gerek merkezde ve gerek taşrada İçişleri daireleri arasında Sivil Savunma İdaresi birimleri son sıraya bırakılmıştır.

Hizmet giderleri yönünden ise İçişleri Bakanlığı bütçesine, sığınaklar ve tahliye giderleri için birer liralık birer madde açılmış ve bir kaç yıl bütçesine de sığınak bakım ve onarım giderleri olarak 50.000 lira gibi bir ödenek konulmuş bulunmaktadır. Ancak bir olağanüstü

HİZMETE ÖZEL

halde, tahliye işlerinin gerektirdiği giderlerin genel bütçede açılmış olan maddeye derhal ve ne suretle aktarılabilceği ve fondaki paranın ihtiyaca yetmemesi halinde ne suretle tamamlanacağı özel hükümlerle düzenlenmemiştir.

159. Sivil savunma fonunun yıllık geliri ortalama 10 - 15 milyon lira civarında olup, fona yardım ödeneklerinin tahakkuk ve tahsilleri Sivil Savunma İdaresi birimlerince kovuşturulmaktadır. Bu konuda bazı kuruluşlarla çeşitli anlaşmazlıklara da düşülmüştür.

7126 sayılı Kanun ile fondan yapılan harcamalar 1050 ve 2490 sayılı Kanunlara ve Sayıştayın ön vizesine tabi tutulmamış olmakla beraber, tüzük ve yönetmeliklerle, benzeri sarf ve saymanlık yöntemleri yine getirilmiş bulunmaktadır. Fon gelir ve giderleri için Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca her yıl sadece gelir ve giderleri, bölüm ve maddeleriyle gösteren birer bütçe düzenlenmekte ve Bakanlık makamının onayı ile yürürlüğe konulmaktadır. Her yılki fon gider bütçelerinin, başka bir deyişle her yılki fon gelirlerinin büyük bir kısmı (araştırma sırasındaki son üç yıllık gider bütçelerinin % 90 - 92 si) harcanmayarak yıldan yıla devredilmek suretiyle birikmiştir. Diğer yandan fon'dan sivil savunma örgütleri için arsa ve taşıt aracı satın alınmasına da mevzuat elverişli bulunamamıştır. Bu durumda sivil savunma fonunun ancak şu iki yararı olduğu söylenebilir. Biri fondan toplanan paraların yılı içinde harcanamayan miktarlarının ertesi yıllara devredilerek biriktirilmesi, ikincisi de Devlet bütçesine fazla yük olmaması. Ancak fon, belirli ve sınırlı bir konuda bir ek kaynak, bir yardımcı tedbir olabilir. Sivil savunmada ise fon asıl, genel bütçe yardımcı kaynak durumunda tutulmuştur. Kaldı ki, sivil savunma gibi Devletin millî güvenliğiyle ilgili temel hizmetlerinden birinin fon sistemi ile yürütülmesinin, Devletin malî yönetiminin ana ilkeleriyle ne dereceye kadar bağdaşabileceği de tartışma götürülebilir.

160. MEHTAP raporunda da belirtildiği üzere fon'un bütçeden ödenek almanın güçlüğüne karşılık bütçe dışı hazır bulundurma ve harcamalarda serbestlik bakımından tesis edilmiş olabileceği söylenebilir. Se de idare, hizmete hazır ve yeterli olmadıktan sonra fon sistemi de olsa, giderlerin kolaylıkla gerçekleştirilmediği görülmekte; idare hizmete hazır ve yeterli olduktan sonra genel bütçe sistemi içinde de olsa işler kolaylıkla yürütebilmektedir. Nitekim yüz milyonlarca liralık har-

HİZMETE ÖZEL

camaları, alımları ve yatırımları bulunan kuruluşlar genel bütçe sistemi içinde çalışmaktadırlar.

Ancak, olağanüstü hallerde bu hallerin gerektirdiği âcil hizmetlerle ilgili giderlerin 1050 ve 2490 sayılı Kanunlara tabi tutulmamaları gerekebilir ki Kanun, buna elverişli olağanüstü yetkileri vermiştir.

Yukarıda belirtilen nedenlerden ötürüdür ki, Sivil Savunma İdaresinin gerek örgüt ve gerekse hizmetleriyle ilgili bütütn giderlerinin genel bütçe ile yürütülmesinde bir zorluk değil, zorunluluk bulunmaktadır. Ancak, ayrı bütçe olması üzerinde durulabilir ve yararlı olabilir. Çünkü «Örgütlenme» bölümünde de değinildiği gibi Sivil Savunma İdaresi, bakanlıklar bünyesi ve bütçesi içindeki genel müdürlükler gibi olmayıp, ayrı bütçeli genel müdürlükler gibi kendisine özel fiili görev ve hizmetleri, örgütleri, finasmanı, yatırımları, tesisleri ve malları bulunan bir idaredir. Bu bakımdan benzeri idareler gibi, bu idarenin örgüt ve hizmetlerine ait her türlü giderlerin genel bütçe içinde ve ayrı bütçe halinde yer alması, hizmetin karakterine daha uygun düşecek ve verimlilik ve ciddiyet sağlayacaktır. Sivil Savunma İdaresi bütçesinin Büyük Millet Meclisinden geçmesi, Meclislerde ve komisyonlarda incelenmesi ve tartışılması, konunun yasama ve yürütme organları nezdinde ve hatta kamu oyununda daha iyi değerlendirilmesi ve önemsenmesi bakımından da etkili ve yararlı olacaktır. Bu da sivil savunma bakımından çok önemli ve gerekli bir husustur. Yine böylece Sivil Savunma İdaresi örgütünün, yönetim giderlerine ait ödenek ihtiyaçlarının sağlanması ve bu ihtiyaçların zoru ile fondan yapılan harcamalardaki usulsüzlük tartışmaları da kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır.

161. Yukarıdaki açıklamalardan sonra, Sivil Savunma İdaresinin personel ve yönetim giderleri bakımından ayrı ve yeterli finasman kaynağına sahip bulunmamasının bazı aksaklık ve sıkıntılar meydana getirmekte olduğu, başlıca sivil savunma hizmetlerinin fon ile yürütülmesinin de hizmetin karakterine ve malî idare ilkelerine uygun düşmediğisöylenebilir. Bu aksaklıkların giderilmesi ve hizmetin daha iyi yürütülebilmesi bakımından, Kanunda gerekli ek ve değişiklikler de yapılabilmek suretiyle aşağıdaki çözüm yolları önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 995,996)

HİZMETE ÖZEL

a — Sivil Savunma İdaresinin; örgüt, hizmet, yatırım vb. tüm giderleri genel bütçe içinde ayrı (Emniyet Genel Müdürlüğü gibi) bir bütçe ile yönetilmelidir. Bugünkü fon sistemi de kaldırılmalıdır.

b — Yine olağanüstü hallerde, bütçedeki hizmet ve yatırımlarla ilgili ödeneklerin ihtiyaca yetmemesi halinde, 3325 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde öngörüldüğü üzere Bakanlar Kurulu kararı ile başka bölümlerden bu bölümlere gereken miktarda ödenek aktarılabilmesi mümkün olmalıdır.

2. Sivil Savunma Fonu

162. Sivil Savunma Fonu, 7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanunu gereğince, genel bütçe ile bazı katma bütçelerden ayrılan ödenekler ile sermayesinin tamamı veya bir kısmı Devlete ait ya da özel kanunlarla kurulan kurumlarla, sermayesinin yarısından fazlasına bunların katıldıkları ortakların bütçelerinin veya bilançolarındaki safi kârların % 0,5'i oranında tahakkuk ettirilerek Ziraat Bankasında açılan «Sivil Savunma Fonu» hesabına yatırılan paralardan meydana gelmektedir. Yıllık gelir, ortalama 10-15 milyon civarındadır. Bu miktar sivil savunmanın finansman ihtiyacını karşılamaktan çok uzak olmakla beraber, büyük kısmı yılları içinde harcamıyarak devredilmek suretiyle biriktirilmiş olduğundan araştırma sırasında fon hesabındaki para mevcudunun 100 milyon lira dolayında olduğu saptanmıştır.

7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununa göre, Devlet Bütçesinden âdi gelirlerinin binde biri oranında Sivil Savunma fonu yardım ödenğine ayrılması gerekirken, hiç bir yıl bütçeye bu veya buna yakın oranda ödenek konulmuştur. Örneğin, 1969 bütçesinde konulan ödenek, bütçe âdi gelirinin 15 binde biri civarındadır.

Katma bütçelerle birlikte Devlet Bütçesinden ödenen fon ödenekleri, yıllık fon gelirinin yaklaşık olarak % 10'unu meydana getirmektedir. Fon gelirlerinin % 90'ı, sermayesinin tamamı veya bir kısmı Devlete ait veya özel kanunlarla kurulan kuruluşlarla sermayesinin yarısından fazlasına bunların katıldıkları ortaklıklar gibi kurumlardan alınan ödeneklerden toplanmaktadır. Bu gibi kurumların sayısı 1967 yılında 573 olup bunların sayı bakımından % 60'ını gelir bakımından ise % 1'ini Ziraat Odaları, Ticaret Odaları, Borsalar, Tabip, Eczacı, Mühendis odaları gibi meslek kuruluşları, bunların % 70'ini de yalnız

HİZMETE ÖZEL

Ziraat Odaları teşkil etmektedir. Bunların arasında fona yardım ödenekleri 3,5,10,15 lira gibi çok az olanlar da vardır. Gelirleri genellikle üye aidatlarına dayanan ve bir kazanç amacı olmayan bu gibi meslek kuruluşlarının ve benzerlerinin fona yardım ödeneğiyle yükümlü tutulmalarının vergi ilkelerine ve adaletine ne derece uygun olduğu da tartışma götürebilir.

163. Öte yandan Sivil Savunma fonu yardım ödeneklerine hangi kurumların tabi olduğunda ve ödenek miktarlarının hesaplanmasına esas olacak ölçülerin saptanmasında bazı çelişki ve anlaşmazlıklara düşülmüş, bazı ödeneklerin tahsilinde zorluklarla karşılaşmıştır. Bazı illerde ödenek tahakkuk ettirilenlere diğer bazı illerde tahakkuk ettirilmemesi gibi eşitsizlikler de olmuştur. Bu aksaklıklar merkezde de izlenememiş ve düzeltilememiştir.

İl Özel İdarelerinin ve Belediyelerin Gelirlerinden Pay Ayrılması na dair Mevcut Kanunlardaki Bazı Maddelerin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerin Kaldırılmasına dair 655 sayılı Kanunla, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 107 sayılı Kanunla değişik özel idare ve belediye bütçelerine konulacak fona yardım ödenekleri hakkındaki 27-c fıkrası kaldırılırken, bu fıkranın daha önceki fıkraları da kapsayan taksit süreleri ve ödenek konulmaması halinde yapılacak işlem hakkındaki ikinci ve üçüncü paragraflarının da kaldırılmış olması, önemli bir boşluk meydana getirmiş bulunmaktadır.

7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanununun, fon hesaplarının bütçe yılı bitiminden sonraki üç ay içinde Sayıştaya denetleneceğine dair 107 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan 39'uncu maddesindeki sürenin de, uygulanamadığı ve sürenin fon hesaplarının hazırlanabilmesine ancak yetebildiği anlaşılmaktadır.

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığındaki fon ve giderlerine ait, git-tikçe de genişleyen bir kadroya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle idarece, Fon Şubesi yerine daha kuvvetli bir «Fon Saymanlığı» kurulması için hazırlanan kanun tasarısı Büyük Millet Meclisine sunulmuş bulunmaktadır.

4/11410 karar sayılı Sivil Müdafaa Fonu Tüzüğüne göre, il ve ilçelerde kurulan Fon İdare Komisyonlarının fonksiyonları, uygulamada bir satın alma komisyonu olmaktan ibaret kalmış, diğer işlemlerde im-

HİZMETE ÖZEL

za formalitesinden başka bir katkıları olamamış ve gerekli de görülmemiştir.

164. Sivil Savunma fonunun tahakkuk, tahsil ve harcama iş ve işlemlerinde, yukarıda belirtildiği üzere bir takım aksaklık ve güçlükler mevcut olup, daha önce önerildiği üzere fon sisiteminin kaldırılması ve genel bütçeye gidilmesi halinde bu aksaklıklar da ortadan kalkmış olacaktır. Ancak fon sisiteminin devam ettiği sürece, kanun ve tüzüklerde gereken ek ve değişiklikler yapılmak suretiyle aşağıdaki çözüm yolları ile söz konusu aksaklıkların giderilmesi ve işlerin daha iyi yürütülmesi sağlanabilir. (Ekip Raporu Mad. 1011,1020,1035)

a — Devlet Bütçesinden Sivil Savunma fonuna ayrılacak ödenek miktarının 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunun'daki orana yakın olması ve dolayısıyla Devletin temel hizmetlerinin gerektirdiği yatırımların, ciddi bir plan ve programa bağlanarak buna göre hem eldeki olanakların kullanılmasına ve hem de her yılki genel bütçeye konulması gereken sivil savunma fonu yardım ödeneklerinin miktarları, belli ihtiyaçlara ve hesaplara dayanan gerekçelerle teklif olunmalıdır.

b — Bir olağanüstü halde ise, ihtiyaca göre Bakanlar Kurulu kararıyla başka bölüm ve maddelerden yapılacak aktarmalarla, genel bütçeden ödenecek sivil savunma fonu yardım ödeneklerinin daha da artırılabilmesi mümkün olabilmelidir.

c — 7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanununun sivil savunma yardım ödeneğine tabi kurumlar hakkındaki 107 sayılı Kanunla değişik 37-c fıkrası hükmü daha açıklığa kavuşturulmalı; kâr gayesi olmayan meslek kuruluşları ve benzeri teşekküller fona yardım ödeneği ile yükümlü tutulmamalıdır.

ç — 7126 Sayılı Kanunun; 655 Sayılı Kanunla kaldırılan ve 197 sayılı Kanunla değişik 37-c maddesinin 2 ve 3 üncü fıkralarındaki hükümler yeniden getirilmeli; 39 maddesindeki Sayıştayca fon hesaplarının denetleneceğine dair malî yılın bitiminden sonraki üç aylık süre bir yıla çıkarılmalıdır. Süresi içinde ödenmeyen fona yardım ödeneklerinin ve gecikme cezalarının, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanuna göre, maliye dairelerince tahsil olunacağı ve fon paraları ile bu paralarla alınan malların Devlet parası ve malları gibi sayılacağı hakkında Kanuna gereken hükümler konulmalıdır.

HİZMETE ÖZEL

d — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Fon Şubesi, personel bakımından daha kuvvetlendirilmeli ve uzmanlaştırılmalı; il ve ilçelerdeki fon idare komisyonları kaldırılarak satın alma komisyonları kurulmalıdır.

3. Sivil Savunma Donatımı

165. 7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanununun 30 maddesi gereğince, sivil savunma hizmet ve faaliyetlerine ait bütün araç, teçhizat ve malzemenin cins ve miktarları 6/3150 karar sayılı Sivil Savunma ile ilgili Şahsî Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü ile saptanmış bulunmaktadır. Malzeme ve teçhizatın Tüzükle saptanıp dondurulmasının, tüzüklerin tabi olduğu uzun usul ve formalite dolayısıyla bazı zorluk ve aksaklıklara neden olabileceği anlaşılmaktadır. Bu işin bir tüzük konusu olması zorunlu da değildir. Gerçi Tüzükte, yeni ihtiyaçların ve teknik gelişmelerin gerektirebileceği malzemenin İçişleri Bakanlığınca saptanarak ilgililere de tebliğ olunabileceği hükmü getirilmiş ve bu hüküm işletilmişse de bunun bir ayrıcalık olması gerekir. Tüzükle saptanan sivil savunma servislerinin araç, malzeme ve teçhizatı da genellikle savaş olaylarına göre saptanmış, afet olayları göz önüne alınmamıştır.

166. 6/3150 karar sayılı Tüzüğün 56 ncı maddesinde değinildiği gibi, sivil savunmanın ikmal ve donatımı planlamayı gerektiren bir konudur. Bu planlamanın gerekliliği, Sivil Savunma İdaresi Merkez Teşnudur. Bu planlamanın gerekliliği, Sivil Savunma İdaresi Merkez Teşkilâtı Kuruluş ve Görev Talimatındaki İkmal ve Donatım şubesinin görevleri arasında da belirtilmektedir. Ancak bu planlamanın nasıl yapılacağına ilişkin bir esas saptanmamış, Sivil Savunma İdaresinde yapılan araştırma sırasında da ikmal ve donatım konusunda genel bir planna veya bu yolda bir çalışmaya rastlanmamıştır. İllerden gelen sivil savunma planlarının ikmal ve donatım bölümlerinin birer örneği ikmal Donatım şubesinde toplanmakta yetinilmiştir. Bu bölümler genellikle birer ihtiyaç listesinden ve olağanüstü hallerde el koyma hazırlıklarından ibarettir. Çünkü ikmal ve donatımda inisiyatif hemen tamamen merkeze ait bulunmakta, merkezce yönetilmektedir.

Sivil Savunma İdaresince donatımla ilgili olarak şimdiye kadar yapılan yatırımlar, yani alınan araç ve gereçler, genel ve uzun süreli bir plana dayanmadan, ihtiyaç duyuldukça alınan onaylarla yapılmış bulun-

HİZMETE ÖZEL

maktadır. Hatta bunlardan bazılarının ihtiyaç ve öncelik dereceleri dahi tartışma konusu olabilmektedir.

Donatım planlaması idarî, malî ve teknik uzmanlık isteyen bir konu olduğu gibi ilgili birimlerin de bu konularda yetişmiş uzman personel bakımından yeterli seviyede olması gerekir. Kaldı ki, donatım planlaması sadece Sivil Savunma İdaresi bünyesi içinde yapılabilecek bir çalışma olmayıp, silahlı kuvvetler, ulaştırma, sağlık ve endüstriyel kuruluşlarla işbirliği zorunluluğunu da gerektiren bir husustur.

167. 6/3150 karar sayılı Sivil Savunma ile İlgili Teşkil ve Tedbirler Tüzüğü gereğince sivil savunma hizmet ve faaliyetlerine ait araç, malzeme ve teçhizat Sivil Savunma İdaresince mümkün olduğu kadar standart bir biçimde sağlanır ve dağıtılır. Sivil savunma malzemesinin tedarik, bakım, muhafaza ve dağıtımı için Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı emrinde merkezî bir ana depo ile gerekli görülecek yerlerde bölgesel ve yersel depolar kurulur. (Mad. 114,116)

Araştırma zamanına kadar donatım konusunda yapılan başlıca yatırım, 31 hassas şehirdeki sivil savunma servisleri için birer takımlık 92 kalem malzeme alımı olup tutarı 12 milyon lira civarındadır. Yaklaşık olarak 10 milyon lira tutarındaki telsiz tesis ve malzemesi ihale olunmuştur. Servisler için alınan malzemenin, ihtiyacın % 13 ü oranında olduğu hesaplanmıştır. Ve önceden mevcut olanlarla ihtiyacın ortalama % 15 i sağlanmış sayılmaktadır. Bu hesabın içinde olmayan taşıt araçları, ikaz alarm tesis ve malzemesi ve hassas olmayan bölgeler ihtiyacı da hesaba katıldığı taktirde bu oran daha da aşağı düşer.

Söz konusu servislere ait araç, malzeme ve teçhizatın; kendi yapısı olsun ya da olmasın hemen tamamının Makine Kimya Endüstrisi Kurumundan alımı yoluna gidilmiştir. Böylece kendi yapısı dışında olup iç piyasadan alınan ve dışarıdan getirilen malzeme için de Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumuna yüz binlerce lira komisyon ücreti ödenmiştir. Bunun nedeninin, Sivil Savunma İdaresinin kendisini, satın alacak malzemelerin şartnamelerini düzenlemeye ve piyasadan satın almaya hazır ve yeterli bulamamasından ileri geldiği anlaşılmaktadır.

7126 sayılı Kanunun 36 ncı maddesindeki sivil savunma hizmetlerinin gerektirdiği araç, ilâç ve malzeme gibi ihtiyaçların fondan alın-

HİZMETE ÖZEL

bileceği hükmüne rağmen fondan taşıt alımı, Maliye Bakanlığınca 237 sayılı Taşıt Kanunu karşısında mümkün görülmemiştir.

Araştırma sırasında, merkez ve bölge depolarını besleyecek malzeme olmadığından bu gibi depoların henüz tesis edilmedikleri, mevcut malzemenin mahallî depolarda saklanmakta oldukları anlaşılmıştır. Bu depolardaki malzeme ve teçhizatın da, personel ve olanaklar sıkıntısı nedeniyle iyi bakılamadıkları öğrenilmiştir. Geniş coğrafya alanı ve çeşitli iklim koşulları bulunan yurdumuzda ulaşım kolaylıkları bakımından özellikle bölge depoları tesisinin önemli rolü olmak gerekir.

Yapılan araştırmalarda, ilgili idare, işletme ve kuruluşlar tarafından sağlanması gereken sivil savunmaya yardımcı servislerin donatımının da çok eksik olduğu, ilgili kuruluşlarca bu konunun gerektiği gibi benimsenmediği anlaşılmıştır. Mevzuatta, yardımcı servislerin kıyafet ve işaretlerinin ne suretle sağlanacağı da açıklanmamıştır.

168. Yukarıda verilen bilgilerden sivil savunma donatım işlerinin, bugünkü durumu ile çok yetersiz olduğu anlaşılabılır. Bu konudaki aksaklıkların giderilmesi ve donatım işlerinin daha yeterli bir düzeye getirilebilmesi için aşağıdaki çözüm yolları öngörülebilir. (Ekip Raporu Mad. 1071 - 1073)

a — Sivil savunma araç, gereç ve teçhizatı; tüzükle değil, İçişleri Bakanlığınca bir yönetmelikle saptanmalıdır. Afetlerdeki âcil kurtarma ve yardım işleri de sivil savunma hizmetleri içine alınacağına göre, bu hizmetlerin gerektirdiği araç ve gereçler de gözönüne alınmalıdır.

b — Sivil Savunda İdaresindeki ilgili birimler; yurt içi ve yurt dışı eğitim ve incelemelerle de yetişmiş, plancı, maliyeci ve teknik uzmanlarla yeterli seviyeye getirilmek suretiyle;

(1) Donatım işleri, gereken plan ve programlara bağlanmalı ve bu plan ve programlar; planlama konusunda da değinildiği gibi Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı ve Bakanlık bünyesindeki belli kademelerden de geçirilmekle beraber, yıllık yatırım programları ile ilişki kurulmalıdır.

(2) Sivil Savunma İdaresi; satın alma işlerini kendi gücü ve örgütü ile yapabilir duruma gelmeli ve donatımın hızla gerçekleştirilmesi yoluna girilmelidir. Dolayısıyla merkez ve bölgesel sivil savunma malzeme depolarının kurulması konusu da ele alınmalıdır.

HİZMETE ÖZEL

c — Mevzuattaki kısıtlayıcı hükümler açıklığa kavuşturulmalı; daha iyisi bundan önce de değinildiği gibi fon sistemi kaldırılarak donatımın finansmanı genel bütçe içinde yerini almalıdır.

ç — Sivil savunmaya yardımcı servislerin (bu rapora göre sivil savunma'da görevli örgütlerin) donatımları ile ilgili hükümler ve esaslar, her örgüt dahi için ayrı ayrı olarak daha açıkça belirtilmeli; kıyafet ve iaşelerinin bağlı oldukları idarelerce sağlanacağı açıklanmalıdır. Bu konuda genel ve açık bir hüküm yer almalıdır.

YEDİNCİ BÖLÜM

OLAĞANÜSTÜ HALLER, MİLLÎ GÜVENLİK, TOPYEKÛN SAVUNMA VE MİLLÎ SEFERBERLİĞE AİT GENEL HÜKÜMLER VE ESASLAR

169. İçişleri Bakanlığının sivil savunma ve diğer millî seferberlik hizmetlerini inceledikten sonra yakın ilişkisi dolayısıyla tüm olarak olağanüstü haller, millî güvenlik ve topyekûn savunma millî seferberlik konularındaki genel hüküm ve esasların da kısaca gözden geçirilmesi gerekli ve yararlı görülmüştür.

1. Olağanüstü Haller

170. Anayasa'ya göre olağanüstü hallerde konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleriyle, bu hallerin ilânı, kaldırılması ve yürütülmesi yöntemleri kanunla düzenlenir. (Anayasa Mad. 123)

Olağanüstü haller nedir? Önce bunun tanım ve kapsamı üzerinde durabiliriz. Yürürlükteki mevzuatta olağanüstü hallerin tanımına, 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu (Mad. 1) ile 6/1645 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği (Mad. 3 - e) ve 6/2048 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri, Kara, (Jandarma dahil) Deniz ve Hava Kuvvetlerinin Personel Seferberliği Yönetmeliği (Mad. 3 - 2 - f) ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğince yayınlanan «Sivil Olağanüstü Hal Planlama Direktifi» nde (1. Bölüm Mad. 3 - h) rastlanmaktadır. Ancak bu tanımların da birbirlerine uymadığı ve değişik biçimlerde yapılmış oldukları görülebilir. Yapılan bu tanımlarda da, genellikle seferberlik ve savaş halleri veya tehlikeleri ile bozguncu teşebbüs ve faaliyetler ve afetler gibi haller yer almaktadır. Savaş halleri dışındada da görülebilecek ağır ekonomik bunalımlar ile hastalık, böcek ve çirke salgınları gibi felâket hallerine açıkça değinilmemektedir. Oysaki

HİZMETE ÖZEL

bu gibi hallerde de bazı mal ve çalışma yükümleri konulması gibi olağanüstü hal yönetim yöntemlerine gidilmesi zorunlu olabilir.

171. Olağanüstü hallerin ilânı, kaldırılması ve yürütülmesi yöntemlerine gelince :

a — Savaş ilânı ile sıkı yönetimin ilânı ve kaldırılması yöntemleri Anayasa (Mad. 66, 124) ile, seferberliğin ilânı ve kaldırılması yöntemleri 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile düzenlenmiştir. 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu ile de, olağanüstü hallerin değil, bu Kanun hükümlerinin uygulanacağını ve kaldırılacağını ilân biçimi düzenlenmiş bulunmaktadır. Siyasî gerginlik veya Millî Alarm dönemi diyebileceğimiz hallerle savaş tehlikesi dışında da olabilecek ağır ekonomik bunalımlar, genel hayata etkili afetler ve diğer felâketler gibi hallerin ilânı ve kaldırılması yöntemleri yeterli biçimde ya da hiç, düzenlenmemiştir. Oysaki yukarıda da değinildiği üzere, bu gibi hallerde de bazı yükümlülüklerin uygulanması ve bunun için de olağanüstü hallerin ilânı gerekebilir.

b — Olağanüstü hallerin yürütülmesine, yani olağanüstü hal yetki, tedbir ve yükümlülüklerinin düzenlenmesine ve uygulanmasına ait yöntemler ve hükümlerden; Millî Alarm ve seferberlik hallerine ait hazırlık ve tedbirler; 1211 sayılı Seferberlik Kanunu (Mad. 4), kaldırılan 5399 sayılı Millî Savunma Yüksek Kurulu Kanunu (Mad. 4), 129 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Kanunu (Mad. 2), 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu, 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu, 711 sayılı Nöbetçi Memurluğu Kurulması ve Olağanüstü Hal Tatbikatlarında Mesainin 24 saat Devamını Sağlayan Kanun ve bunlara dayanan tüzük ve yönetmelikler gibi mevzuat ile; afetlere karşı âcil kurtarma ve yardım işleri 4373 sayılı Taşkın Sular ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara ait Kanun (Mad. 4 - 11), orman yangınları ile çekirge ve böcek istilâlarında alınacak tedbirler, 6831 sayılı Orman Kanunu (Mad. 68 - 74) ve 6968 sayılı Ziraî Mücadele Ziraî Karantina Kanunu (Mad. 28, 29) ve bunlara dayanan tüzük ve yönetmelikler gibi mevzuat ile düzenlenmiş veya düzenlenmek istenilmiştir. Konuları ve genişlikleri itibarıyla bunların ayrı ayrı düzenlenmeleri de yerindedir. (Millî

HİZMETE ÖZEL

Alarm ve Seferberlik hazırlıklarına ait boşluklara ileride ayrıca değinilecektir.)

172. Yukarıdaki açıklamalardan; mevzuatta, olağanüstü hallerin tanım ve kapsamının tam olarak saptanamadığı, bu hallerin ilânına ve kaldırılmasına ait usul ve hükümlerin de bir arada ve tam olarak düzenlenmemiş olduğunu anlıyabiliriz. Bu boşlukların giderilmesi için aşağıdaki hususlar önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 41)

a — Olağanüstü haller; Devletin bir dış veya iç savaşa girme ihtimali veya girmesi, isyan - ihtilâl veya bozguncu olaylar görülmesi, ağır ekonomik bunalımlar, genel hayata etkili afetler (büyük yangınlar da içinde) ve diğer felâketler gibi millî varlık ve bütünlüğümüzü, normal yaşayış ve güvenliğimizi tehlikeye düşüren haller olarak, tam ve kararlı bir tanıma bağlanmalıdır. Bu genel tanımdan sonra savaş tehlikesiyle ilgili olağanüstü haller de Millî alarm veya siyasî gerginlik, kısmî veya genel seferberlik ve savaş safhalarına ayrılacak biçimde bölümlenebilir.

b — Olağanüstü hallerin ilânı ve kaldırılması yöntemleri, bazı hususlarda Anayasa'ya veya özel kanunlara atıf yapılmakla beraber, bir ana kanunda topluca ve bir arada gösterilmelidir. Gerekenler ayrıca özel kanunlarda da gösterilebilir.

2. Millî Güvenlik, Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik

173. Anayasa ile millî güvenliğin sağlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı Bakanlar Kurulu sorumlu tutulmuştur. (Mad. 110)

Önce millî güvenliğin de tanım ve kapsamı üzerinde duralım. Millî güvenliğin tanımının ilk kez 6/1645 sayılı MGK Genel Sekreterliği Yönetmeliğinde (Mad. 3 - a) yapıldığı ve «Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik» deyiminin yerine kullanılmış olduğu görülmektedir. Oysaki gerek sözü geçen yönetmeliğin dayandığı 129 sayılı MGK Kanununda (Mad. 2 - b, c) ve gerekse daha önceki 108 sayılı Savunma Sekreterlikleri Kanununda (Mad. 1) hem «Millî Güvenlik» ve hem de «Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik» deyimleri ayrı ayrı amaç ve anlamlarda kullanılmışlardır ki, doğrusu da böyle olmalıdır. Millî Güvenlik deyiminin «Milletçe tehlike içinde olmama, güvenlik ve esenlik içinde bulunma hali» olarak ifade edilebilecek sözlük anlamı da, top-

HİZMETE ÖZEL

yekûn savunma deyimini yerine kullanılmasına ve tanımlanmasına uygun düşmemektedir. Başka bir deyişle «Millî Güvenlik», bütün olağanüstü hallerden korunma hali olmaktadır ki, olağanüstü hallere karşı yapılan tüm hazırlık ve faaliyetler, aynı zamanda millî güvenliğin sağlanması için yapılan «Millî güvenlik hizmetleri» dir.

Topyekûn savunma ve millî seferberlik ise; millî güvenlik hizmetlerinin, başka bir deyişle olağanüstü hal hizmetlerinin ana konusunu meydana getiren, iç ve dış savaflara karşı topyekûn savunma hazırlık ve faaliyetlerini ifade eder ki, konunun özelliği ve ağırlığı bakımından millî güvenlik içinde olmakla beraber, özel bir deyimle ayrıca ifadelendirilmesi de gerekli ve yerinde olacaktır.

174. Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında millî güvenlik ve topyekûn savunma ve millî seferberliğe ait deyim ve tanımların aşağıdaki biçimde tesbit ve kararlaştırılmaları uygun bulunabilir. (Ekip Raporu Mad. 62 - 63)

a — Millî Güvenlik; her türlü olağanüstü hal tehlikelerinden korunmuş olma hali olarak tanımlanmalıdır. Millî Güvenliğin sağlanması için yapılacak her türlü hazırlık ve faaliyetler hakkında «Millî Güvenlik Hizmetleri» veya «Olağanüstü Hal Hizmetleri», bu konuda yalnız sivil alanda yapılacak hazırlık ve faaliyetler için «Sivil Olağanüstü Hal Hizmetleri» deyimini kullanılabilir.

b — Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik (TSMS) ise; 4/10036 sayılı Talimatın; 3 ve 4 üncü maddelerindeki amaç ve anlamı ile yine, her türlü savaflara karşı azimle karşı koymak ve üstün çıkabilmek için bütün millî kudret ve gayretlerin tam olarak kullanılması, bütün resmî ve özel kuruluşların ve yurttaşların bir savaşı en iyi karşılayabilecek duruma getirilmeleri ve barış durumundan sefer durumuna geçirilebilmeleri için yapılacak bütün hizmet ve faaliyetler olarak tanımlanabilir. Ve (1. Silâhlı savunma, 2. Sivil savunma, 3. Savaş içi hayati ve maddî ihtiyaç ve hizmetleri sağlama, 4. Psikolojik savunma) olarak bölümlenebilir.

3. Topyekûn Savunma ve Millî Seferberliğe ait Genel Hazırlık ve Tedbirler, Yetki, Sorumluluk ve Yükümlülükler

175. Topyekûn savunma ve millî seferberlik hazırlık ve tedbirleri hakkında halen toplu, yeterli ve ayrıntılı bir mevzuat bulunduğu söy-

HİZMETE ÖZEL

lenemez. 1211 sayılı Seferberlik Kanununun 4 üncü maddesine göre 1931 yılında yayınlanan «Millî Seferberlik Talimatnamesi» ve buna dayanılarak bakanlıklarca yayınlanmış olan «Millî Seferberlik Talimatları» 1951 yılında yürürlükten kalkmıştır. 5399 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine göre 1958 yılında yayınlanan 4/10036 sayılı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik Talimatı da, dayandığı Kanunun 1962 yılında çıkan 129 sayılı Kanunla kaldırılmış olmasına rağmen yerine yenisi çıkmadığından yürürlükte sayılmakta ise de bugünkü ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. 129 sayılı Kanuna göre yeni bir yönetmeliğin çıkarılması için bazı yazışmalar ve çalışmalar yapılmışsa da bu çalışmalar henüz sonuçlanmamıştır.

1964, 1965 yıllarında yayınlanan «Alarm Sistemi» ile «Sivil İhtiyatî Tedbirler Sistemi» nde çeşitli alarm durumlarında ve alarm öncesi dönemde alınması gereken tedbirler, derli toplu bir biçimde sıralanmış olmakla beraber, çok genel nitelikte yazılan bu tedbirlerden il ve ilçeler ve hatta merkez düzeyinde bile hangilerinin, hangi mevzuata göre ve ne suretle düzenlenerek yürütüleceği çoğunlukla anlaşılmamaktadır. MGK Genel Sekreterliğince, bu tedbirlerin detayları ile saptanarak ilgili kuruluşlara yayınlanması bakanlıklardan istenilmiş ise de genellikle yerine getirilememiştir. Bir Millî Alarm Yönergesi hazırlanması için yapılan bazı yazışmalar ve çalışmalar da henüz sonuca bağlanamamıştır.

176. Topyekûn savunma ve millî seferberlik tedbirleri arasında geçen; olağanüstü hallerde Devlet dairelerinde çalışma saatlerinin artırılabilceği, izinlerin kaldırılabilceği, silâh altına çağırılan personelden gerekenlerin yerlerine dışarıdan elverişli nitelikte kimselerin alınabilceği gibi hususlar hakkında gereken kanun hükümleri bulunmamaktadır. Nöbetçi memurlukları kurulması, alarm haberlerinin ulaştırılması, gerektiğinde hükümet teşkilâtının 24 saat sürekli çalıştırılmasının planlanması gibi, genel bir kanun ve yönetmelik içinde yer alması daha uygun ve mümkün olan bazı hususlar da ayrı ayrı birer kanun ve kararla dağınık biçimde düzenlenmişlerdir.

177. Sivil ihtiyatî tedbirler listesinde «Amme idaresi servislerinin âdemi merkezileştirilmesi, bölgesel ve yersel mercilere yetki verilmesi» biçiminde bir madde de bulunduğu gibi, bir savaş halinde merkezi idarenin, gecikmesinde yurt savunması ve kamu yararı bakımından önem-

HİZMETE ÖZEL

li zararlara yol açabilecek bazı hususlara ait yetkilerin mülkî idare amirliklerine veya taşra kuruluşlarına verilmesi ya da devredilmesi zorunluluğu doğabilir. Nitekim bu hususun Sivil Savunma İdaresi Başkanlığınca da düşünülerek 1964 yılında toplanan 2 inci idareciler kongresine götürüldüğü ve kongrece de özel bir kanunla düzenlenmesinin uygun olabileceği görüşüne varılmış bulunduğu anlaşılmıştır.

178. Bütün resmî ve özel kuruluşlarla kişilerin, topyekûn savunma bakımından kendilerine düşen ödevleri yerine getirmekle yükümlü ve sorumlu oldukları hakkında bir kanun hükmü de yoktur. 129 sayılı MGK Kanununda sadece bu gibi hizmet ve sorumlulukların saptanması yer almakta, 7126 sayılı Kanunun 12 inci maddesi hükmü de yalnız sivil savunmaya ait bulunmaktadır. Kanımızca topyekûn savunma ve millî seferberlik hizmetleri ve tedbirleri bakımından da öyle bir hükmün getirilmesi gerekli ve yararlıdır.

179. Yukarıdaki açıklamalardan, topyekûn savunma ve millî seferberliğe ait genel hazırlık ve tedbirlerin, yetki, sorumluluk ve yükümlülüklerin; kanun ve yönetmeliklerle derli toplu ve tam olarak düzenlenmemiş bulundukları anlaşılabılır. Bu boşlukların ve aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki çözüm yolları önerilebilir. (Ekip Raporu Mad. 64 - 67, 876)

a — Topyekûn savunma ve millî seferberliğe ait genel hazırlık ve tedbirler, yetki, sorumluluk ve yükümlülüklerle ilgili temel hükümler bir ana kanunda belirtildikten sonra bütün bakanlıklara, tüzelkişilikli genel müdürlüklere ve diğer kamu kuruluşlarına ait hizmet ve tedbirler ve bunların ne suretle gerçekleştirilebileceklerine ilişkin hüküm ve esaslar geniş biçimde bir ana yönetmelik ile saptanmalı ve düzenlenmelidir. Ayrıca bütün bakanlıklarla genel müdürlüklerce hazırlanacak kendi yönergelerinde de daha ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.

b — Olağanüstü hallerde; gerektiğinde Devlet dairelerinde çalışma saatlerinin artırılabilceği, izinlerin kaldırılabilceği, 24 saat devamlı çalışmanın uygulanabilceği, nöbetçi memurlukları kurulması gibi topyekûn savunma ve millî seferberlikle ilgili hüküm ve tedbirler de aynı kanunda ve yönetmelikte yer almalıdır.

c — Savaş zamanlarında; merkezî idarenin gecikmesi, giderilmesi olanaksız zararlara yol açabilecek hususlardaki bazı yetkileri, bu yetkilere sahip makamlar tarafından mülkî idare amirlerine veya ken-

HİZMETE ÖZEL

di taşra kuruluşlarının amirlerine devredilebilmelidir. Önemli ve ivedi zorunluluk hallerinde merkeze ait devredilmemiş yetkiler dahi sorumluluk üzerlerine alınarak ilgili mülkî idare veya birim amirleri tarafından doğrudan da kullanılabilirdir. Kanunda bu yolda gereken hükümler getirilmelidir.

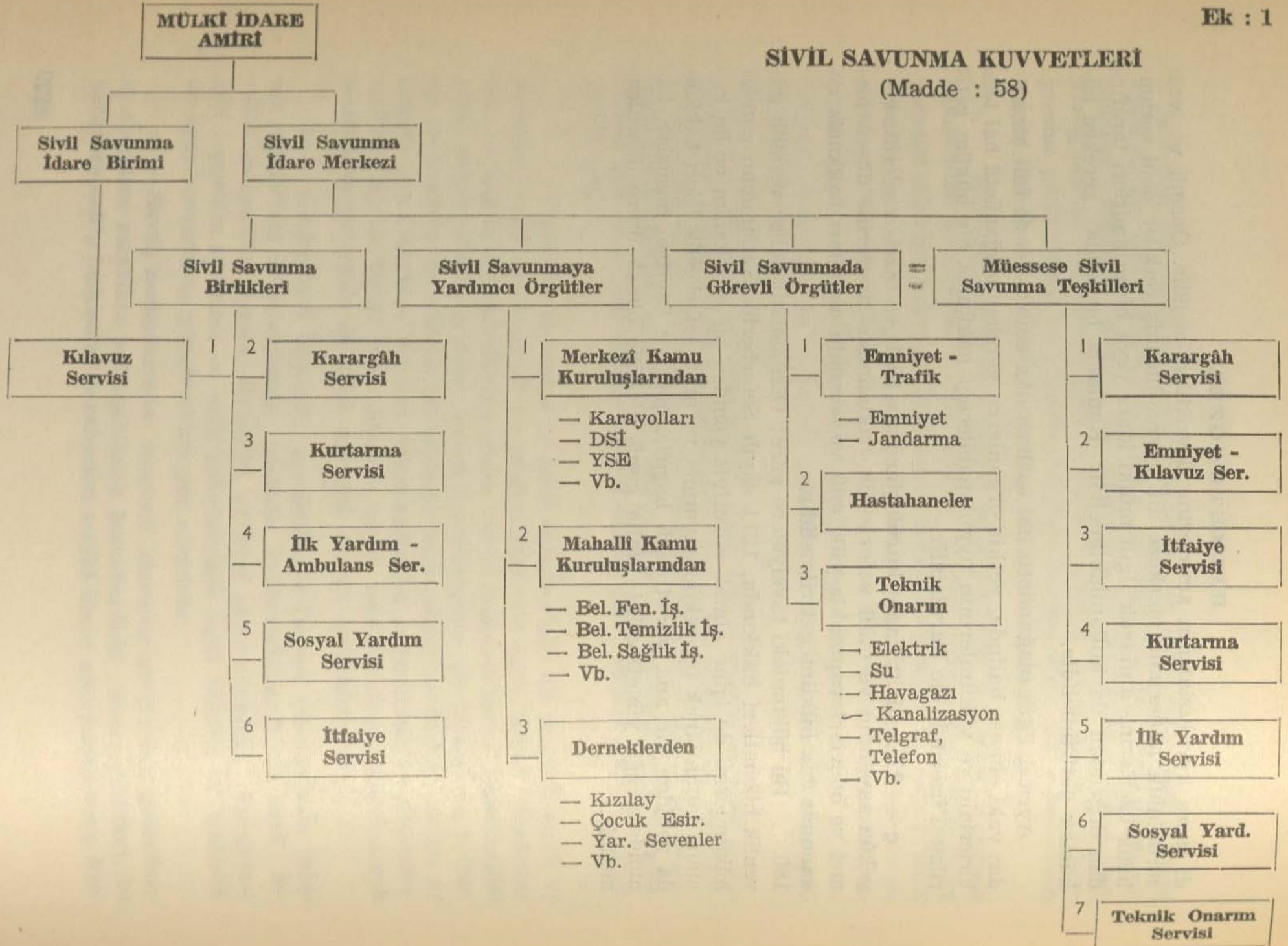
Ayrıca, ilgili olağanüstü hal safhası ilân edilmeden de fiili bir saldırı vaki olması halinde, yetkili organlarca gereken olağanüstü hal tedbirlerinin ve yükümlerinin uygulanabileceği hakkında bir hüküm getirilmesi üzerinde de durulabilir.

ç — Her türlü kamu kuruluşlarının, özel ve tüzel kişilerin; topyekûn savunma ve millî seferberlik bakımından üzerlerine düşen hizmet ve ödevleri yapmakla yükümlü ve sorumlu oldukları hakkında da kanunda bir hüküm getirilmelidir.

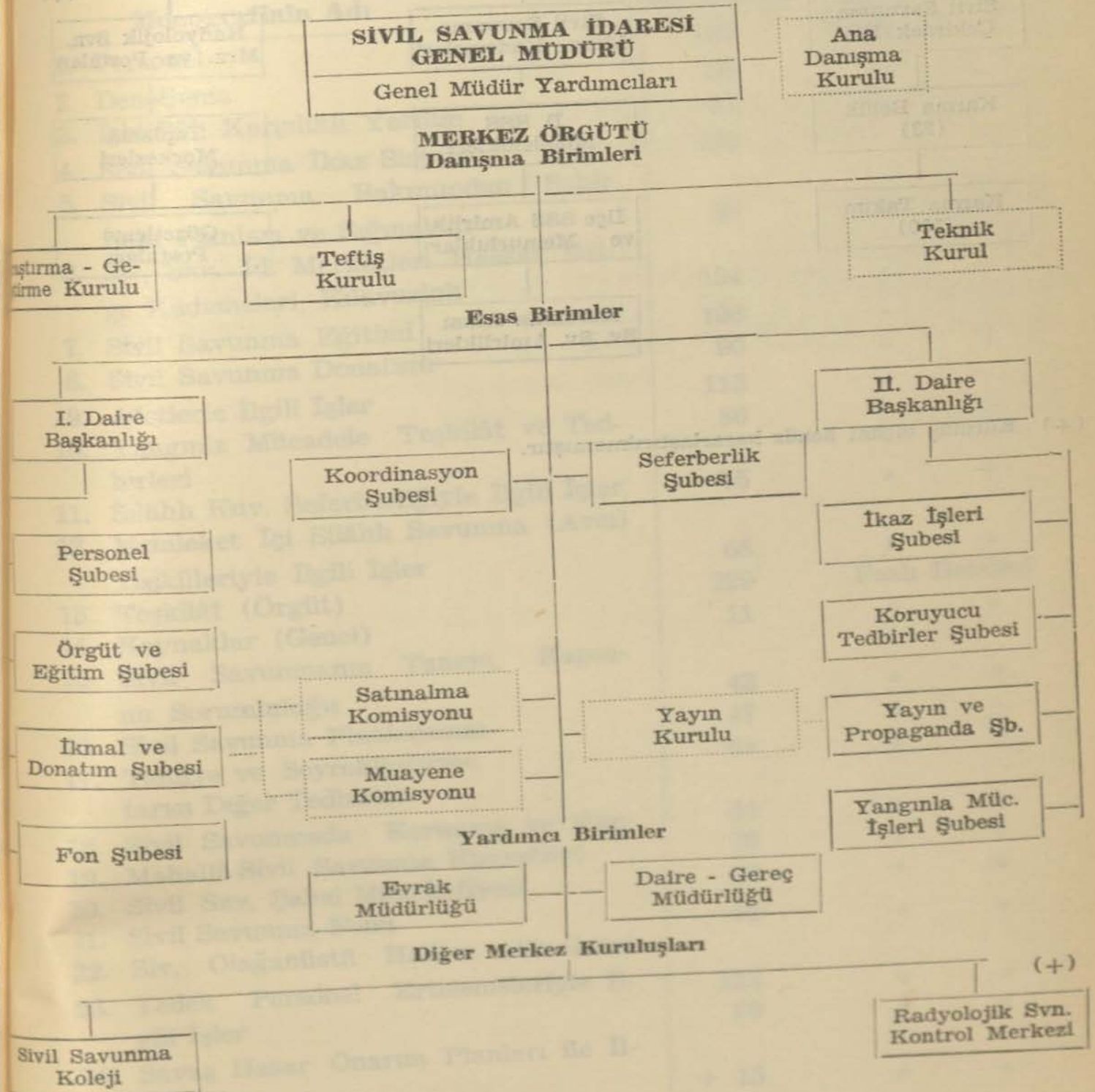
180. Bu bölümdeki tavsiyelere göre; Olağanüstü haller ve millî güvenlik hizmetleri hakkında, 1211 sayılı Seferberlik Kanununun gerekli hükümlerini de içine almak suretiyle yeniden bir ana kanun ve bu kanuna dayanılarak topyekûn savunma ve millî seferberlik işleri hakkında yeniden bir ana yönetmelik hazırlanmalı ve önerilen hususlar, kanunda genel, yönetmelikte daha geniş biçimde olmak üzere düzenlenmelidir.

SİVİL SAVUNMA KUVVETLERİ (Madde : 58)

130

Ek : 2
SİVİL SAVUNMA İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÖRGÜTÜ
(Madde : 122 - 144)

(+) Kuruluş biçimi henüz kararlaştırılmamıştır.

(+) Kuruluş biçimi henüz kararlaştırılmamıştır.

Ek : 3

İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Milli Seferberlik Hizmetleri
Üzerinde Yapılan Araştırmalar Sonunda Düzenlenen Monografiler

Monografinin Adı	Sayfa Adedi	Yazarı	
		Turgut	Kılıçer
1. Personel	169		
2. Denetleme	59	»	»
3. İşbirliği, Karşılıklı Yardım	61	»	»
4. Sivil Savunma İkaz Sistemi	103	»	»
5. Sivil Savunma Bakımından Şehir İmar Planları ve Sığınaklar	80	»	»
6. Siv. Sav. İd. Merkezleri Hassas Böl- ge Kademeleri, Kılavuzluk	134	»	»
7. Sivil Savunma Eğitimi	108	»	»
8. Sivil Savunma Donatımı	90	»	»
9. Afetlerle İlgili İşler	115	»	»
10. Yangınla Mücadele Teşkilât ve Ted- birleri	86	»	»
11. Silâhlı Kuv. Seferberliğiyle İlgili İşler	75	»	»
12. Memleket İçi Silâhlı Savunma (Avcı) Teşkilleriyle İlgili İşler	68	»	»
13. Teşkilât (Örgüt)	229	Fazlı	Demirel
14. Kaynaklar (Genel)	11	»	»
15. Sivil Savunmanın Tanımı, Kapsa- mı Sorumluluğu	42	»	»
16. Sivil Savunma Planlanması	47	»	»
17. Tahliye ve Seyrekleştirme tarıcı Diğer Tedbirler	68	»	»
18. Sivil Savunmada Korunma ve Kur-	36	»	»
19. Mahalli Sivil Savunma Kuvvetleri	76	»	»
20. Sivil Sav. Şahsi Mükellefiyeti	42	»	»
21. Sivil Savunma Fonu	75	»	»
22. Siv. Olağanüstü Hallere Ait Genel		»	»
23. Yedek Personel Ertelemeleriyle İl- gili İşler	113	»	»
24. Savaş Hasar Onarım Planları ile İl- gili İşler	28	»	»
Hazırlıklar ve tedbirler	+ 15	»	»
	1930		

Ek 3'de Sıralanan Monografilere Göre «İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri» Araştırma Raporunu Hazırlayanlar

134

EK : 5

**Araştırma Süresince Sivil Savunma ve Diğer
Millî Seferberlik Hizmetleri Araştırmasında Görev
Alanlar**

1. Turgut Kılıçer	— Merkez Valisi
(Mah. İd. Gn. Md.)	— Ekip Başkanı ve
Araştırmacı
2. Fazlı Demirel	— Sivil Savunma İda-
resi Müşaviri. (Si-
vil Savunma İdare-
si Müttehassısı)	— Araştırmacı ve Genel
Raportör

(x) Şimdiki görevleri, parentez içinde gösterilmiştir.

EK : 6

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
SİVİL SAVUNMA VE DİĞER MİLLÎ SEFERBERLİK
HİZMETLERİYLE İLGİLİ BAŞLICA MEVZUAT LİSTESİ

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa-rası	Tarihi
		I. Sivil Savunma İle İlgili Mevzuat :			
7126		Sivil Müdafaa Kanunu	3 - 39	9931	13.6.1958
85		7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun	4 - 1	10610	22.9.1960
107		7126 Sayılı Sivil Savunma Kanununun Bazı Maddelerini Tadil Eden 85 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Kaldırılması ve Mezkûr Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun	4 - 1	10640	27.10.1960
139		7126 Sayılı Sivil Savunma Kanununun 107 Sayılı Kanununun 2. Maddesiyle Değiştirilen 39. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun	4 - 1	10668	30.11.1960
219		85 Sayılı Kanunun 107 Sayılı Kanunla Değiştirilen Ek 2. Maddesinin (c) Fıkrasına Bir Bent Eklenmesine ve 5. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun	4 - 1	10705	25.1.1961
5593		Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanununa Ek Kanun (1 ve 2 Maddeleri 7126 Sayılı Kanunla Kaldırılmıştır.)	3 - 31	7460	18.3.1950
	4/11410	Sivil Müdafaa Fonu Nizamnamesi	3 - 40	10197	5.5.1959

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
	4/11635	Sivil Müdafaada Vekâletler Arası İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Nizamnamesi	3 - 40	10238	27.6.1959
	4/11715	Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planları ile Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esaslar Hakkında Nizamname		10245	6.7.1959
	6/624	107 Sayılı Kanuna Göre İh- das Edilen Sivil Savunma Kadrolarına Tayin Olunan Personelin Terfi, Nakil, Ceza- landırma ve Denetlemeleri Hakkında Tüzük	5 - 1	11146	5.7.1962
	6/3150	Sivil Savunma ile İlgili Şah- sî Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü	5 - 3/2	11757	18.7.1964
	6/3150	Sivil Savunma ile İlgili Teş- kil ve Tedbirler Tüzüğü	5 - 3/2	11757	18.7.1964
	6/5417	İçişleri Bakanlığı Sivil Sa- vunma İdaresi Başkanlığı Ya- yın Yönetmeliği		12143	5.11.1965
		Fon Hesaplarının Toplan- ma, İdare, Sarf ve Kayıt Usullerini Gösterir Yönetme- lik		10828	14.6.1961
		Fon Hesaplarının Toplan- ma, İdare, Sarf ve Kayıt Usullerini Gösterir Yönetmeli- ğin 30. Maddesini Değiştiren Yönetmelik		12083	24.8.1965
		Sivil Savunma İdaresi Taş- ra Teşkilâtı ile Daire, Mües- sese ve Teşekküller Sivil Sa- vunma Personelinin Görev ve İşbölümü Hakkında Yönetme- lik		11100 11118	7.5.1962 2.6.1962

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
		Sivil Savunma İdaresi Taş- ra Teşkilâtı ile Daire, Mües- sese ve Teşekküller Sivil Sa- vunma Personelinin Görev ve İşbölümü Hakkında Yönetme- liğin Bazı Maddelerini Değiş- tiren Yönetmelik		12611	2.6.1965
		İçişleri Bakanlığı Sivil Sa- vunma ve Savunma Sekreter- liği Personelinin Nakil ve Ata- ma Yönetmeliği		12033	26.6.1965
		İçişleri Bakanlığı Sivil Sa- vunma ve Savunma Sekreter- liği Personelinin Nakil ve Atanma Yönetmeliğinin Bir Fıkrasının Değiştirilmesi Hak- kında Yönetmelik		12970	7.8.1968
		Hassas Bölgelerde Kurula- cak Hastahaneler Servisine Ait Planlama, Teşkilât, İkmal ve Diğer Hizmetlerin Yürütül- mesi Hakkında Yönetmelik		12283	26.4.1966
		Sivil Savunma İşlerinde As- keri İşbirliği Yönetmeliği		12306	24.5.1966
		Sivil Savunma Bakımından Halk Tarafından Yapılacak Teşkilât ve Alınacak Tedbir- ler Hakkında Yönetmelik		12325	17.6.1967
		Sivil Savunma İdaresi Mal Yönetmeliği		12506	20.1.1967
		T.C. Emekli Sandığı ile İli- gili İçişleri Bakanlığı Memur ve Hizmetlilerinin Tezkiye Amirleri ile Tabi Tutulacak- ları Gizli Tezkiye Varakaları Hakkında Yönetmeliğe ek Yö- netmelik		13133	21.2.1969

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
		Sivil Savunma Personeli ile İçişleri Bakanlığı İl Savunma Sekreter ve Uzmanları ve Merkez Savunma Uzmanlarının Müracaatı, Şikâyet ve İzin İşleri Hakkında Talimat			1962
		Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Merkez Teşkilâtı Kuruluş, Görev ve Hizmet Talimatı			1964
		Sivil Savunma İdare Merkezlerinin Kuruluş, Personel ve Malzemeleriyle Görev ve Çalışma Usulleri Hakkında Talimat			1964
		Haber Alma - Yayma, İkaz ve Alarm Sisteminin Kuruluş, Görev ve Çalışma Tarzları Hakkında Talimat			1966
		Sivil Savunma Planlama Esasları			1964
		Daire ve Müesseseler İçin Sivil Savunma İşleri Kılavuzu			1964
		II. Sivil Savunma ile Dolaylı Olarak İlgili Mevzuat			
4373		Taşkın Sular ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu	3 - 24	5310	21.1.1943
7269		Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	3 - 40	10213	25.5.1959
74		7269 Sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun 26. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	4 - 1	10596	6.9.1960

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
1051		Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair 15.5.1959 gün ve 7269 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun	5 - 7/2	12952	17.7.1968
		Afetlere İlişkin Âcil Yardım Teşkilât ve Programları Hakkında Yönetmelik		12999	12.9.1968
		Afetlerin Genel Hayata Etkinliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik		13007	21.9.1968
		Devairi Belediyece İhdas Olunacak Gaz Depolarına Dair Nizamname			1922
	4/7310	Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silâh ve Teferruatının ve Av Malzemesinin Sureti Murakabesine Dair Nizamname (ve Ek - 12)	3 - 37	9407	14.9.1956
	6/1718	Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silâh ve Teferruatının ve Av Malzemesinin Sureti Murakabesine Dair Nizamname	5 - 2	9434 11419	16.10.1956 4.6.1963
		Sinema ve Tiyatroların Yangın ve Emniyet Noktasından Haiz Olması Gereken Şartlar Hakkında Yönetmelik			
	6/6851	Devlet Tarafından Kullanılan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik	5 - 5	12386	27.8.1966
		III. Çeşitli Seferberlik Hizmetleriyle İlgili Mevzuat			

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düştur	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
1211		Seferberlik Kanunu	3 - 9	836	11.3.1928
4790		Seferberlik Kanununun 3. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun	3 - 26	6027	14.7.1945
711		Nöbetçi Memurluğu Kurulmasına ve Olağanüstü Hal Tatbikatlarında Mesainin 24 Saat Devamını Sağlayan Kanun	5 - 6	12213	29.1.1966
	6/7337	Nöbetçi Memurluklarının Görev ve Sorumlulukları İle Çalışma Şekillerini Gösterir Yönetmelik		12482	20.12.1966
	6/2631	Gerektiğinde Hükümet Teşkilâtında Üç Posta Halinde 24 Saat Devamlı Çalışmanın Planlanmasına Ait Karar		11627	7.2.1964
	6/2632	Alarm ve İkaz Haberlerinin Bakanlıklar Taşra Teşkilâtına Ulaştırılmasında Uygulanacak Esaslar		11627	7.2.1964
		Resmî Makamlarca Telgraf- lar Üzerine Konulacak ve Şehirler Arası Konuşmalarda Biletlerle Yazdırılacak İşaret ve Kodlara Dair Yönetmelik		11854	18.12.1963
		İçişleri Bakanlığı Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İşleri Talimatı			29.12.1965
	6/6099	Yedek Personel Erteleme Yönetmeliği		12284	27.4.1966
	6/8301	Yedek Personel Erteleme Yönetmeliğinin 4, 5, 6 ve 9. Maddelerini Değiştiren Yönetmelik		12649	17.7.1967
		Yedek Personel Erteleme Talimatı			26.6.1967

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düster	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
3634		Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu	3 - 20	4234	16.6.1939
4112		Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 27. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	3 - 22	4921	25.9.1941
4130		Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 68. Maddesinin Tadiline Dair Kanun	3 - 23	4974	3.12.1941
4710		Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 11, 17, 19. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	3 - 26	5979	11.4.1945
7343		Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 25, 27, 28, 52 ve 76. Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun	3 - 40	10232	16.6.1959
232		6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Geçici 4 Madde Eklenmesi Hakkında Kanun	4 - 1	10705	12.1.1961
	2/13765	Millî Müdafaa Mükellefiyeti Nizamnamesi	3 - 21	4546	27.6.1940
	2/19214	Millî Müdafaa Mükellefiyeti Nizamnamesinin 53. Maddesinin 2. Fıkrasının 2 Numaralı Bendinin Tadiline Dair Nizamname	3 - 24	5296	3.1.1942
	3/2397	Millî Müdafaa Mükellefiyeti Nizamnamesinin 68. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Tüzük	3 - 26	5988	21.4.1945
	6/2048	Türk Silâhlı Kuvvetleri (Jandarma Dahil), Deniz ve Hava Kuvvetlerinin Personel Seferberliği Yönetmeliği		11510	20.9.1963

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düstur	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihî
	6/9859	Türk Silâhlı Kuvvetleri Ka- ra, (Jandarma Dahil) Deniz ve Hava Kuvvetlerinin Perso- nel Seferberliği Yönetmeliği- nin Bazı Maddelerinde Deği- şiklik Yapılmasına Dair Yö- netmelik		12890	4.5.1968
	6/5987	Türk Silâhlı Kuvvetlerinin (Kara, Deniz, Hava ve Jan- darmanın) Lojistik Seferberli- ğine Dair Yönetmelik	5 - 5	12288	2.5.1966
	6/8302	Türk Silâhlı Kuvvetlerinin (Kara, Deniz, Hava ve Jan- darmanın) Lojistik Seferberli- ğine Dair Yönetmeliğinin Bazı Maddelerini Değiştiren Yönet- melik	5 - 6	12636	1.7.1967
		Türk Silâhlı Kuvvetlerinin (Kara, Deniz, Hava ve Jan- darmanın) Lojistik Seferberli- ğine Dair Talimat			29.8.1967
4654		Türk Silâhlı Kuvvetleri Per- sonel Seferberliği Talimatı Memleket İçi Düşmana Karşı Silâhlı Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu	3 - 25	5782	5.10.1968
	3/3169	Memleket İçi Düşmana Kar- şı Silâhlı Savunma Ödevi Yö- netmeliği	3 - 26	6130	14.8.1944
	3/9709	3/3169 Sayılı Yönetmeliğin 4. Maddesine Bir Fıkra Ek- lenmesine Dair Kararname	3 - 30	7297	11.10.1945
	3/11571	3/3169 Sayılı Yönetmeliğin 9. Maddesinin (a) Fıkrasında- ki Ulaştırma Bakanlığı Ku- ruluşlarına Ait Cümlelerin De- ğiştirilmesi Hakkında Karar- name	3 - 31	7593	3.9.1949
					26.8.1950

Kanun No.	Karar No.	A d ı	Düştur	Resmî Gazete	
				Numa- rası	Tarihi
	4/3248	3/3169 Sayılı Yönetmeliğin 9. Maddesinin (a) Fıkrasına Denizcilik Bankası Genel Müdürlüğü Personelinin de İlâvesi Hakkında Kararname		8773	5.8.1954
	4/4308	3/3169 Sayılı Yönetmeliğin 9. Maddesinin (a) Fıkrasına Vali Muavinlerinin de İlâvesi Hakkında Kararname	3 - 36	8953	4.2.1955
	6/6395	Memleket İçi Düşmana Karşı Silâhlı Savunma Ödevi Yönetmeliğinin 9. Maddesine Bir Hüküm Eklenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı	5 - 5	12307	25.5.1966
		Memleket İçi Düşmana Karşı Silâhlı Savunma Ödevi Talimatı (F - 25)			29.4.1949
	6/3705	Hayatî Önemi Haiz Olan Tesis ve Ulaştırmanın Savaş Hasar Onarım Planları Hakkında Yönetmelik			25.9.1964
129		IV. Topyekûn Savunma İle İlgili Genel Mevzuat			
	6/1645	Milli Güvenlik Kurulu Kanunu	5 - 2	11286	19.12.1962
		Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği	5 - 2	11422	7.6.1963
108		Savunma Sekreterlikleri Kurulmasına Dair Kanun	4 - 1	10641	25.10.1960
	5/698	Savunma Sekreterliklerinin Teşkilât, Görev ve Yetkileriyle Çalışma Usullerini Gösterir Yönetmelik			31.12.1960
	4/10036	Topyekûn Savunma ve Milli Seferberlik Talimatı			11.3.1958
	4/10036	Topyekûn Savunma ve Milli Seferberlik İçin İşbirliği Talimatı			11.3.1958

Resmî Gazete numarası gösterilmemiş olanlar, Resmî Gazetede yayınlanmamıştır.

İÇ - DÜZEN KİTAP YAYINLARI

1 — İÇ - DÜZEN Proje Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığında Yeniden Düzenleme Çalışmaları, İÇ - DÜZEN Yayınları No: 1, Ankara, Gürsoy Matbaası, 1968, Sf. VII+59

2 — Seyfettin Naliş, İl Genel İdaresi ve Planlı Kalkınma, İÇ - DÜZEN Yayınları No. 2, Ankara, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 1970, Sf. XXXI+245

3 — Ziya Çoker - Alâettin Öskiper, Taşınmaz Mal Zilyetliğinin Korunması, İÇ - DÜZEN Yayınları No: 3, Ankara Gürsoy Matbaası, 1971, Sf. XXII+211

4 — İÇ - DÜZEN Proje Müdürlüğü, Kolluk Hizmetleri, İÇ - DÜZEN Yayınları No. 4, Ankara, Gürsoy Matbaacılık Sanayi, 1972, Sf. XLVI+168

5 — İÇ - DÜZEN Proje Müdürlüğü, Belediyeler, İÇ - DÜZEN Yayınları No. 5, Ankara, Gürsoy Matbaacılık Sanayi, 1972, Sf. XXV+240

6 — İÇ - DÜZEN Proje Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, İÇ - DÜZEN Yayınları No. 6, Ankara, Gürsoy Matbaacılık Sanayi, 1972, Sf. XXIV+236

7 — İÇ - DÜZEN Proje Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri, İÇ - DÜZEN Yayınları No. 7, Ankara, Gürsoy Matbaacılık Sanayi, 1972, Sf. XXI+144